

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 8 (10653) хемис 19 – февраль, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Къве уьлкведедин векилрин гуьруьш

МЕГЪАРАМДХУЪРУЪН ПРЕСС-КЪУЛЛУГЪ

12-февралдиз Мегъарамдхуьре госуларстводин сергъятдилай элячдай “Ярагъ-Къазмаяр” (Россиядин Федерация) ва “Самур” (Азербайжан Республика) чкайрин патав Самур вацалай элячдай муьгъ эцигунин жигъетдай рахунар кьиле фена.

И мярекатда РД-дин Къил Рамазан АБДУЛАТИПОВА, Федеральный рекъерин агентстводин руководитель Роман СТАРОВОЙТА, Россиядин минтрансдин рекъерин майшатдин хиле госуларстводин политикадин Департаментдин директор Игорь КОСТЮЧЕНКОДИ, Мегъарамдхуьруьн райондин къил Фарид АГЪМЕДОВА, “Азербайжан сервис” ОАО-дин председателдин заместитель Вагиф ГЪАЖИЕВА, “ДорАэроПроект” Институт” ЗАО-дин генеральный директор Илгъам ХУДИЕВА, “Gidrotansproekt” НИЦ-дин директор Натиг АЛИЕВА ва къве уьлкведедин са жерге маса идарайрин ва карханайрин векилри иштиракна.

Россиядинни Азербайжандин сергъятдилай машинар фидай муьгъ эцигун Россиядин Федерациядин Гьукуматдинни Азербайжан Республикадин Гьукуматдин арада 2013-йисан 13-августдиз къабулай Икьрардин бинеда ава. Исятда ишлемишзавай муьгъ 1953-

йисуз эцигнавайди я ва, гьелбетда, ада алай аямдин вири истемишунриз жаваб гузвач.

Рахунар кьиле физвай вахтунда муьгъ эцигиз башламишун патал гъазурвал акунин кваллахар энгел тавуна гъиле кьуниз талуку са жерге месэляяр веревирдна.

Координационный совещанидин нубатдин заседанидал

Важиблуди агъалияр желб авун я

РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал 17-февралдиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипован регъбервилек кваз РД-да къанун-къайда хуьн таъминарунин рекъяй Координационный совещанидин нубатдин заседание хъана. Анал 2014-йисуз республикада аваз хъайи криминогенный гьалар веревирдна, гъакни къанун-къайда хуьнин ва общественный хатасузвал таъминарунин серенжемриз килигна.

Рамазан Абдулатипова къейд авурвал, къанун-къайда хуьдай органри гьалар пайгардик кваз хуьнин, агъалийрин ихтиярар ва интесерас тахсиркарин басрухдикай хуьнин, тахсиркарвилерихъ галаз члугвазвай женгинин менфятлувал хъажунин рекъяй еке чалишмишвилер авуна. “Им лап важиблу кар я. Террориствилерин кьурхулувилер аваз хъанатлани, алатай йисуз чун террориствилерин гьерекатар кьиле фин тавуна яшамин хъайиди къейд авун иллаки важиблу я. И кардик сифте нубатда къанун-къайда хуьдай кьурулушрин лайихлу пай ква. Идалай гъейри, республикадин ва чкадин властри абурухъ галаз активдаказ кваллахна. Чун сада-сад критика авунилай саналди

тир кваллахдал элячйна”, - къейдна Дагъустандин Къили.

Рамазан Абдулатипован гафаралди, 23 муниципальный тешкилатдин территорияда регистрация авунвай тахсиркарвилерин къадар тимил хъана. Тахсиркарвилерин къадар тимил хъунин еришар Буйнакск, Дагъустандин Огни шегъерра, Къули, Тлярата, Хасавюрт, Хив районар иллаки винизбур тир. Гъа са вахтунда Гергебил, Гуниб, Лак, Новоласк, Рутул, Табасаран ва Цунти районар тахсиркарвилерин къадар артух хъана.

“Ак! хъайила, арадал атанвай гьаларай къил акъудун герек я. И месэляяр къайдадик кутунин барадай чакъ менфятлу такъат ава. Амни терроризмдиз акси комиссия я. Терроризмдиз акси комиссияди гузвай тапшуругъар вирибуру кьилиз акъудун лазим я”, - малумарна республикадин Къили.

Махачкъаладин, Дербентдин, Дагълух ва Къизлярдин зонайра регистрация авунвай агур ва лап агур тахсиркарвилерин къадар артух хъанвайди къейд авуналди, Рамазан Абдулатипова лагъана: “Гъар са 10 агъзур касдин кьилиз гьисабайла, Махачкъалада тахсиркарвилерин коэффицент и барадай республикадин юкъван дережадин делилдилай 7 кларцин вине я. Меркездиз къевезвай гзаф ксар патал шегъердин шартлар абуру вер-

диш тахъанвай, цийибур яз жезва. Абуру шегъердин кьурулушдихъ галаз къадай гьалдиз гъун патал кваллахна кланда”.

Республикадин руководителдин гафаралди, къанун-къайда хуьдай органри яракъяр законсуздаказ кардик кутуниз аксивал авунин, общественный къайда ва хатасузвал таъминарунин рекъяй еке кваллах тухузва; общественный чкайра ийизвай тахсиркарвилерин къадар тимил хъанва. Идахъ галаз сад хъиз рекъера гьерекатдин хатасузвал таъминарунин месэляяр важиблудур яз ама. Наркоманиядин вилик пад кьунин кваллах тухузватлани, и барадай регистрация авунвай тахсиркарвилерин къадар артух жезва: алатай йисуз законсуздаказ ишлемишзавай 238 килограммдилай виниз наркотикар вахчунна. И барадай алава ахтармишунар кьиле тухун лазим тирдини малумарна. Идалайни гъейри, ятарин биоресурсар законсуздаказ ишлемишунин вилик пад кьунин, кудай шейзеринни энергетикадин комплекса авай гьаларал гуьзчивал авунин рекъяй серенжемар лазим тир дережада кьиле тухванач.

Вичин нубатдай яз РД-дин къенепатан крарин министр Абдурашид Мегъамедова малумарайвал, полициядин аттестоватнавай

▶ 3

23-февраль - Ватан хуьзвайбурун югъ

Тебрик

За Дагъустан Республикадин территорияда бинеламиш хъанвай кьушунрин частарин аскервилерин ва граждандивилин кьуллугъчийриз, армиядинни флотдин ветеранриз, вири дагъустанвийриз Ватан хуьзвайбурун югъ риклин сидкъидай мубаракзава.

И юкъуз чна чеб патал четин, амма гьурметлу пеше - Ватандиз вафалудаказ кьуллугъ авунин, Россиядин оборонадан бажарагълувал мягъкемарунин, госуларстводин милли интересрин, чи ватандашрин ислягъ, хушбахт уьмуьрдин къаравулда акъвазунин пеше - хъанвайбурун дериндай гьурметзавайди къалурзава.

Алай вахтунда Россияда еридин жигъетдай цийи, алай аямдин армия арадал къевезва. Ихътин шартлара женгинин адетар хуьн, аскерин ва офицерин гилан несил госуларстводин аслу туширвал умудлуудаказ хуьз, чи ватандашрин хатасузвал таъминариз алакъзавай халисан пешекарар яз тербияламисун иллаки важиблу я.

Бубайрин ва члехи бубайрин баркаллу крариз, ватанпересвилерин руьгъдиз къе чакай гъар сад вафалу я. Агъур имтигъанрин йисара багъри чил душмандикай хвейи хейлин несилрин аскерин къегъалвилер халкъдин риклера гъамишалугъ яз амукъда.

Зун инанмиш тирвал, дагъустанвийри гележегдани чпин аскервилерин буржи намуслуудаказ кьилиз акъудда, Россиядин Федерациядин Яракълу Къуватрин жергейра лайихлуудаказ кьуллугъда, Ватандиз гъакъикъатдани вафалувилерин чешне къалурда.

Заз къвехъ мягъкем сагъламвал, хушбахтвал, чи Ватандин къилел ислягъ цав хъун кланзава.

Дагъустан Республикадин
Къил РАБДУЛАТИПОВ

ЧИЛ

ФЛНКА-дин Дагъустанда авай векилханада жегъилрин департамент кардик кутуна гзаф вахт туштлани, ина чпихъ жуьреба-жуьре хилерай алакьунар авай 25 жегъил тупламин хъанва. Абурун виридан макъсад гъарда вичелай алакьдайвал хайи халкъдиз куьмекар гун я.

▶ 8

ЯШАЙИШ

Жагъанвай чип алай къванцин члехивал аннамишун патал ада а къванцин патав спичкайрин къвати, ракъун 10 манат эцигна, шиклар янава. Ам ахтармишзавай инсанрин шикларни ракъурнава. Заз абурукай са шумудакъ галаз кьунни танишариз кланзава.

▶ 10

Рамазан Абдулатипова Дербентдин 2000 йисан юбилейдиз гъазурвал аквазвай гьал ахтармишна

Къайда туна кIанда

14-февралдиз Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипов Дербент шегьерда хъана. Ина ам чеб шегьердин бине кутурдалай инихъ 2000 йис тамам хъуниз гъазурвал акунин сергъятра аваз цийикIа туькIур хъийизвай культурадин, тарихдин, архитектурадин диндин памятникар ва куьчяр авай гьалдихъ галаз таниш хъана.

Кьилди къачуртIа, республикадин руководитель "Къаравул - теледал" фена ва XVIII асирдин къвед лагъай паюна Дербент идара авур Тату-Бикедин мавзолейдиз, "дин патал азабар чIугур" 40 кас (шагьидар) фаракъатнавай Къирхлярдин сурариз килигна. Рамазан Абдулатипова малумарна: "Ина пак тир хейлин ксар кучуднава ва чна и кар рикелай ракурун лазим туш. Дербент миьхи хъун ва вилик фин лазим я. И карда шегьергълийри чпини иштиракун герек я. ИкI хъайи чIавуз шегьер миьхиди, вири къулайвилер авайди жеда.

Сурар къайдадиз гъунин барадай са жерге тапшургуьр гайидалай гуьгъуниз, Дагъустандин Кьил Рзаеван куьчеда авай эрменирин килисадиз фена.

Къейд авун лазим я хъи, и ибадатхана 1870-йисуз шегьердин эрменияр яшамиз жезвай магъалда хажна. 1888-йисуз адахъ зенгер ядай чкани гилиг хъувунай. Килисадиз гражданд дядевдин девирда еке зиянар хъанай. ДАССР-дин Министрдин Советдин къарардалди (1975-йис) дарамат архитектурадин памятник яз гьисабна ва ам государство хуьдайвал хъана. 1976-1982-йисара килиса цийикIа туькIур хъувуна, гуьгъунлай ам Дербентдин государстводин тарихдинни архитектурадин ва художественный музейдин - заповедникдин составдик кутуна.

Ахла Рамазан Абдулатипов Жуьмя мискиндин фена. Ина ада капI авуна ва дингълийрихъ галаз суьгьбетарна. Рикел хкин, Дербентдин Жуьмя мискин - им Россияда лап еке тарих авайбурукай сад я. Ам 733-734-йисара эцигайди я ва шегьердин куьгъне паюна бинеламиш хъанва. Алай вахтунда Жуьмя мискиндин ЮНЕСКО-дин культурадин ирсинин объектдин дережа ава. Дагъустандин Кьил кьеледин цлариз ва Къирхляр къапу варариз, Орта-къапу варарив агакъдалди куьгъне куьчедин кьерехар тирвал бинеламиш хъанвай памятникриз, гьакIни 1613-йисуз эцигай РагъкъечIдай патан куьгъне гьамамдин (дишегълийрин) - памятникдин винел патан акунриз килигна.

Идалай гъейри, Рамазан Абдулатипов 1830-1834-йисара урусин писатель, критик публицист ва декабрист Бестужев Марлинский яшамиз хъайи кIвализ - музейдиз фена.

Рамазан Абдулатипов 1914-йисуз девлетлу савдагарар - стхяр тир Ханукаеври эцигай "Келе-Нумаз" синагогадиз килигна ва са шумуд юкIуз М.И.Калинин аквазвай кIвализ тамашна.

I Петрдин кIвализ (къазмадиз) гъахъайла, Дагъустандин Кьили и дарамат гуьнгъна хтун чарасуз тирди къейдна. "Россиядин

император хъайи, иллаки урусин бур тушир чкаяр, са акъван гзаф авач. И кардал вучиз ятIани гич садани фикир желбзавачир. Чна Дагъустанда Петрдин девирдин тарих арадал хкун герек я. Сифте нубатда I Петрдин хъсан музей тешиклун лазим я".

Республикадин Кьил шегьердин куьгъне паюна авай магъалра хъана, ина ада дербентвийрихъ галаз суьгьбетарна. Кьилди къачуртIа, целди таъминарунин жигъетдай авай гьал рази тежедайди тирдан патахъай агъалийрин шикаятриз жаваб яз Рамазан Абдулатипова жавабдар руководителрал и хци месэла гьалун тапшурмишна. Идахъ галаз сад хъиз, ада важиблу вири месэлайрин пар чкадин властрин хиве тун тавуниз, кIвалерин патарив гвай чкаяр авадамламушунин, санлай Дербентдин юбилейдиз гъазурвал акунин карда активнидаказ иштирак авуниз эвер гана.

Ахла "Дербент шегьер" МО-дин кьилин везифаяр тамамарзавайди тир Мавсум Рагъимовлахъ ва Махачкъаладай атанвай официальный ксарихъ галаз санал Рамазан Абдулатипов Россиядин ФСБ-дин РД-да авай Погрануправленидиз рекъе гьатна. Ина личный составдихъ галаз гуьруьмиш хъана. КIватI хъанвай бур тебрик авуналди, Дагъустандин Кьили сергъят хуьзвайбурун жавабдар къуллугъдин важибувал къейдна ва абурун чалишмишвилерилар лап гзаф крар, Дагъустандин, Россиядин хатасузвал хуьн аслу тирди малумарна. Идалайни гъейри, Р.Абдулатипова рикел хжайвал, эхиримжи кьве йисуз республикадин руководстводи къабулай серенжемрин, ва федеральный центради куьмек гунир нетижада Дагъустан, экономика ва промышленность вилик финин еришрал гьалтайла, улкведа сад лагъай чкадал акъатнавайди рикел хъана.

"Кьилинди лагъайтIа, чавай республика кьвердавай вилик фин таъминариз алакьна. 2014-йис, куь кIвалахдин нетижарни себеб яз, эхиримжи цIуд йисан кьене террориствилин гьерекатар авачиз кечирмишай сифтегъан йис хъана", - къейдна региондин руководителди. Ада Дагъустандин обществодин уьмуьрда важиблу маса дегишвилерни хъанвайдакIа, мисал яз, Государствонин сад тир экзамен сифте яз дуьздаказ кьиле тухвайдакIа лагъана.

"ЕГЭ кьиле тухунин барадай Дагъустан виликдай виридалайни "чиркин" регион яз гьисабзавайди тир. А йисара чавай арадал гъиз хъайиди "ЕГЭ-туризм" я. Алатай йисуз чна кьиле тухвай зурба кIвалахдин нетижада - яргъаз къакъатнавай района чаз сергъятар хуьзвайбуруни куьмекар гана - чаз республика улкведа госэкзамен виридалайни миьхидакIа кьиле феийи чкайрикай садаз элкъуьнай Россиядин Гьукуматди сагърай лагъана. ГьакI хъайила чавай кIвалахда лазим тир къайда тваз жеда!", - инанмишвал кьалурна Рамазан Абдулатипова. Ада хейлин районрин ва шегьеррин, гъа гьисабдай Дербентдин къаматни хъсан патахъ дегиш жезвайди къейдна.

"Виликдай Дагъустанда жавабдар гьар са къуллугъдихъ вичин кьимет авайди я лугъузвай. Къе лагъайтIа, гузвай кьимет сад я - пешекарвиле кIвалах тухун. Лазим атайтIа, чна агъалийрихъ галаз санал районрин ва шегьерин кьилер дегишарзава; 22 кас чна масадбуралди гьеле эвезнава. Гъа икI, республикада идара ийизваз хъунин гьал арадал гъанва. Къайда авачиз хъайитIа, государствони жедач. Государство авачиз хъайитIа, инсанар гьелек жеда", - малумарна Рамазан Абдулатипова.

Идалай гъейри, ада чкадин руководителри пограничникрихъ галаз дуьзгуьн алакьяр тайинарун лазим тирди къейдна: "За республикадин сергъятдин патарив гвай вири районрин кьилерал квехъ галаз дуствилин алакьяр тайинарун тапшурмишзава. Рамазан Абдулатипова мадни малумарна: "Алай вахтунда чун Дербентдин 2000 йисан юбилейдиз гъазур жезва. Зи тIалабуналди Россиядин Президентди юбилей сувар хъиз кьиле тухудай вахт пуд йисан артухарна. Сифтегъан серенжемар шегьерда гьиле авай йисан 17-сентябрдиз кьиле фида".

Сергъят хуьзвайбуру чпин къуллугъ яшайишдин хъсан шартIара кьиле тухун лазим тирди къейд авуналди, Дагъустандин Кьили и жигъетдай виридалайни важиблу месэляяр гьялуни рекъер теклифна: "Эгер аялрин бахчайрин ва школайрин патахъай четинвилер ацалтзаватIа, и месэляяр къуватар сад авуналди гьялун герек я. Цийи дарамат эцигдалди аялрин бахча патал авай чкайрикай менфят къачуна кIанда; аялрин бахчани сифтегъан школа чпе сад авунвай идараярни кардик кутаз жеда".

Чпин нубатдай яз сергъят хуьдайбуру Азербайжан Республикадин консулвилеин идара ачухунин патахъай чпин фикрар раижна. Абурун гьисабралди, консульстводи Дагъустандай къунши улкведиз ахъайдай пунктарин кIвалах къайдадик кутадай мумкинвал гуда. "Чна и барадай тIалабун авунва ва и месэла чарасуз гьялун лазим яз гьисабзава. Консульство Дербентда ачухайтIа хъсан я, и кар чна вилив хуьда", - малумарна Рамазан Абдулатипова.

Дербентдин погранотряддин командир Владимир Варича къейд авурвал, 11-февралдиз сергъят хуьдайбурун пешекарвилеин гьерекатрин нетижада къуллугъдин и участида государстводин сергъят чIурнавай кас къуна. Идахъ галаз алакьалу яз погранотряддин личный составдиз Дагъустандин Кьилин патай савкъай яз тIвар кхьенвай сяттер гана. Идалай гъейри, Россиядин ФСБ-дин РД-да авай погрануправленидин Дербент шегьерда къуллугъзавай личный составдиз компьютер, Рамазан Абдулатипован ктабар, "Расул Гьамзатов. Зи Дагъустан. Эрзиманар" фильм авай дискар багъишна. "Дагъустан - им надир, гуьзел чка я, ам Россиядин Федерацияда вири къулайвилер авай, яшайишдиз бажарагъ авай субъектрикай сад хъун лазим я. И кар патал мумкинвилер авазва, а мумкинвилер сергъят хуьзвайбурун иштираквални аваз кардик кутаз жеда", - лагъана эхирдай Рамазан Абдулатипова.

Мугъманвиле авай чIавуз республикадин Кьилихъ РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидов, РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибов, РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафаров, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин сад лагъай заместителар тир Исмаил Эфендиев ва Алексей Гьасанов, Кьибепатан территориальный округда РД-дин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мусафенди Велимурадод, РД-дин культурадин министр Зарема Бутаева, РД-дин "Дербент-2000" ГКУ-дин руководитель Али Нурмегъамедов ва маса жавабдар ксар галай, хабар гузва РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди.

Декандиз - Президентдин грант

Идрис ОРУДЖЕВ, ДГТУ-дин таможенный крарин ва право-ведендин кафедрадин заведующий, профессор

Дагъустандин государстводин техникуниверситетдин технологический факультетдин декан жегъил алимар патал тайинарнавай Россиядин Президентдин грантдиз лайихлу хъана.

ДГТУ-дин технологический факультетдин декан Назим Баламирзоев чирвилерин вири рекъерай илим, технологияр ва техника вилик тухунин кар алай терефрин, асулдибдин ва прикладной илимдин ахтармишунар кьиле тухун патал тайинарнавай Россиядин Президентдин грантдин конкурсда гъалиб хъана. Комиссияди "Информационный технологияр кардик кутунин бинедаллаз микрофинансовый кIвалахдин менфятлувал хкажун" темадай ада тамамарай кIвалахдал кьимет эцигна ва авторди экономика вилик тухунин барадай финансин важиблу такъатрикай сад яз микрофинансирование, гьакIни Россиядин экономикадин шартIара микрофинансовый такъатар ишлемишунин кьетенвилер ахтармишнавайди ва микрофинансированидин система кардик кутунин региональный терефар веревирднавайди къейдна.

Лагъана кIанда хъи, Назим Баламирзоеван кIвалахда микрофинансовый кIвалахдиз къуват гудай информационный подсистема арадал гъун патал гьялун лазим тир илимдин месэляяр веревирдзава, информационный подсистемайрихъ галаз алакьалу са жерге кIалубар ахтармишзава. Идалайни гъейри, микрофинансовый къуллугъяр авунин кьетенвилер тайинарзавай шартIар ачухарзава, гьакIни микрофинансовый кIвалах идара авунив эгечIунин жуьреба-жуьре къайдаяр ишлемишунин кьетенвилер ахтармишзава; регионрин, муниципальный дережайра, гьакIни карханайрин ва кIвалин майишатдин дережайра микрофинансовый кIвалахдин менфятлувилеиз кьимет гунир къайдаяр ахтармишзава.

Назим Баламирзоеван ахтармишунин улкведа ва регионда гьевечи ва юкьван дережадин бизнес вилик тухун патал микрофинансирование ишлемишунин нетижар веревирддай, заемный такъатар менфятлуздаказ ва йигиндаказ кардик кутунин барадай виридалайни менфятлу хилер, гьевечи ва юкьван дережадин бизнесдин терефар тайинардай мумкинвал гузва.

Чна Назим муаллимдиз ам лайихлу хъанвай чехи награда риклин сидкъидай мубаракзава, чи мурад адахъ гележегда илимдин рекъе мадни еке агалкъунар хъун я.

Важиблуди агъалияр желб авун я

состав тимилярнавайди (агъзур касдин) фикирда къуртлани, къуллугъдин оперативный кваллахдин асул рекъерай хъсан нетижар къазанмишун патал къулай шартлар яратмишиз, гъалар гуъзчивилик кваз хуъз алакьна.

“Гъахъ-гъисабдин девирда регистрация авунвай тахсиркарвилерин къадар 1,3 процентдин тиммил хъана. Са бязи районра ва шегъерра, гъа гъисабдай Махачкъаладана, агъур ва лап агъур тахсиркарвилерин къадар артух хъанатлани, санлай республикада абурун къадар къвердавай тиммил жезва, вири тахсиркарвилерикай абурал гъалтзавай пай 28 процентдив агакъдайвал тиммил хъана”, - кьейдна министрди. Ада мадни малумарайвал, Дагъустанда агъур ва лап агъур тахсиркарвилер, чуьнуьхунин, тарашчапхунунин дуьшуьшар дуьздадал акъудунин дережа, санлай Кеферпатан Кавказдин федеральный округдив ва уьлкведив геъкигайла, хейлин винизди я.

“Яракъ, жегинин суьрсет ва хъиткъинардай шейэр законсуздаказ ишлемишунихъ галаз женг члугун оперативный кваллахдин кар алай терефрикай сад яз амуькьзава. А шейэр ишлемишуналди, адет яз, агъур ва лап агъур тахсиркарвилер ийизва. Ахътин дуьшуьшар шаз, 2013-йисав геъкигайла, 8,5 процентдин гзаф дуьздадал акъудна. Энгел тавуна гел жагурдай ва вилик пад къадай серенжемар кьиле тухунин нетижара законсуздаказ гъиле авай гуьлле алай 598 яракъ вахчуна”, - малумарна Абдурашид Меъгамедова.

ФСБ-дин РД-да авай управленидин начальникин заместитель Юнус Магъмудова малумарайвал, 2014-йисуз бандитрин дестейрин башчияр тир 20 касдин къанунсуз кваллахдин вилик пад къуна. МВД-дихъ ва Россиядин оборонадин министрстводихъ галаз алакьада аваз са жерге районрин территорияда бандитрин тешкилатар хатасуз авунин рекъай комплексный серенжемар кьиле тухвана. Терроризм-диз акси серенжемрин сергъятра аваз законсуз яракълу дестейрин активный членар тир 160 кас тергна, ахътин дестейрик кваз хъайи ва абурун гъилибанар тир 300 кас къуна, ахътин 14 касди чпин тахсирар хиве къуна.

Эхиримжи вахтара госуларстводин властдин органра коррупциядихъ галаз женг члугунин барадай къанун-къайда хуьдай органрин чалишмишвилер активламыш хъанва. Тухузвай кваллахдин ери аквадайвал хкаж хъанва. Са жерге муниципальный тешкилатрин, министерствойринни ведомствойрин, къанун-къайда хуьдай органрин руководителриз талукъ яз уголовный делояр къарагъарнава.

Юнус Магъмудован фикирдалди, терроризмдихъ галаз женг члугузвай вири къурулушрин кваллах алакьа авунин дережа хкажун герек я. Республикадин агъалийри “Сириядин вакъийаира” иштиракуниз рехъ тагунин барадай муниципалитетра терроризмдиз акси комиссийри тухузвай практикадин ва гъавурдик кутунин кваллах геъгеншарун ва и серенжемрал республикадин хуьреринни шегъеррин активар желб авун герек я”.

Къиблепатан Дагъустандин агъсакъалрин советрин ва общественный тешкилатрин собрание

Хуькуьр тавун истемишзава

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

11-февралдиз Дербент шегъерда, Лезгийрин Стал Сулейманан тварунихъ галай госмуздраттеатрдин чехи залда Къиблепатан Дагъустандин общественный тешкилатрин собрание кьиле фена. Адан кваллахда Дербент шегъердин, Дербент, Сулейман-Стальский, Докъузпара, Табасаран ва маса районрин агъсакъалрин советрин, общественный тешкилатрин, шегъердин “Дуствал” культурадин центрадин векилри, интеллигенцияди, РД-дин Къиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин къилин патай тамам ихтиярар ганвай векилдин заместителар тир Ильгъама Мамедовади, Руслан Хидирбегова ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Собранидал Ватандин Чехи даяведа Гъалибвиллин 70 йисан ва Дербент шегъердин 2000 йисан суварриз гъазурвал акунин ва а мярекатар тухунин вилик шегъерда арадал атанвай общественно-политический гъалар веревирдна.

Мярекат Дербент шегъердин даяедин, къенепатан органрин ветеранрин ва пенсионерин Советдин председател Зулфикъар ГЪАСАНОВА ачухна. Вичин рахунра ада Гъалибвиллин 70 йисан ва Дербент шегъердин 2000 йисан суварриз гъазурвал акунин ва а юбилеяр зурбабур тирди кьейдна ва шегъерда арадал атанвай общественно-политический гъаларикай ачухдиз лугъуниз ва веревирдери активнидаказ иштирак авуниз эвер гана.

Мярекат тухузвай Мурадхан РАБАДАНОВА гаф Дербент шегъердин Агъсакъалрин Советдин председател Мисри МИСРИЕВАЗ гана.

- Къе кун ина къват хъун заз пара хуш я. Чна шегъердиз талукъ важиблу месэляяр веревирд ийида. Къез малум тирвал, шегъердин руководстводилай башламышна федеральный органралди, вири Дербентдин юбилейдиз лайихлудаказ гъазур хъунал машгул я. Дербент шегъерди, дербентвийри къадим девиррилай къедалди гъич садрани вичин тварцел леке гъайиди туш. Чаз къе шегъер аваданламышдай, гуьрчегардай мумкинвал хъанва. Шегъер са шумуд йисан вилик гъихътин гъалда авайта ва къе гъикл аватла геъкигдай мумкинвал ава. Къез аквазва, шегъердин акунар хъсан патахъди дегиш жезва. И кар патал Имам Музамудиновича гзаф къуватар эцигна ва эцигнава. Чаз виридаз лап хъсандиз чизва, юбилей тухун патал ахъйнавай такъатар лап гъевчибур тирди ва абур гилани тамамвилелди агакъ тавунвайдини. Агъалияр гъарма сад вичин кваллин вилик къулайвилер тваз, юбилейдин мярекатриз жедайвал куьмеқдин гъил ярги ийиз алахънавай вахтунда, наразивал къалурзавай са бязибур пайда жезва. Интернетриз къундармаяр акъудзава. Икъван эдебсуз амалар ийидани? Валлагъ, рикл тар жезва.

Шегъердин даяедин, къенепатан органрин ветеранрин ва пенсионерин Советдин председател Зулфикъар ГЪАСАНОВ:

- Гуьрметлу дустар, мукъаят хуьхъ. Чун 1994-йисан вахтуниз хкиз кланзава. Чун садсадал гъалдариз, сад-садавай милли ли-

шандиз килигна къакъудиз, къуватдалди власт вахчуз кланзава. Имам Музамудинович кар алакьдай руководител я. Адакай чайханайра, куьчейра чуклурзавай хабарар вири ичи къундармаяр я. Къез чизвач жеди, республикада шегъердин йисан бюджет виликрай хъиз, гилани остаточный принципдалди тайинарзава. Бюджетда пул авачиз чехи шегъер вилик тухуз тежер къадар четин я. Исаятда къанунрал асаслу яз хъянавай М.Рагъимов кваллахдилай алудиз кланзава. Къиле авайбуру чаз чпин итимар къалурзава. Абур чаз лап хъсандиз чизва, вуьжар ятла. Абуру и кваллах вуч патал ийизва? Чпиз къуллугъ ва лугъвал авун патал. Чал алкуриз кланзавай кар алакь тийидайбуруз, савадсузриз, чна вири сад хъана чи аксивал къалурна кланда. Дербентда дуствилелди гзаф миллетрин векилар яшамиз жезва. Чаз чун

эцигна куьтягъзава ва масабур. Ремонт физвай квалле вахтуналди къулайсузилер жедайди я. Эхъ, къе гъакл я. Пака хъсан жеда, са йисалай генани гуьрчег жеда эхир шегъер.

1991-йисалай шегъерда са школани эцигнавач. Республикада и йисара са школани эцигначни? 115-школади цай къуна. Анжа гила Дербентдин юбилейдихъ галаз алакьалу яз ам эцигна куьтягъун гъиле къунва.

Чи шегъердин руководстводин тереф чна вири дережайра хуьн лазим я. Шегъердин руководстводиз манивал гуьмир.

Чна алатай собранидал къабулай Эвер гуниз гъай лугъун тавуниз килигна, къе чна, гуьрметлу собранидин иштиракчияр, хъсан эсер ийидай эвер гун къабулна, властдин вири къурулушриз ракъурунин чарасузвал ава.

кланзава, чна чаз гуьрметзава. Кисилева лугъузайвал: “Хватить мямлить, надо прямо говорить”. Патая ракъурзавайбур бесрай! Бесрай! (Залда авайбуру адан тереф хуьн яз гурлу капар яна).

Шегъердин къиликай рахайтла, захъ агъугъ кун, ада шегъер патал хейлин кваллахар вичин хсуси такъатрихъ кьиле тухузва. Кадрияр бажарагълубур, виклеьбур, мергъяматлубур, кар алакьдайбур хъана кланда. Ахътинди Имам Музамудинович Яралиев я. (Залди и гафар гурлу капаралди къаршиламышна). Чна адан тереф хуьда. Чун адахъ галаз жеда.

Шегъердин общественный палатадин председателдин заместитель Сейран РАГЪИМОВ:

- Гуьрметлу дустар, къе чун, шегъерда арадал атанвай общественно-политический гъалар акваз, фикиррик акатнава. Шегъердихъ галаз санлай вири Къиблепатан Дагъустандин районрин агъалийрин уьмуьрдин, дуланажагъдин шартларни алакьалу я. Къе чун къват хъунин себени, чавай, чи активдивай, шегъердин ва къиблепатан районрин активлу агъалийривай, общественный советрин тешкилатривай шегъерда арадал атанвай гъалариз гъикл таъсир ийиз жедала чирун, авай гъалар къайдадикай хкудиз кланзавайбурув чи фикирар агакъарун я.

21-январдиз, шегъердин вири общественный тешкилатрин, политический партийрин ва жегъилрин гъерекатрин векилрин иштираквал аваз кьиле фейи Собранида, чна шегъерда арадал атанвай общественно-политический гъалар веревирдна. Анал чна чи уьлкведин, Кеферпатан Кавказдин советрин территориальный округдин ва республикадин руководстводин тварарихъ Эвер гун къабулна. Гъайиф члугналди лугъуз кланзава, чи Эвер гуна авай делилар ахтармишдайбур гъелелиг пайда хъанвач. Башкъа яз, патан къуватар чпин гъерекатар артухарзава. Къадим Дербентда гъулгуьла тваз кланзава. Суал къевезва: чаз ислягъвилелди яшамиз жез куь манивалзава? Гъелбетда, са бязибур шегъердин руководстводи, сих алакьада аваз кваллахзавай вири миллетрин векилрикай ибарат команди тухузвай кваллахдин гъавурда гъатиз клан тахъуни.

“Дорожный карта” къабулна, са шумуд хиле зурба кваллахар кьиле тухузза, школа

Шегъердин общественный палатадин председателдин заместитель Нариман РАМАЗАНОВ:

- Заз собранидин эвел, ам физвай гъал бегенмиш я, вучиз лагъайтла инал рахайбуруз шегъерда авай гъалар гъихътинбур ятла, чпин вилералди аквазва, абур кьиле физвай крарин шагъидарни я. Заз кун вири гъавурда гъатна кланзава, сад-садал гъалдарна къал твазвайбуруз ина чпин интересар авайди я. Гила килиг вуч хъанватла, Къизлярдин, Къизилюртдин, Хасавюртдин зонаяр, Махачкъала, Каспийск, Буйнакс ибуруз тиммил я, гила лагъайтла, къибледихъ элкьвенва. Гъикл хьи, ина авай буш чкайрал гъил эцигдайвал.

Къал вуч патал тунватла килиг. Салманан куьчеда, вири чкаяр гана, квалер эцигнавай территорияда, 1500 кв. метр чил амай. Шегъердин чилерин комитетдин теклифдалди, тендер малумарна, а чка маса гана. Маса гайи пул шегъердин бюджетдиз атана. Им патал адан гуьгъуна гъатнава. Вучиз? Вучиз лагъайтла, ада къанунрал амал авуна, шегъердин руководствода дегишвилер туна. Республикадин кьилиз и кваллах бегенмиш хъанач. Стаканда турфан акъудна. Январдин эхирдиз Имам Яралиеваз РД-дин Къилин администрациядай эверна, кьели истемишун вилик эцигна: Мавсум Рагъимов кваллахдилай алудна, адан чкадал Азади Рагъимов эциг. Имам Яралиева, ам за эцигай туш хьи, ам векилвалдай органи сад хъиз сес гуналди хъянавайди я, лагъана, жаваб гана.

Р.Абдулатипов шегъердиз са шумудра атанатлани, я шегъердин администрациядиз садрани хкаж хъанач, я общественностдихъ галаз гуьруьшни хъанач. Адаз, иниз атайла, са маршрут я авайди - газ квай чехирак акъуддай заводдиз фин. Ингъе адан шегъердихъ галаз авай алакьа.

Чаз республикадин властдин политика чизва. Са бязи месэлайрай Дагъустандин Къиблепат гъич гъисаба къазвач. Бязи министерствойра министррин заместителар яз са лезгини авач. Са тиммил фад хъиз, РД-дин Къилин 400 грант гана. Абурукай чи патаз гайиди пуд грант я. Чи патая са карханани арадиз хканвач, арадиз хканвайбур вири кеферпата ава. Са мисал мад гъин. Алатай йисан 1-сентябрдиз Дагъустандин Къил Къурушдал

Хуькуьр тавун истемишзава

3

фена. Ана ада вичихъ галаз атанвай М.Баглиеваз ва Р.Жафароваз Къурушдал вичин хуьре эцигнавай хътин спортдин майдан 2-3 вацран къене тукъурунин тапшуругъ гана. Ингъе, анлай инихъ ругуд варз алатнава. Са шейни авунвач. Тапшуругъ гана. Тапшуругъ кылиз акъуддай такъатарни гана кландачни? Чун, дагустанвиляр, са хизан яз яшамыш жезва. Вири халкъар сад хъиз къуна кланда. Вири халкъариз, вилик фидай сад хътин мумкинвилерни гун лазим я.

Ихтиярар хуьдайди тир **Мурадхан РАБАДАНОВ:**

- Гуьрметлу юлдашар, гуьрметлу мугъманар. Къе инал къарагъарзавай месэляяр лап важиблур я. Мад эхиз жезмач. Финжан къадардила артух ацанва. Квез чизвайвал, ацанвайди алахъдайди я. Вири уьлкве Чехи Гъалибалин ва Дербентдин юбилеяр къейд ийиз гъазур жезва. Шегъердин руководстводи, вири къуватар эцигна, юбилеяр гъазурвал акваз зегъмет члугъваз, тайинарнавай программаяр уьмуьрдиз кечирмишдайла, къанун-къайда хуьдай органри, республикадин властди ва РД-дин Кылини гъар жуьредин манийвилер гузва. И политикадин къугъурин макъсад шегъердин руководство дегишарун я.

Миллиардралди пулар чунуьхзавайбур, коррупция чпин къуллугъриз элкъуьрнавайбур акун тавуна, вичин хуси такъатар: ирид миллион манат шегъердин майдан цийи кылилей тукъуьр хъувуниз, 24 миллион манат, шегъерда михъвилер твадай махсус техника къачун патал, 7 миллион манат шегъердал алай экверинни газдин бурж алудун патал харжнавай Имам Яралиев аквазва. Спортсменриз, ветеранриз ва масабуроз ийизвай къван мергъаматлувили куьмекар квачиз, Имам Музамудиновича геле вичел "Стахвилини сурар" цийи кылилей тукъуьр хъувунин мажбурнамани къачуна. Сметадин къимет 20 миллион манат я. Ихътин мисалар мадни ава. И фактар за квез вуж-вуж ятла, шегъердихъ нин рикл кузватла, чир хъун патал гъизвайди я. Чна шегъердин кыл И.Яралиеван ва шегъердин администрациядин кыл М.Рагъимован тереф хуьзва. Чна законсузвилериз бесрай лугъузва. (Гурлу капар яна)

Шегъердин администрациядин юрист Шеквет ЖАВАТХАНОВ:

- Имам Яралиева, пуд участок, яни 15 соток, чил маса гана лагъана, тахсир кутазва. Гъеле 2006-2007-йисарилай и чилерихъ федеральный статус амайди тушир. Ихтилат физвай территорияда 400-лай гзаф участокар маса ганвай. Эгер адак и чкада амай пуд участок гана лугъуз тахсир кутазватла, 400 участок маса гудайла гъана авай къанун-къайда хуьдай органар? Шегъердин чилер шегъердин кыли идара ийизвайди туш. Квез чир хъун патал лугъузва: Имам Яралиева вичин тапшуругъ акъуднавайди туш. Чилер шегъердин эменидиз талукъ алакъайрин комитетди идара ийизвайди я. Комитетди тендер малумарна, вири къвалахдай чкаяр истемишзавайвал кыле тухвана. Им тахсиркарвал ялда. Им тахсиркарвал туш, им политический себеб аваз геле къекъуьн я. Чи юридический отделдин векилар Махачкъалада ава. Чна, къабулнавай къарардал рази тахъана, адалай чехи чкадиз арза гуда.

Собранидал шегъердин жегъилрин парламентидин председатель Мадина Рамазанова, Докъузпара райондин Агъсакъалрин советдин председатель Дадаш Дадашев, Дербент райондин "Намус" общественный тешкилатдин председатель Шекспир Самедов, агъсакъалар-ветеранар Зульфийкар Гъасанов, Мингъажидин Наврузов, мискиндин имам Шабан Ражабов, Сулейман-Стальский райондин Агъсакъалрин советдин председатель Фахрудин Османов, Дербентда кардик квай "Дуствал" культурадин центрадин председатель Айваз Алиханов, Табасаран райондин коррупциядиз акси общественный Советдин член Къазихан Къурбанов ва масабур рахана абуру винидихъ рахайбурун тереф хвена ва чпин патайни теклифар гана.

Собранидин иштиракчийри сад хъиз сесер гуналди Эвер гунир проект къабулна.

Эвер гуник Собранидал ганвай теклифар кухтун патал ва къвалах хъувун патал пуд касдикай ибарат комиссия хкъана.

* * *

12-февралдиз кыле феи тешкиллувили комитетди 27-февралдиз Дербентда РД-дин Кыблепатан территориальный округдин векилвалдай органрин ва муниципалитетринни хуьрерин поселенийрин кылерин Собрание тухудай къарар къабулна.

Нубатдин сессия

2015-йисан 26-февралдиз Махачкъала шегъерда РД-дин вад лагъай сеферда хъянавай Халкъдин Собранидин 47-сессия кыле фида. Анагъадихъ галай месэляриз килигдайвал я:

1. Мировой судьяяр тайинарунин гъакъиндай.
2. 2014-йисуз Дагустан Республикадин Счетный палатади тухвай къвалахдин гъахъ-гъисабдин гъакъиндай.
3. "Дагустан Республикада бюджетриз талукъ къвалахдин ва бюджетрин арада авай алакъайрин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
4. "Дагустан Республикадин государстводин наградаирин гъакъиндай" Дагустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
5. "Чилин деринрин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
6. "Общественный экологический контролдин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
7. "Дагустан Республикада индустриальный (промышленный) паркарин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
8. "Дагустан Республикада миллетрин арада авай алакъайрин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.
9. "Дагустан Ресепубликадин территорияда къетлен гъа-

ларин, Тебиатдин бедбахтвилерин нетижада зиянар хъайи гражданин ихтиярар хуьнин мурадралди яшайишдин къвалер эцигун патал чилин участокар чара авунин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.

10. "Дагустан Республикадин шегъерра эцигунар кыле тухунин къвалахдин гъакъиндай" Дагустан Республикадин Закондин 15-статьядик дегишвилер кухтунин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.

11. "Дагустан Республикада ипотекадин къайдада яшайишдин къвалер эцигун патал кредитар чара авунин къвалах вилик тухунин гъакъиндай" Дагустан Республикадин "Закондин 4 статьядик дегишвилер кухтунин гъакъиндай" Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.

12. "Етим аялар ва диде-бубайрин патай кылилей къаюмвал алачиз амуькнавай аялриз яшайишдин жигъетдай куьмек гунин рекъай алава заминвилерин гъакъиндай" Дагустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гъакъиндай Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.

13. "Дагустан Республикадин Государстводин пайдахдин гъакъиндай" Дагустан Республикадин Закондик дегишвилер кухтунин гъакъиндай Дагустан Республикадин закондин проектдин гъакъиндай.

14. "Экономика дурумлудаказ вилик фин ва яшайишдин жигъетдай мягъкем гъалар хъун таминарунин рекъай Дагустан Республикадин Гукуматдин сифте нубатдин серенжерин пландин гъакъиндай" темадай "Гукуматдин сят" кыле тухун.

15. Жуьреба-жуьре месэляяр.

"Сад тир Россия" партиядин региондин общественный приёмныйда

Малик Баглиева агъалияр къабулна

Дагъви ШЕРИФ

15-февралдиз Афгъанистандай Советрин аскерар ахкъудна 26 йис хъун къейдна. И йикъаз талукъ яз Дагустан Республикадин зегъметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик тухунин министр **Малик БАГЛИЕВА** "Сад тир Россия" партиядин региондин общественный приёмныйда агъалияр къабулна.

И юкъуз министрдин тлал алай месэлярай суалар вуьуз, куьмек тлабализ ва меслят къачуз Афгъандин агъвалатрин ветеранар, Чернобылдин авария терг авунин иштиракчийр, Ватандин Чехи дяведин ветеранрин уьмуьрдин юлдашар атанвай. Санлай къачурла гзафбур къвалахдай чкаяр тахъуниз, яшамыш жедай къвалер гунин месэлярай суалар гваз атанвай. И юкъуз министрди 20 кас къабулна, абурун 40-дав агакъна суал-арзайриз жаваб гана ва гзафбур вичи гуьзчивал авуникиди кылииз акъуддайди хиве къуна.

Агъалияр къабулдалди вилик, министрстводин гъар жуьре къуллугъчийри ацукънавай кабинетда Малик Баглиева къейдна: **"Чна агъалийриз исятда гъакл тапарарна, гъакъикъат акван тийизвай жавабар гун лазим туш. Абуру, вири куьмек кланз, и ва я маса карда четинвилер, къайдасузвилер гьалтайла, иниз акъатнавайбур я. Флан касдиз къанундалди гъикл хъана кланзаватла чинал лугъун ва герек ятла, а къуллугъ касдив агакъарун патал гележегдани куьмекун лазим я..."**

Гъакъикъатдани министрди гзафбур алакъадин нумраяр вугана ва месэла гъялун патал министрстводиз атун теклифна. Къейд ийин, Малик Баглиева атанвай вири ксариз коррупциядиз талукъ язни меслят гузвай: **"Эгер квел рай-**

онда ва я шегъерда тайин са идарадин къуллугъчийр ришветар кланз гьалтайтла, са кепекни гумир и кардин гъакъикъатдай талукъ органдиз хабар це!"

И юкъуз общественный приёмный-диз вичин къуншийрин меслятдалди къве набут аялдин диде (хендеда) Асма Мирзаева атанвай. Накъвар гужуналди хуьзвай дишегълиди вич гъикл къвал-югъ авачиз амуькнаватла, Ботлих, Тарумовский районра къвал къачунин учирда акъвазнайтла, гъуьлуь гадарнайтла ва заландиз азарлу къве аял текдиз хуьзвайди яз, къени яшамыш жедай хуси са къвал авачирди суьгъбетна. Тарумовский райондиз хъфейла, ам учирда амачирди винел акъатнай.

Министерстводин векилри дишегълидиз суддиз арза авун меслятна ва Малик Баглиева и карда вични куьмек тавуна акъваз тийидайди лагъана.

Мажбури яз яшамыш жедай чка дегишарунай къанундалди ам учирда хтун лазим тирди къейдна.

- Куь месэла гъялун патал чна вири чалишмишвилер ийида. Агъалияр яшайишдин жигъетдай хуьнин управленидай суддиз вугана учирда ахкъвазун герек я. Амма сифте нубатда гъар са кам гъикл къачун герек ятла чи пешекарри лугъуда, герек атайтла, куьмекда, - къейдна М.Баглиева.

Къвалахдай чкайриз талукъ суалар гваз атай жегъиларни тлимил хъанач. Абурун Дагустан Республикадин зегъметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик тухунин министрстводин къаюм-вилик квай жегъилар кар-кеспидал машгъуларунин "Успех" центрадиз атун теклифна. Рикел хкин, жегъил гъар са касдивай министрстводин сайтдилай аниз анкета ракуьриз (чешне ва ракуьурдай адрес гъана ава) жеда. Гъаклни чкадал фена анкета ацурдай мумкин-

вал ава. Центради жегъилриз са жерге къвалах теклифзава.

- "Успехда" къвалахзавай жегъилриз къвезвайди лап гъвечи мажибар я, гъа са вахтунда абуру къвалах жагъурзавайбуруз са шумуд сеферда артух мажиб къвезва, - лагъана министрди.

И группадин набут, етим къве аял-диз къаюмвал ийизвай Патимат Мегъамедова вичиз яшамыш жедай шартлар хъсанарунин карда куьмекун тлабализ атанвай. Ам Махачкъалада къвалер къачунин учирда 1983-йисалай акъвазнава. Хендеда хъиз учирда акъвазай ам сиягда 19-чкадал алай. Вахтар дегиш хъайила, ам гзаф аялар авай дидейрин учирда хтуна. Дишегъли гъар жуьре идарайриз физ башламышайла, чир хъайивал, гила ам учирда 1831-чкадал ала. Набутулин документар къалур хуьвурлани дегишвал хъанач.

Министрди и месэла гъялун патал Дагустандин образованидин ва илимдин министрстводихъ галаз санал чалишмишвилер ийидайди лагъана. Образованидин ва илимдин министрстводи "Етимриз къвалер" программадай етимриз яшамыш жедай чкаяр гузва.

Яшайишдин шартлар хъсанарун патал учирра акъвазнавай Афгъандин агъвалатрин иштиракчийр ва абурун уьмуьрдин юлдашарни атанвай.

Абурун акатзавай Фархад Пашаев къвал къачунин учирда 1994-йисалай акъвазнава. Амма къени къвал таганвай адиз ветеранар, инвалидрин ва бедбахтвилерик хасаратвал хъайибурун край управленидин начальникдин везифаяр тамамарзавайди тир Г.Чанакеева къейдайвал, 1996-йисал къедалди учирра акъвазнавай, герек вири документар къайдадик къайбуруз цинин йисан эхирдалди къвалер гун пландик кутунва.

- Афгъандин агъвалатар алатна ингъе 26 йис хъанва, Ватандин Чехи дяве куьтыгъ хъана - 70 йис. Амма къени яшайишдин шартлар хъсанарун патал учирра акъваз тавунвай ВОВ-дин ветеранар ва абурун уьмуьрдин юлдашар ава. Афгъандин агъвалатрин ахътин иштиракчийр тлимил туш. Зи хтул ана телеф хъана, заз и месэла лап хъсандиз чизва ва квез виридаз къанундин сергъятра аваз къвалер гунин карда вири куьмекар гуда. Сиягъар тукъуьрна, вири зи къаюмвилек ква, аник гич садани са жуьрединни дегишвилер кухтадач, - лагъана министрди.

"Сад тир Россия" партиядин председатель Дмитрий Медведеван региондин общественный приёмныйда икк агъалияр вацра са сеферда къабулзава.

Пакдиз рикел хуьн

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

14-февралдиз Белиждин Советрин Союздин Игит Абас Исрафилован тиварунихъ галай гимназияда Афганистандай Советрин къушунар ахкъудайдалай инихъ 26 йис тамам хъуниз талукъарнавай мярекат хъана.

Актовый зал гъар жуьре рангарин шараралди безетмишнава. Сегънедин далу пата мярекатдиз талукъ А. Исрафилован суьрет алай чехи банер куьрсарнава. Проектордай Афганистанда кыле феи вакъийриз талукъ документальный фильм къалурзава.

Мярекатдиз атанвай мугъманар А. Исрафилован музейдиз килигна.

Абурун арада Дербент райондин образованидин управленидин начальник Муьгъудин Къагъриманов, Абас Исрафилован фондунин правленидин председатель Валентин Максимов, Дербент райондин афганрин ветеранрин Союздин председатель Гъасайни Гъасайниев, жегъилрин отделдин руководитель Рафил Гъажиагъмедов, Афганистандин вакъийрин иштиракчияр, райондин школайрин директорар, поселоқдин Собранидин депутатар ва райондин СМИ-рин векилар авай.

Сифте гаф рахуналди, мярекат гимназиядин директор Нариман Шихмегамедова ачухна. Россиядин Федерациядин гимн ягъайдалай гуьгъуьниз ам гимназиядин завуч Саижат Гъабибовади кыле тухвана. Ада гаф М.Къагъримановаз гана.

- Чун кье иниз риклин эвердалди къват хъанвайди я, - башламишна ада. - Гуьрметлу аялар, чна чи игитар виридалайни пакдиз рикел хвена къанда. Абас Исрафилова Дагъустан вири СССР-диз, дуньядиз машгъурна. Кье и залда чакъ галаз а вакъийрин иштиракчиярни ацукънава. Абурун ачух, рик михи, виклеъ инсанар я. Абурун чакъ галаз хъуни, акъалтзавай несил ватанпересар яз тербияламишиз куьмекзава.

Ахпа анал Валентин Максимов, Белиждин гимназиядин директордин заместитель Якуб Гуьлалиев, Гъасайни Гъасайниев, Рафил Гъажиагъмедов, лезги чаланни литературадин муаллим Гъулангерек Ибрагъимова рахана.

Гимназиядин художественный самодеятелностдин иштиракчияри ватанпересвилин манияр лагъана, къуьлер авуна. Мярекат аялри шад мани лугъуналди ва цавуз, чарарикай авунвай лифер агалнавай шарар ахъаюналди, акъалтарна.

Ахпа мярекатдин иштиракчияри Абас Исрафилован памятникдал ва сурал цуькверин тажар ва къунчар эцигна.

Куьчедиз Суфьянан тивар гана

Желил ЖЕЛИЛОВ,
Бут-Къазмайрин юкван
школадин муаллим

Гъар йисуз, февралдин вацра, Меъгарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин юкван школада Афганистандай СССР-дин аскерар ахкъудуниз ва Ватан хуьзвайбурун йикъариз талукъарнавай тарсар тухузва.

Ци Афганистандин дяведин цаяра телеф хъайи Яру Гъетрен ордендин сагиб АЛИМЕТОВ Суфьян яшамаш хъайи къвалин цлал алкурнавай мармардин къул ачухуниз ва а куьчедиз адан тивар гуниз талукъарнавай митинг кыле тухвана. Ам хуьруьн юквей фенвай рекъин къерехда авай виридалайни виле акадай чкадал алай Алиметов Суфьян гуьмбетдал 11-классрин аялри цуьквер эцигунилай башламиш хъана. Ахпа вири иштиракчияр Алиметов Суфьян яшамаш хъайи къвалихъ фена. Митинг школадын тербиядин рекъай директордин куьмекчи Гъасанова Камаледа ва 11-классда къелзавай Абдуллаева

Светланади, Гуьсейнова Бикеди кыле тухвана.

Школадин директор Абдуллаев Гуьлмета, хуьруьн администрациядин къил Урдуханов Рафика, райондин Афганистандин дяведин ветеранрин советдин председател Алиев Абидина, Суфьянан вах Рамазанова Радифади, хуьруьн агъсакъалрин советдин чехиди тир Абдуллаев Абдуллага, Суфьянан классдин руководитель хъайи Агъмедов Явера Суфьянан ва адахъ галаз телеф хъайи хуьруьнвийрин ва райо-

нэглийрин экуь къаматар садрани рикелай алуддач лагъана ва са декъикада кисна акъвазна.

8-классрин аялри Афганистандин дяведиз талукъарнавай шириар рикелриз таъсир ийидайвал къелна.

Ахпа Рамазанова Радифадини Урдуханов Рафика мрамордин къул ачухна.

Алиев Абидина райондин МО-дин къил Агъмедов Фаридан патай Афган дяведин ветеранриз ва чпин чанар къурбанд авурбурун мукъва-къилийриз пулдин пишкешар гана.

“Шагъ дагъда” - мергъяматлувилин мярекат

Буржи - намуслувилелди

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Афганистан “Афганистандин дяве”, ана хъайи телефвилерни къурбандар зурба къеъгалвилерни гъахъсузвилер инсанрин рикелай садрани алатдач. Советрин аскерар патал 1979-йисан 27-декабрдиз сергъятдилай чара уьлкведин чилел кам веъейбурун, гъаки 1989-йисан 15-февралдиз анай эхиримжибур яз эхкъечизавайбурун арадани дагъустанвийрин авай.

Аскервлин пак къинез вафалу “афганвийри” чпин буржи, Ватандин буйругъ намуслувилелди тамамарна. Абурукай гзафбуру тешигъ авачир хътин виклеъвилер, дирибашвилер къалурна.

Дагъустандай ана 2985 касди къулугъна, гъа жергедай яз 11 офицерди, 8 прапорщикди. Къеъгалвилер къалурай 769 аскер женгинин орденриз, **ИСРАФИЛОВ Абас Исмаилович** лагъайтла, Советрин Союздин Игитвиллин (къейидалай гуьгъуьниз) тиварциз лайихлу хъана. 75 дагъустанви инвалидар яз хтана. Абуру ислягъ уьмуьрни дирибашвилелди, къил агъуз тавуна, виклеъвилелди, татугъивилер эхна, тухузва.

СССР-дай Афганистанда саки 15 агъуз кас телеф хъана, абурун, жергедай яз 17 лезгини (рагъмет хъурай чпиз).

И йикъара Махачкъалада, Гъ.Гъамидован тиварунихъ галай проспекта авай “Шагъ дагъ” ресторанда, Афганистандай Советрин къушунар ахкъудайдалай инихъ 26 йис тамам хъуниз ва чи ватанэгли къеъгал хва Абас Исрафилов рикел хкуниз талукъарнавай мергъяматлувилин мярекат кыле тухвана. Къешенг залда гъар са нямет алай столри мугъманар гуьзлемиззавай. (Къейд ийин: вуьчиз ятлани чи миллетдин векилриз чпиз теклифзавай мярекатра иштиракиз атун хуш туш. Гъайиф хьи, и сефердани гъаки хъана, теклифнавайбурукай хейлибур атанвачир. Маса миллетри лагъайтла, гъар санал чеб ва чпин жумартвал къалурзава). Мярекатда агъсакъалри, жегъилри, манидарри, музыкантри, СМИ-рин векилри, “афганвийриз” гуьрметзавай ксари иштиракна. Абурун арада хуруйрал “афгандин” вакъийрин наградаяр алайбуруни авай. Белижда яшамаш жезвай, ерибине Рухунай тир **ЭФЕНДИЕВ Шагъабудин Алиевич** абурукай сад я. Чир хъайи-

Ш.Эфендиевни Н.Къадыров

вал, ам Толстойн ученик хъайи Эфендиев Меъгамедан хтул я къван. Шагъабудина 1979-1981-йисара Афганистанда вичин интернациональный буржи тамамарна. А вакъийара къалурай къеъгалвилей ам “За отвагу” ва са жерге юбилейрин медалриз лайихлу хъана.

Мярекатдиз вичин гъевчи хва ашукъ Русланни галаз атанвай Шагъабудин Алиевич. Цуьквер хътин 4 хтулдини адаз шадвал багъишзава.

Хурудал нур гузвай наградаяр алай къвед лагъай “афганвини” Меъгарамдхуьруьн райондин Цийихуьруьн агъали **КЪАДЫРОВ Нариман Меъгамедович** я. Ада Афганистанда 1980-1982-йисара къуллугъна.

- Виринра хъиз, гъа вакъийрин йисарани гъахъсузвилер авай. Месела, зун Яру Гъетрен орден гун патал къалурнай, - лугъуза Наримана. - Гуьгъуьнлай ам “Дирибашвилай” медалдалди звездайдан гъакиндай чи командирди полкунин виликни малумарнай. Исятдани и кардай шагъидар ама. Зи хурудал алайбур “афгандин дяведин” юбилейрин медалар я. Наградаяр ганачтлани, чна чи буржи намуслувилелди къилиз акъудна.

Нариман Меъгамедович хуьруьн администрациядин къилин заместитель, военный учетдин столдин начальник я. Ахпа мярекат ачухун малумаруналди, Абас Исрафилован фондунин руководитель **В.МАКСИМОВ** рахана.

- Игитдин тиварунихъ галай фонд кардик ахкатна са йис жезва, - къейдна ада. - Яваш-яваш крар гуьнгуьна гъат хъийизва. Къватл хъанвай гуьрметлуьбур, квез малум тирвал, “афгандин” дяведин къизгъин женгера иштираккай

са къадар дагъустанвийр, гъа жергедай лезгийрин, Ватандиз инвалидар яз хтана. Абурун арайра къенин йикъал къведдалди яшайишдин рекъай къулай шартлар авачирбур ава. Абурун сагъламвални хъсан я лугъуз жедач. Гъаки хъайила, агъвал, мумкинвал авай гъар са касди абуруз куьмекдин гъил яргъи авуртла, фондуниз алакъдай куьмекар гайитла, хъсан кар жедай. Чалайни игътияж авай кесиб ксариз куьмек гуз алакъдай.

Микрофондихъ **Ханжан КЪУРБАНОВ** атана.

- Афганистандин дяведин гъакиндай гъар жуьре ванер къезва, - лагъана ада. Адаз “гъахъсуз дяве” лугъуз къимет гузва.

Абас Исрафилов хътин игитри ана къеъгалвилер къалурна, чи Ватандин къиблепатан сергъятра ислягъ гъалар хъун таъминарзавай. Абуру Афганистанни хуьзвай, чи зурба уьлкведин сергъятарни. Ахътин рухваяр хана, тербияламишай дидейриз аферин, баркалла!

Чи миллетдихъ къадим девиррилай къеъгал рухваяр хъана, ава, хъженни ийида.

“Лезги газетдин” къилин редактордин заместитель **Шихмурад ШИХМУРАДОВ**.

- Гила, гзаф вахтар алатайла, а дяведин тарихдикай жуьреба-жуьре рахунар ийизва. Амма чи аскерриз, сержанриз, прапорщикриз, офицерриз туьгметдай ихтияр садазни авач. Абуру цай къуна кузвай уьлкведиз Ватандин буйругъдалди чи уьлкведин сергъятар хуьз рекъе турбур я. А цаяра иштираккай неинки Абас Исрафилов, гъаки вири “афганвийрини” игитар я. Абуру садрани рикелай алудна виче къведач. Абуру чпин пак буржи къеъгалвилелди тамамарна. Советрин къушун ахкъудна. Афганистанда ислягъвал хъанани? Ваъ. Гъасятда Америкадин къушунар сукулмиш хъана, дяведик мадни цай кутуна. Анай Россиядиз ва дуньядин маса уьлквейризни дашмишзавай наркотикрин къадар гена артух хъанва. Афганистанда гъасилзавай анашади, опимди чи жегъилар агъуламишзава.

Ада эхирдай вири “афганвийриз” сувар тебрикна, чи веледриз, хтулриз ахътин завалвилер тахкурай лагъана.

Мярекат манидарри, къуьлердайбуру, музыкантри гурлу авуна.

Чи вилериз дяве тахжурай!

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Алай йисан 9-майди Россиядин ва гъакл вири дуньядин гзаф уьлквейрин халкъари фашизмдал Гъалибвал къазанмишайдалай инихъ 70 йис тамам хъунин юбилей къейдда.

И зурба вакъиадиз Москвадилэй эгечна вири регионра, шегъера, хуьрера, зегметчи коллективра алаатай йисалай гъазурвилер аквазва. Гъа гысабдай яз Дагъларин уьлкведани.

Советрин Союзди къазанмишай Гъалибвал залан аквазвай, Яру Армиядин агалкъунар маса уьлквейрин къушунрин тварунихъ язавай политикари, тарихчиари, руководителари хъана ва абур гилани кими туш. Ик, Советрин Союзди Украинадал, Германиядал вегъейди я, Гъалибвили сувар Лондонда тухвана кланзавайди я лугъуз малумарна Польшадин са политикди. Девирдин гъакъикъатдихъ галаз къан тийизвай фикрар чукурзавай, къундармаяр гъакъикъат хъиз къалурзавай тарихчиар, политикар мадни ава.

Тарихдин делири, вакъиайри шагъидвалзавайвал, Советрин гъукуматди Гитлеран гыле гъатнавай Германияди дяведик цай кутун патал гъихътин гъерекатар ийизватла аквазвай ва чи дипломатри дяведин вилик пад къун патал еке алахъунар ийизвай. Ик, дуньядин хатасузвал таъминарунин мураддалди и жуьредин алахъунрал ислягъвилехъ ялзавай маса уьлквейрни желбзавай. Гъайиф хъи, и важиблу карди Европада са бязи уьлквейяр ачухдиз акси экъечзавай.

1941-1945-йисарин Ватандин Чехи дяведиз талуке документрин сан пара я. Абурукай сана И.Сталинан ва Ф.Рузвельтан га-

члугвадай къаст аваз азадвал, аслу туширвал кланзавай халкъарин итижар тахай мисал авун патал коминтерндиз акси пакт арадал гъана. 1937-йисан ноябрдиз адак Италияни экеч хъувуна ва военнополитический союз тешкилна. Акъалтлай чуру кар ам тир хъи, ихътин къастар рикле авай уьлквейризи Англияди, Францияди, США-ди къумекари гана. Абурун мурадни дявекаррин и союз Советрин Союздал дяве гъаз ракъурун тир. Абур чпин мураддив агакъни авуна.

Крар акл элкъвена хъи, 1941-йисан 7-декабрдиз Япониядин къушунри Перл-Харборда авай Америкадин гъуьлерин дяведин къуватрин базадал вегъена. Гъа и вахтунда США-дин президент Ф.Рузвельта лагъана: "Эхиримжи цуд йисуз Японияди Азияда тухузвай тактика Гитлерани Муссолиниди Европада Африкада тухузвайдаз ухшаммиш я. Алай вахтунда им къуру геъкьун ваъ, политикадин зурба сиясат я. Германияди, Италияди, Японияди акъван мукуфдивди амадагвал ийизва хъи, абуру вири континентар ва дуньядин океанар женгерин лап чехи са майдандай къазва.

Гъа ик, са дявени малумар тавуна, 1931-йисуз Японияди Манчжурия, 1935-йисуз Италияди Абисиния, 1938-йисуз Гитлера Австрия, 1939-йисуз Чехословакия, Польша къуна. 1940-йисуз Гитлеран къушунар Норвегиядиз, Даниядиз, Голландиядиз, Бельгиядиз, Люксембургдиз гъахъна. Гъа и йисуз Италияди Франциядал ва са тимил геж хъиз Грециядал вегъена. 1941-йисуз Гитлеран къушунар Советрин Союздин мулкариз гъахъна. Гилани Японияди США-дал, Малайский островрал, Таидал гъужумна.

Ислягъвилин, азадвилин душ-

тябрдиз Польшадин гъукумат уьлкведай катна, советрин къушунар виликди къевезвай фашистрин къаншардиз фена. Абуру Рагъаклидай патан Украина ва Белоруссия чпин къаюмвилек кутуна. Гитлеран къушунарни акъвазна, амма ислягъ девир яргалди фенач.

Германиядин чапхунчивилин фикрар уьмуьрдиз кечирмишунин карда адан генеральный штабди еке къвалах тухвана. Военный руководителари вири Гитлеран амадагар тир. 1940-йисан 31-июлдиз фюрерди генералитетдиз вичихъ Советрин Союздиз акси яз дяве башламишдай фикр авайдакай малумарна. Гъа и юкъуз Гальдера дяведиз талуке сифтеган делиларни къхъна: "1941-йисан майдин вацра дяведив эгечда. Вад вацран муьгълетда ам куьтягъда. Цинин йисуз башламишнайтла, мадни хъсан жедай, амма ци и кар алакъдач, гъикл лагъайтла са сеферда гъужум авуна, месэла гъална кланда. Максад сад я - Россиядин уьмуьрдин, диривилин, сагълам вири къуватар терг авун". Гъа са вахтунда Гальдера вичин дневникра са шумудра къейднава: "Дяведикай къил баштан авун патал Россияди вири крар ийида. Урусри садрани дяведик къил кутадач".

Эхъ, Иосиф Сталин, Советрин Союздин гъукумат ислягъвал хуьн, дяведин вилик пад къун патал гзаф алахъна. Гилан бязи политикри, тарихчиари, демократри гъа им Сталинан тахсир язни гысабзава. Вири Европа магълубарнавай, адан уьлквейрин девлетар, такъатар, армияр гъилевай Гитлерахъ галаз 1940-йисара дяведин майдандиз экъечлун Советрин уьлкве патал гъихътин зияндиз элкъведатла, Сталиназ хъсан чизвай. Гитлера хабарсуз Советрин Союздал вегъена ва Ватандин Чехи дяведиз элкъвейи и муси-

Регъберни лежбер - женгинин юлдашар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Шабан Рамазанов

1974-йисуз КПСС-дин Хив райкомдин Сад лагъай секретарвиле ШАГЪМАРДАНОВ Агъмед Абдулгъаниевич хъяна.

Хуьруьн майишат лап хъсан чизвай пешекарди са куьруь вахтунда райондин экономика, культура ва жематдин дуланажагъдин шартлар хкаж хъун патал вири серенжемар къабулна.

Райондихъ магъсулдарвал, малдарвал вилик тухунин рекъера, лап виниз тир агалкъунар хъана.

Хив райондин дишегълийри хразвай халчар Лондонда, Парижда къиле фейи международный выставкайра къизилдин медалриз лайихлу хъана.

Районда школяр, фермаяр, муькъвер эцигунин, рекъер тукълуьрунин краризни еке такъатар харжна, зегметчийрин дуланажагъдин шартлар лап хъсанарна.

1978-йисуз тухвай и вири къвалахриз КПСС-дин обкомди, Министрин Советди, Верховный Советди, Дагоблпрофсоюзди еке къимет гана.

Райондин зегметчийриз гъилляй-гъилиз къведай Яру Пайдах, пулдин премияр гана. Хив район Республикадин Гъуьрметдин доскадиз акъудна. Сад лагъай секретарь Шагъмардановаз "Знак почета" орден гана. И агалкъунар къейд авун патал райондиз обкомдин Сад лагъай секретарь-дяведин йисарин полковник М.-С.И. Умаханов къведайвал хъана.

Санал тухузвай партино-хозяйственный активдикай ва райкомдин пленумдикай вирибуруз хабарна.

И члавуз М.-С. Умаханова Ватандин Чехи дяведин четин йисара вичихъ галаз къвал-къвала аваз санал са частуна фашистрихъ галаз женг чулугур и райондин Агъа Захитрин хуьрйя тир Рамазанов Шабан Балакеримович рикелай алуднач.

Ада райкомдал ам пленумдиз гъун тапшурмишна. Райкомдин орготделди Рамазанов Шабан райондиз гъун зал тапшурмишна.

За а вахтунда Фридрих Энгельсан тварунихъ галай колхоздин председателвиле къвалахзавай ва зун пленумдин членни тир. Агъа Захитрин хуьр чи хуьруьз муькъвал я.

Пакамахъ чун УАЗ-да аваз Агъа Захитлиз рекъе гъатна. Чун фейила, ам тама авай. Хуьр вацун чапла пата, тамун эрчи пата ава. Вацун рувалай эверна, чна адаз шад хабар гана.

Райцентр суварин къайдада тукълуьрнавай. Куьчяр, идарайрин цлар лозунгри, плакати безетмишнавай.

Райкомдин пленумар, собранияр тухузвай клуб гуьгъуьлар шад инсанрив ацанвай.

Пленумди къвалах башламишнавай.

За залдин раklar ачухна, вилик Шабан халу кутуна, са шумуд кам къачуна.

Дяведин дуст-фронтвик акур обкомдин Сад лагъай секретарь, еке жендек авай, абурлу партиядин къегъал М.-С. Умаханов къвачел къарагъна ва адахъ галаз сад хъиз президиумдин членар, залда ацукънавай вири инсанар къвачел акъалтна. Умаханова, вилик экъечна, Шабан Рамазановаз президиумдиз теклифна.

Абур дагъдин лекъер хъиз сад-садав агатна, гарданра гъатна. Залда гурулу капарин, сагърай лугур сесерин ванер гъатна. Пленумди вичин къвалах башламиш хъувуна.

Эхирдай Умаханова вичинни фронтдин дуст, яру аскер Шабанан дяведин четин рекъерикай, пехъи душмандал гъалибвал къачуникай суьгъетарна.

Шабан халудини и гафар тестикъарна ва вич рикел хкай регъбердиз чухсагъул лагъана.

Пленумдин къвалах акъалтлайла, еке межлис къурмишна. Эхирдай Умаханов Шабанни галаз Махачкъаладиз хъфена.

Ада ам са шумуд юкъуз вичин патав туна, дерди-гъал акуна, алакъдай вири къумекарна, вичин машинда аваз Хив райондин Агъа Захитрин хуьруьз рекъе хтуна. Шабанан хва Балакерим Дербент шегъерда авай военный заводдин къилин инженервилин къуллугъдал эцигна.

Алай вахтунда абур дуньядал аламач. Чпиз Аллагъди рагъметар, женнетар гурай... Ватандин Чехи дяведин фаракъат хъанвай вири иштиракчийрин руьгъериз Чехи Гъалибвили 70 йисан юбилейдин суварикай аян тирдал са шакини алач.

» Гъайиф, тарихдин вакъиайрикай бязибуру тарс хкудзавач. Чехи Гъалибвили 70 йис къейдзавай йисуз алаатай дяведин зулумар акунвай Украинадин чилел дяведин гъерекатар арадал гъана. Цийиз майдандиз экъечнавай дявекарри, фашистри. США-диз, Европада са бязи уьлквейризи мад Россияни дяведин майдандиз чулугъаз кланзава. Им къиле фидай кар туш.

фар гъанва. 1939-йисан 10-мартдиз къиле фейи Коммунистрин партиядин XVIII съезддал Советрин Союздин регъберди лагъана: "Германиядин ва Италиядин военнополитический блокди, коминтерндиз акси пактдик далдаламиш хъана, Европада ва Азияда малумар тавунвай дяве ийизва ва ада Советрин Союздизни акси къвалах тухузва. Сифте нубатда Англиядин, Франциядин ва США-дин итижизни - акси гъерекатар. Дяведик цай кутаз кланзавайбурун вилик пад къун тавуртла, нетижар гъич хъсанбуру жедач".

Келзавайбуру гъавурда акъун патал къейд ийиз кланзава хъи, 1936-йисан 25-октябрдиз Германиядини Италияди "Ось Берлин-Рим" твар алаз военнополитический блок тешкилна. Са вацралей Берлинда дуньяда агъавал ийидай мурад ар авай Германияди ва Японияди Коммунистический Интернационалдихъ галаз женг

манри чпин чинал алай хъуркъар ми хъиз алудна. Коминтерндиз пактдин далдадик кваз Советрин Россиядиз акси яз тухвай чинебан дяве азадвал клани вири халкъариз акси дуньядин дяведиз элкъвена. Гъайиф хъи, Европада уьлквейри, иллаки Англияди ва Францияди, вири сад хъана, хатасузвал хуьн патал экъечлунин патухъай Советрин Союздин гъукуматди гайи теклифдин тереф тевена, чапхунчидин акъалтлай пискардиз рехъ ачухна. Гъавилляй фашистрин Германияди авур гъужумдин хура Советрин государство текдиз амуькна. Адазни маса чара амуькнач, 1939-йисан 23-августдиз ада Германиядихъ галаз сададал тевгъинин гъакъиндай икьрардал къулар чулугуна".

Ирид югни алатнач, 1939-йисан 1-сентябрдиз немсерин къушунар Польшадин мулкариз гъахъна ва Дуньядин къвед лагъай дяведик цай кутуна. 1939-йисан 17-сен-

батдин вакъиайди гъикъван инсанар телефнатла, шегъерар, хуьрер барбатлатла, гъикъван аялар етимриз элкъуьрнатла, вири дуньядиз акуна. Гъавилляй чи уьлкведин инсанарин кар алай къин, дуьа сад я: дунья ислягъ хъуй, чи веледриз дяве тахжурай!

Гъайиф, тарихдин вакъиайрикай бязибуру тарс хкудзавач. Чехи Гъалибвили 70 йис къейдзавай йисуз алаатай дяведин зулумар акунвай Украинадин чилел дяведин гъерекатар арадал гъана. Цийиз майдандиз экъечнавай дявекарри, фашистри. США-диз, Европада са бязи уьлквейризи мад Россияни дяведин майдандиз чулугъаз кланзава. Им къиле фидай кар туш.

Гъалибвили сувар чи халкъар мадни сад ийизвай, тупламишзавай, ислягъвилин сиясатдиз сес хкажзавай зурба вакъиадиз элкъвена. Душманар гъихътинбуру хъайитлани, Россияда Ватан хуьдай къегъалар гъамиша жеда.

Ясскдинни Кишиневдин женгер

А.М.МУРСАЛОВ, профессор, ДГПУ-дин къецепатан члалар чирунин теориядинни практикадин кафедрадин заведующий: “Советрин халкъдин Чехи Гъалибвили неинки Европа, вири дубня фашизмдин тегъундикай хвена...”

И суьгбет чна гъадан мецелай ийизва. - 1944-йисан гатун юквара чи подразделение (“Спецназ”) лап къетлен месэляяр гъалун патал Прибалтикадин районда авай. Гъар юкьуз чав агакьзавай оперативный информациядай чир жезвайвал, чи подразделениедин вилик генани чехи метлебдин женгинин гьерекатра иштирак авунин къисмет квай. Лагъана клянда, 1944-йисан гатун кампаниядин къилин къетленвални а кардикай ибарат тир хьи. Ватандин шегьарни хуьрер душмандикай азад ийизвай женгинин частарин, санлай яракьлу къуватрин мягкемвал ва таъминвал, женг члугунин уьтквемвал ва стратегиядин жигъетдай устадвал мадни артухарна кланзавай. Гъа и шартлара вилик Европада Киблединни-Рагъэкьечидай патан уьлквейрин халкъяр фашистрикай азад авунин женгер квай. Немсерин фашистрин “Южная Украина” тивар ганвай армиядин десте дарабадагъ авун патал, душмандин винел саналди гъужумдиз физ 2 ва 3 лагъай Украинский фронтрин къуватар сад ийизвай. Чи подразделение 3-Украинадин фронтдин штабдин (начальник генерал-полковник С. С. Бирюзов) ихтиярдиз вуганвай. И фронтдин командующий маршал Ф. И. Толбухин тир.

Женгинин операциядиз гъазур хьунин къетленвал ам тир хьи, кьве фронтдини аскеррин гьерекатар са макьсадихъ-метлебдихъ элкьурна кланзавай. Вилик Ясскдинни Кишиневдин операция акъвазнавай. Ватандин Чехи дяведин тарихдин летописда а женг лап уьтквемвилелди кьиле тухвайди яз гьатнава.

2 ва 3 -Украинский фронтрин командующияр тир Р.Я.Малиновскийдини Ф.И.Толбухина, штабрин начальник тир М.В.Захаровахъни С.С.Бирюзовахъ галаз алакьа хуьналди, кьве фронтдини санал чна тивар къунвай терефда кьве патахъай гъужумна, фашистрин къушунрин вилик пад атлун ва абур гьалкъада тун лазим тир. Душмандивай а менгенадай эхкъечлиз тежедайвал.

Вилик эцигнавай месэла кьилиз акъудайла ацалтун мумкин тир саки вири четинвилерни гьисаба къунвай. Душмандин, вич-вичихъ инанмиш яз, чи къушунри къилин гъужум Кишинев галай патай кьиле тухун вилив хуьзвай. Разведкади хабар гайивал, душмандин гъа терефда гзаф къуватар къватнавай.

Чи спецназдиз, гъа чкадал фена, душмандин къуватар гьинал вуч алатла чирна, дуьз делилар агакьарунин тапшуругъ гана. И кар хаталуди, четинди тир. Гьик лагъайтла разведка душмандин гьилик квай территорияда кьиле тухвана кланзавай. Ина, гьелбетда, чи разведчикар душмандихъ галаз чин-чинал гьалтзавай. Гъавилай ивиарни экичун мумкин тир. Чна душмандин далу пата, ада гьич виливни хуьн тийизвай чкада, Кицканский плацдармдал, чка къун ва анлай душмандин далудихъай гъужум тешкилун лазим тир. Ина фикирда къуна кланзавай са кар мад авай: чун элячйна кланзавай Днестр вацлун кьерехар лап къакьанбур ва тикбур хьунихъ галаз сад хьиз, са хейлин майданар инсандивай физ тежедай уьлеганри къунвай. Гъавилай немсери, ихътин чкадай садни къведач лагъана, фикирнавай. Яни тлеби шартларини абуроз хатасузвал таъминарзавай. Гъавилай къилин къуватар немсери муькуь терефда, яни Кишинев галай пата къватнавай.

Амма Советрин командованидин стратегия (женгер тешкилуни асул къайда) душмандин вилив хуьн тийирди тир. Гъа вилив хуьн тийир шартлара чи аскерри душмандин къуватриз гъакьван дибдай акъуддай гъужумарни тешкилна.

Ясскдинни Кишиневдин операция кьиле тухудайлани чи стратегия немсерин гьич рикелни текъведайди хъана. Верховный став-

КУЬРУЪ КЪЕЙД.

Абдулла Мегъамедович МУРСАЛОВ, Ватандин Чехи дяведин цлаларини вацларай уьтквемдиз эькьечина хтай, шилани чахъ галамай, несилриз ватанпересвиллин ва вижданпересвиллин тербия гузвай ветеранрикай сад я. Ам 1926-йисан февралдиз Ахъегъа дидедиз хъана. 1944-йисуз юкьван школа акъалтарна, гъа йисуз Советрин Армиядин эсергейриз эвер гана. Вичиз гьеле школада амаз немс, инглиз ва туьрк члалар хъсандиз чизвай жегъил гъа члалар КГБ-дин махсус частуниз-Кремлдин дивизиядиз реке тунна. Гъа ик ада Советрин разведкада саки 9 йисуз къуллугъна, гъакьван четин ва жсабдар гьерекатра (операцияра) иштиракна. Адан хурудал женгинин Чехи наградайри нур гузва.

кадини душмандал Кицканский плацдармдай, яни немсерин далу патай, кьве терефдихъай гъужум авунин план тешкиларна.

Гъа ик, чи подразделение (“Спецназ-ди”), чи фронтри къилин гъужум тешкилдалди вилик, душмандин далу пата женгералди разведка тешкилна. Душмандин къуватар вуч, гьинал, гьик алатла чирна ва дуьм-дуьз делилар штабдин командованидив агакьарна. Лагъана клянда, ихътин операцияр кьиле тухудайла гъар са разведчикдивай лап къетлен гъазурвал, къуватар, чирвилер истемиззавайди я. Вучиз лагъайтла абур къилин къуватривай яргъа, душмандин юкьва, гъакьван четин гьаларал расалмиш жезва.

Гьелбетда, разведчикри душмандин фикир дегишардай тапан хейлин гьерекатар кьиле тухун лазим я. Месела, ракъун рекьерин станциярал аскеррин еке дестеяр ва техника авудзавай хьиз къалурун. Гъа члавуз зениткайрини, артиллериядини, авиациядини, гуя и крариз куьмек гузва ва ик мад. Кицканский плацдарм къадай вахтундани вири гьерекатар къетлен гьалара, душмандин фикирдиз текъведайвал тешкилна.

Ик, 1944-йисан августдин юкьвара 2 ва 3-Украинский фронтри саналди душмандал гъужум авунин женгер башламишна. Цлуд агъзуралди жуьреба-жуьре снарядрин ва самолётрай вегъезвай бомбайрин хьиткьинарунри къвачерик квай чил зурзурзавай. Цава инсандин акьул квадардай хьтин ванер гъатунихъ галаз сад хьиз, ам гумади кевирнавай. Фашистар патал и женг мусибатдиз элкьвена. Душмандин гъужум вилив хвенвачир, гъатта женг башламишай къвед лагъай юкьзунни немсерин командованиди къилин гъужум Кишинев галай патай вилив хуьзвай. Амма гъакькъатдин гъавурда акьурла, душмандин вичивай гила затни тежедайди чир хъана. “Южная Украина” тивар ганвай немсе-

рин фашистрин армиядин десте чи къушунрин гъужумди клус-кьусна, са шумуд чкадал пайи-паяр авунихъ галаз сад хьиз, абур эхкъечлиз тежедай гьалкъада тунна. Душмандин 25 дивизиядикай 18 терг хъана...

Ясскдинни Кишиневдин операцияди чи уьлквейдин сергьятдал алай Румыниядин къисметни фад гьалдай мумкинвал гана. Германиядин фашизмдин эхир жезвайди чир хъайи Румыниядин халкъ яракьлу женгиниз къарагъна ва Антонескодин гьукумат чукурна.

Ик, неинки Ясскдинни Кишиневдин патарив, гъак Румыниядин чехи паюнани къетлен гъалибвилер къачурдалай къулхъ, Советрин къушунри рагъакьидай патахъ гьерекатра. Нетихада Трансильванияда ва Карпатра бине къунвай немсерин къушунар, чпин сенгерар таз, катуниз мажбуьна. Гъа шартлара Грециядин, Югославиядин, Албаниядин чилерал алай немсерин къушунрин частаринни алакьа квачьна. Чулав гьуьлел Советрин женгинин флотди вичин артуханвал къалуруна. Цавани Советрин гъавадин къуватри чеб гужлу тирди субутна. Гъа и шартлара виликдай фашистриниз къуллугъ ийиз хъайи Болгариядин гьукумат катуниз мажбуь хъана. Сентябрьдин вацра Болгария тамамвилелди фашистрикай азад хъана. Чкадин агъалийри Советрин аскерар гьилера цукьвер, къилел яру пайдахар къуна шад гьалара къаршиламишна.

Са тлимил вахтундила гъа ихътин гьалар Болгариядин патарив гъай маса уьлквейрани арадал атана. Советрин къушунар чкадин халкъарихъ галаз стхавилин къужахра гъатзавай-дакай чи фронтдин командованидиз муькъвал-муькъвал рапортар къевезай. Махсус серенжемар кьиле тухузвай чи подразделение виликди физвай. Бязи вахтара чун чкадин халкъари тешкилнавай партизанрин дестейрални гьалтиз хъана. Абуру чпин хуьрерни шегьерар азаддай женгера иштиракзавай.

Лагъана клянда, вири крар гьамиша хъсандакани кьиле физвачир. Чеб азад ийиз атанвай Советрин къушунрин къаршидиз къевезвай партизанрин дестейрихъ галаз сад хьиз, чеб хейлин вахтунда немсерин фашистрин пацук хъайи чкайра фашистриз къуллугъзавай чинебан агентарни кардик квай. Абурун гъакькъи фикирар, планар раиж авун акъван регьят кар тушир. Месела, чун инал рахазвай Болгарияда военный министрвиле генерал-полковник Дамян Велчев лугъудай касди къуллугъзавай. Адаз Болгариядин армияди Гитлеран Германиядин къушунрихъ галаз женг члугуна кланзавачир. Амма Болгариядин цийи гьукуматдин международный алакьаяр мягкемарун патал ада фашистар терг авуник вичин пайни кутун герек жезвай. Немсерин гьилибанри гьихътин къуьруькар акъуднатлани, Болгариядин сад лагъай армияди пуд лагъай Украинский фронтдик кваз Венгриядинни Австриядин чилер гитлерчийрикай азад ийидай женгера уьтквемдиз иштиракна.

Чи спецназдиз вилик фашистрикай азад авунвай чилерал душмандин агентрихъ, чинебан къвалах тухузвай хаталу дестейрихъ галаз, абур винел акъудиз ва терг ийиз, разведкадин къвалах гужлу авунин везифа эцигна. Виликамаз къил-къилик кваз гъазурнавай хейлин серенжемерин нетихада душмандин лап гзаф дестейрин къуьруькар дуьздадал акъудна ва абур тергна. Фашистрикай азад авунвай уьлквейра гъакькъи демократиядин шартлар ярамишдай мумкинвал гана. Гъа и кардалдини Советрин аскерри, гъа жерегдай яз чи спецназдини, чкадин халкъарин патай чехи гьуьрмет ва ихтибар къазанмишна. Чи “Спецназди” гьеле 1945-йисан 9-майдилай къулхъни вичин къуллугъ-разведкадин къвалах давамариз хъана. Чехи гъалибвиллин метлеб садрани агъуз аватдач, я инсаниятдин рикелай алатни ийидач.

Чи пак буржи

Тамамат РАГЪИМОВА

1941-1945-йисара Ватандин Чехи дяведа миллионралди инсанар телеф хъанатлани, гьикьван четинвилер акъалтнатлани, Советрин халкъарилай чпин Ватан, эбеди чил хуьз алакьна. Им СССР-дин вири халкъарин арада дуствал, садвал хьунин нетихада къачуз хъайи гъалибвал я. Советрин уьлквейдин амай халкъарихъ галаз сад хьиз, душман кукваруник, дяведин фронтда дирибашвилелди женг ва далу пата гъакьсагъвилелди зегьмет члугур виш агъзуралди дагъвийри чпин лайихлу пайни кутуна.

Дяведин ялав галуьк тавур я хуьр, я къвал, я хизан амуькнач.

Сулейман-Стальский райондин Сардархуьрени дяведин мусибат, мекъ-каш тавур са хизани хъанач. Дяведиз Сардархуьряй 19 кас реке гьатнай.

Ик, Къазиев Гъажибала, Рустамханов Рустамхан (1908-1948), Рустамханов Жулавхан (1920-1950), Эмрагъов Нарулаь (1904-1949), Бейбутов Темирхан (1911-1984), Межидов Нитлиф, Агьмедов Агьмед, Халилов Абдулаьга, Межидов Мирзе, Сейфудинов Абдулгъамид немсерин чапхунчирихъ галаз эхирдал къван женг члугуна хтанай.

Ватандин азадвал, аслу туширвал патал зегьмет члугур Сардархуьруьнвийрин къегъалвилер “Яру Пайдахдин ордендалди”, “Германиядин винел гъалиб хуьнай”, “1941-1945-йисара члугур гъакьсагъ зегьметдай”, “Дирибашвилей” медалралди къейдна.

Амма гъайиф хьи, вирибуруз элкьвена хкведай къисмет хъанач. Абуру Керимов Абдулазиз (1908-1944), Керимов Абдулгалим (1910-1942), Керимов Велибег (1920-1943), Гъамидов Гъамид (1920-1942), Фетулаев Бала (1908-1944), Магьмудов Ферзилаь (1900-1943), Магьмудов Къули (1908-1944), Алимов Азим, Насрулаев Мевлуьдин акатзава.

Ватандин азадвал ва чи халкъдин аслу туширвал патал, чандилай гьил къачуна, женг члугурбуьр эбеди яз рикел хуьн чи пак буржи я.

Мярекат кьиле фена

Виктор АЛЛАГЪКЪУЛИЕВ

Дарклуш-Къазмайрин хуьруьн юкьван мектебда Ватандин Чехи дяведа Гъалибвал къачуна 70 йис тамам хуьниз бахшнавай мярекат кьиле тухвана. Ам районда кьиле физвай “Рикел хунин виш ийкъан вахта” акциядиз талуькарнавайди тир.

Ватандин гъарайдал са гъвечли хуьряй 105 кас яракъ гьиле аваз душмандин хура акъвазна, абурукайни 70 хуьруьнвидиз хуьруьз хтун къисмет хъанач. Абуру чпин чанар Ватан патал гана, алуькьзавай несилриз ватанпересвиллин чешне къалуруна.

Мярекат мектебдин директор Савзихан Савзиханова ачухна ва чи чехи бубайрин игитвал са юкьзунни рикелай алуд тавун гъар са касдин хиве авай буржи тирдакай лагъана.

Ахла аялри ватанпересвиллин шиьрар келна, манияр лагъана ва гьилиз гьилиз физвай чирагъдик цай куькьурна. Ам райондин амай мектебризни агакьарун меслят авуна.

Мубаракрай!

АЛИЕВ Мегьамед Алиевич 1990-йисуз Дербент шегьерда дидедиз хъана. 2007-йисуз ада Сулейман-Стальский райондин Къасумхуьруьн 1-нумрадин школа хъсан къиметралди акъалтларна. Гъа и йисуз ам ДГТУ-дин инженерно-экономический факультетдик экечина. 2012-йисуз анаг агалкунралди кутьягъна. 2012-2014-йисара Мегьамеда ДГПУ-да "Жегьилрихъ ва жегьилрин тешкилатрихъ галаз къвалах тешкилун" пешедай магистратурада чирвилер къачуна. 2013-2014-йисара ада ДГТУ-да тербиядин къвалахдин ва яшайиш вилик тухунин управленидин пешекар яз зегьмет члугуна.

2011-йисалай гатлунна М.Алиев Дагъустандин гъевескаррин гъерекатдин председателдин заместитель я. 2012 ва 2013-йисара ада "Машук" тивар алай Вирикавказдин жегьилрин форумда иштиракна ва гъалибилер къазанмишна. 2012, 2013, 2014 - йисара "Каспий" тивар алай Вирироссиядин жегьилрин форумдин тешкилатчийрикай сад М.Алиевни тир. 2012-йисуз "Газдин хел" (Газовая отрасль) лишандик кваз кьиле фейи жегьилрин чирвилер хкаждай форумдин гъалибчи хъана. Гъа и йисуз чи ватангъилиди мад са агалкун къазанмишна: адакай "VIP-волонтер - 2012" лишандик кваз кьиле тухвай Кеферпатан Кавказдин гъевескаррин конкурсдин гъалибчи хъана. 2012-2013-йисара М. Алиева "3D-формат - 2012-2013" тивар алай Дагъустандин гъевескаррин регионрин уртах форумдин штабдиз регьбервал гана.

Мегьамед Алиева жуьреба-жуьре хилерай гъам републикадин, гъамни уьлкведин дережада аваз кьиле физвай акцияра, форумра, элквеей столра ва гъакни обществодиз менфят авай маса мярекатра иштиракзава. Адан алакьунар хейлин дипломралди, наградаиралди, гъуьрметдин грамотаиралди къейднава.

Эвленмиш хъанва. Махачкъалада яшамаш жезва.

Алатай йисуз М.Алиев ФЛНКА-дин Дагъустанда кардик квай векилханадин Жегьилрин департаментдин координатор тир. 2014-йисан декабрдилай гатлунна ада ФЛНКА-дин РД-да авай векилханадиз регьбервал гузва. Мубаракрай!

"Лезги газетда" ФЛНКА-дин векилрихъ галаз гуьруьш

Еришар йигин хьурай

ИРИД ЛАГЪАЙ МЕРТЕБАДАЙ

Муса АГЪМЕДОВ

1-февралдиз "Лезги газетдин" редакцияда ФЛНКА-дин Дагъустанда авай жегьилрин департаментдин векилар багъри газетдин коллективдихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Мярекат республикада ФЛНКА-дин векил тир Мегьамед АЛИЕВА ачухна ва газетдин коллектив вичихъ галаз атанвай жегьил активистрихъ галаз танишарна. Абурун арада РД-дин диндин управленидин гъаждихъ галаз алакьалу месэлайрал машгъл отделдин къуллугъчи, ери-бине Сулейман-Стальский райондин Агъа Сталдилай тир БЕЙБАЛАЕВ Талиб Бейбалаевич, Махачкъалада авай хуьруьн майишатдин университетдин студент, ери-бине Герейханован хуьррай тир РАМАЗАНОВ Ариф Вакъифович, ДГПУ-дин физкультурадин факультетдин студент, ери-бине Къурагъ райондин Хуьрехуьррай тир ИСАЕВ Давуд Мегьамедханович авай.

- Къейд авун лазим я, ФЛНКА-дин Дагъустанда авай векилханада жегьилрин департамент кардик кутуна гзаф вахт туштани, ина чпихъ жуьреба-жуьре хилерай алакьунар авай 25 жегьил тупламиш хъанва, - башламишна суьббет Мегьамед АЛИЕВА. - Абурун виридан макъсад гъарда вичелай алакьдайвал хайи халкъдиз кумекар гун я. И гъвечи муьгьлетда чалай чехи къвалахар бажармишиз хъанвачлани, тешкилатдин къвалах вилик фин патал чи гапалди ийизвай алахъунри са гьихътин ятлани цирер гъизвайди ашкара жезва.

Алатай йисуз чна лезги поэзиядин класик, чехи камалгъгли, Дагъустандин халкъдин шаир Стал Сулейман рикел хкунин лишан яз, республикадин Расул Гъамзатован тиварунихъ галай Милли библиотекада чехи мярекат кьиле тухванай. Аниз лезги халкъдин интеллигенциядин векилрихъ, меркездин вузра келзавай лезги студентрихъ ва гъакни хайи литературадал рикел алай гзафбуруз теклифнай. Им чи жегьилрин департаментди тешкилай сад лагъай къвалах я. А члавуз чаз "Лезги газетдин" коллективдини чпелай алакьдай вири жуьрейрин кумекар ганай. И кардай, гаф кватай чкадал, чаз кез, багъри газетдин коллективдиз, сагърай лугъуз кланзава.

Анлай инихъ ФЛНКА-ди республикада тухванвай мярекатрин къадар тилим туш. Кьилди къачуртла, алатай йисуз чна Докъузпара райондин Усугъчай хуьре Кукваз Ражабан тиварунихъ галай милли музыкадин фестивал тешкилна. Дербентда мартдин вацра Яран сувариз талукъ чехи мярекат тухвана. Кьиблепатан Дагъустандин са шумуд районда жегьилрин парламентрихъ галаз форумар ва тренингар кьиле тухвана. Гъакни Дербент ва Махачкъала шегьерра кардик квай реабилитационный центрайра мергъяматлувилик серенжемар тешкилна. Мусурманрин пак варз тир Рамазандин вацра винидихъ къалурнавай районра ва Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьре ифтарар (сив ххуддай тьунар) гана. Гьелбетда, чна авунвай крарин сиягъ мадни давамариз жеда, - лагъана ада.

Мегьамед Алиеван гафарай мадни малум хъайивал, алай вахтунда ФЛНКА республикадин шегьерра яшамаш жезвай лезги аялриз Кьиблепатан Дагъустандин са районда лагерар тешкилунин къайгъуйрик ква.

- И кардин кьилин макъсад шегьерра чехи жезвай акъалтзавай несилар багъри ерийрихъ галаз танишарун, хайи члалал, культурадвал ашукъарун, абуруз лезги халкъдин тарихдикай чирвилер гун я, - лагъана Мегьамеда. - Садазни сир туш, алай вахтунда шегьерра яшамаш жезвай лезги хизанар, иллаки акъалтзавай несилрин векилар, хайи члававай, культурадивай яргъа жезва. Гъатта чал дидед члал ерли чин тийизвай жегьил лезгийри дуьшуй жезва. Ихътин вахтунда винидихъ тивар къунвай лагерар кардик кутунихъ еке метлеб ава. Амма гьелелиг а лагерь гьи районда кардик кутадатла, тайин

хъанвач. И месэлада патахъай чна алай вахтунда лезги районрин кьилевай ксарихъ галаз меслятар ийизва.

Гаф кватай чкадал къейд ийин хьи, акъалтзавай несилар дидед члалал желб авуниз ФЛНКА-ди кьетлен фикир гузва. Чи сайтди гила лезги члалалдини къвалахзава. Анай материалар кьуд члалалди келдай мумкинвал хъанва: ингилс, урус, лезги, азербайжан. "Вучиз лезги тешкилатдин сайтда азербайжан члал тунва?", - икел лугъуз хабар къазва гзафбуру. И кардин себеб ам я хьи, къуба патан гзаф лезгийриз, гъайиф хьи, лезги ва урус члаларал келпиз, кхьиз чизвач. Гъавилляй чун сайтда азербайжан члал кардик кутуниз мажбур хъанва, - къейдна М.Алиева.

лийрин гележег экуьди авун я. Чаз акъазвайвал, ФЛНКА-ди кьунвай рехъни гъа ихътинди я. Хайи халкъдин къайгъуйрал машгъл тешкилатда куьн хътин жегьил къуватар пайда хъуни чи руьгъ хкажзава. Къе чи редакциядиз мугьман хъанвайди кьуд кас ятлани, гележегда чи коллектив куь департаментда зегьмет члугъазвай вири жегьилрихъ галаз таниш жедайдак за умуд кутазава.

Гьелбетда, хайи халкъ патал ийизвай къвалахдин яцла авай ксариз чпин мураддар, фикирар уьмуьрдиз кечирмишун гъамиша регъят акъаззавайди туш. Иллаки халкъдин къайгъуда авай ватанпересриз манийвилер гудайбур, абурун чархара лашар тваз алахъдайбур гзаф жедайди я. Къуй ихътин дуь-

Гуьруьшдал тайин хъайивал, ФЛНКА-ди алай вахтунда лезги халкъдихъ ва лезги члалан дестедик акатзавай миллетрин уьмуьр аваданламушунин мураддалди, кар алай са шумуд проект гъиле кьунва. И жигъетдай образованидиз талукъ проектни важиблугурукай сад я.

- И мукъвара чи тешкилатдин делегация Кьиблепатан Дагъустандин са шумуд райондиз мугьман хъана. Анра чна районрин кьилер образованидин проектдихъ галаз танишарайдалай къуллукъ, мектебра муаллимрихъ ва чехи классра келзавай жаванрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. И проектдин макъсад вуч я лагъайтла, ФЛНКА-дин руководстводихъ цинин йисалай гатлунна Кьиблепатан Дагъустандин района агалкунар аваз школа акъалтарзавай, яшайишдин жигъетдай дарвал авай хизанрай тир жаванар (гъар райондай къве кас) Москвада, Санкт-Петербургда ва Ярославлдин областда вузрик кутунин ният ава. Гъа ихътин ксар тайинарун патал чна мектебра келзавай жаванарин махсус сулар авай анкетаяр ацлуриз туна. Гила анкетайрин бинедаллаз чна гележегдин студентар хкъада, - лагъана Мегьамеда.

ФЛНКА-дин РД-да авай векилханади, иллаки жегьилрин департаментди кьиле тухузвай къвалахрикай, адан вилик акъазнавай месэлайрикай редакциядиз мугьман хъанвай Бейбалаев Талиба, Рамазанов Арифа, Исаев Давуда чпин фикирарни лагъана. Абуру къейд авурвал, ФЛНКА-ди неинки кьилди са лезги миллетдин, гъакни лезги дестедик акатзавай амай халкъарин (агуьл, табасаран, рутул, цахур). къайгъуйризни кьетлен фикир гузва.

Мугьманриз дикъетдивди яб гайидалай къуллукъ "Лезги газетдин" кьилин редактор Агъариза САИДОВ суьббетдик экечина:

- Гуььрметлу мугьманар, сифте нубатда аз куьн атуналди чи коллектив шад хъанвайди раиж ийиз кланзава. Багъа мугьманриз лезгийри "Куьн атурай, рагъ атурай" лугъуда. Гьелбетда, экуь мураддар, михъи ниятар гъаз хайи халкъдин къайгъу члугъадай ватангълияр майдандиз экъечайла, чун къадарсуз шад жезва. Вучиз лагъайтла чи газетди тухузвай къвалахдин кьилин макъсадни ватангъ-

шуьшрал куьн расалмиш тахъурай, халкъдин рекъе куьне къачузвай гъар са кам къезилди, манийвилер галачирди хъурай. Амма четинвилерал расалмиш хъайитла, куьн а имтигъанрай сабурлудаказ, уьткъемдаказ, лайхлудаказ, кьилинди гъахлудаказ экъечдайдахъ чун кьелелай инанмиш я. Чир хъухъ, "Лезги газетдин" коллективни кьез алакьдай вири жуьредин кумекар гуз гъамиша гъазур я.

Чаз акъазвайвал, ФЛНКА-ди лезги дестедик акатзавай муькь халкъарин къайгъуйризни фикир гузва. Им лап хъсан кар я. Са шакини алачиз, и карди лезги дестедик акатзавай халкъар садзава, битавзава.

Мад са кар къейд тавуна жедач, алай девирда пулдин такъатар галачиз гъич са къвалахни гъиле къаз жезвайди туш. Чаз чизва, ФЛНКА-дизни пул гудай махсус чешме авайди туш. Гъаниз килигна Ариф Пашаевича тешкилатдин къвалах вилик фин патал спонсорар желбзава. Имни регъят крарикай туш.

Къуй Ариф Керимов кьиле аваз ФЛНКА-дин коллективдихъ къвалахдин рекъе мадни еке агалкунар хъурай! Халкъдин рекъе къачузвай камарин еришар гележегда мадни йигинбур хъурай, - лагъана Агъариза Узаировича.

Гуьгъунлай анал рахай "Лезги газетдин" кьилин редактордин заместитель Шихмурад Шихмурадова, жавабдар секретарь Даир Бейбалаева, литературадин отделдин редактор Мердали Жалилова атанвай мугьманриз абуру халкъ паталди ийизвай мергъяматлу, менфятлу крарай чухсагъл лагъана ва ФЛНКА-дихъ гележегда мадни еке агалкунар хъун чпин эрзиман мурад тирди къейдна.

Мугьманри "Лезги газетдин" коллективдиз чеб хушдиз къабулуна сагърай лагъана. Багъри газетдин къвалах вилик фин патал алакьдай вири жуьредин кумекар гуз чебни гъазур тирди къейд авуна. Иллаки газетдин сайтдин къвалах алай аямдин технологиядин шартларив къадайвал туькьлурун патал кумекар гун хиве кьуна. Гъакни мугьманри газетдин коллективдиз алай йисан мартдин вацра Дербент шегьерда Лезги театрдin дараматда кьиле тухудай Яран сувариз талукъ мярекатдиз атун теклифна.

Алирза САИДОВ

“Инсандикай члала инсан авуна”,¹
Гагь кьепинив, гагь мягьфедив
агатиз,
Члала инсан рагь галайвал члугуна,
Тун тавуна уьлеганьдиз аватиз.

Гапурри хьиз атайвилей гафари
Ханди вилер акьудна, хва, Саидан,
Сиверал цвал авуна чи вахарин²
Манида твар кьуна лугьуз кланидан.

Гьахь гафуни кьурху кутур
пачагьди
Чалан пачагь Пушкин яна
гьулледив.
Ингье гила тварни амач алчакдин,
Амма Пушкин эзберзава дуьньяди.

Члала, зи хва, миллионрин
риклерив
Чи Ленинан риклин цлелхем агудна.
Инкьилабдин гаф кланвай рекьери
Азадвилдин майдандал чун
акьудна.

Члала, зи хва, кьени женгер тухузва
Солдатди хьиз марифатдин
сергьятрал.
Уьлкведи ваз, бубади ваз лугьуз:
- Жуван члал хуьх, ам ви халкьдин
девлет я.

Ватандин члал теснифзава
ракетри,
Рельсерини, кьуша тир кьве цар
хьана.
Ватандин члал кье дуьньядин
миллетри
Кьачузва, хва, Прометейан цлай
хьана.

Ватандин члал, кьуй сирендин
са кул хьиз,
Азиз бала, атана вав агатрай.
Гьамлу члавуз, кьугьран лацу
цакул хьиз,
Явашдиз ам зи чарарал аватрай.

1 Академик Павлован гафар я.
2 Анхил Маринакай рахун физва.

Лезги члалан аламатар члехи я:
Дишегьлидин гафар кьведа
нурар хьиз.
Гекьигунар гевгьерар хьиз экуь я,
Тешпигьарни хци я лап турар хьиз.

Гагь зи члала чинарри хьиз
вишришда,
Гагь гьар са гаф вилин нагьв хьиз
пашман я.
Булахди хьиз гагь вичин сес
дегишда,
Нянет гудай члавуз кьван хьиз
залан я.

Дишегьлидиз пайгьамбарди
сирлувал
Багьшишава айгьамдалди рахунин:
Анжах чинай чир жеда ваз
ферлувал
Винел патай метлеб квачир
гафунин.

Балканди хьиз чукурда гагь
члала зи,
Саймиш тийиз сергьятарни
сенгерар,
Гагь атана акьада гаф хура зи,
Гьулледи хьиз кьатиз рикни
жигерар.

Лезги члалал тамам гьейран
хьана зун,
Акур члавуз дишегьли,
зав лекьунай:
Сифте ада кьалханди хьиз
хвена зун,
Туруни хьиз ягьун патал
лугьуьнай.

ФЛНКА-дин лезги мектебда тарсар гузвай
Альбина Кьурбановадихъ галаз суьгьбет

Дидед члал - Алирза Саидован
неведин мецелай

“Ваз гьикьван гзаф члалар чиз-
ватла, гьакьван сеферра вун ин-
санни я”. И келимайрин керчек-
вилел шак гьун четин я. Гьа са
вахтунда гьар са касдихъ ада
сифте яз сивяй гафар акьудай
члал ава, амни хайи члал, багь-
ри дидед члал я.

Кье чна Альбина Кьурбано-
вадихъ галаз суьгьбетда. Пар
квей журналист тир ада полити-
кадин илимрин кандидатвилдин
дережа хуьн патал диссертаци-
ядин винелни кваллахзава. Ам
“Кавказдин политика” портал-
дин кьвед лагьай шеф-редак-
тор, кьуд аялдин дидени я.
Адахъ лайихлувилер мадни
ава. Кваллахдин еке тежриба
хьанвай вижевай педагог тир ам
ФЛНКА-дин патав гвай лезги
мектеб гьундуьр дережадиз
кхажиз алахьнава. Аквар гьала-
рлай, дидед члалал кьарунал апар
лезгийрин машгьур шайр Алир-
за Саидован неве тирвилейни
агакьна...

Ша, чна гила Альбина муал-
лим вич диндирмишин.

▪ **Журналист, политолог яз**
куьн дидед члалав икьван кьа-
дирлудаказ, тавазвилелди
эгечлунин сир вуч я?

- Кьадар-кьисмет яз, хайи
ерийривай яргъаз кьакьатнавай
касди вичин руьгьдин саламат-
вал, дидед члал хуьн лап важиб-
лу я. Гьикьван тажуб жедай кар
ятлани, дидед члалахъ цигелвал
за жуван гьевечи ватандин сер-
гьятрилай яргъаз акьатай члавуз
гьисс ийиз башламишна. Дагьу-
станда яшамиз жезвай члавуз
лезги члал ишлемешунин бара-
дай за дарвал гьисс авурди туш.
Зи хайиди тир Билбилхуре вири
сад-садахъ галаз дидед члалал
рахазвайди я. Анжах Москвадиз
акьатайла, за жуван члал хуьн ам
чна веледривин агакьарун лазим
тир багьа девлет тирди иллаки
хцидаказ гьиссна. Эхъ, дидед
члал - им халкьдин руьгь, чна вич
кьадирлудаказ хвена кланзавай
жанлу ирс я. Жуван хайи члалан
михьивал хуьнин, адал фасагь-
атдаказ рахунин патахъай чакай
гьар садан хиве жавабдарвал
гьатзавайди я.

▪ **ЮНЕСКО-ди кьунвай гьис-**
сабралди, дуьньядал алай б
агьзурдав агакьна члаларин са
пай гьа члаларал рахазвайбуру-
кай мукьвал вахтара магьрум
хуьн мумкин я. Куьне гьикл фи-
кирзава: чавай, лезгийривай, жу-
ван члал хуьз жеда ни?

- Жедай кар я, гьикл лагьайтла
гьар йисан 21-февралдиз Дуьнь-
ядин халкьарин дидед члаларин
югъ кьейдзава. Гаф кватай чка-
дал лугьун: а югьни ЮНЕСКО-ди
члаларин ва культурайрин жуьр-
ба-жуьрвал хуьниз кьуват гуни
мураддалди тайинарнайди я.

Сифте яз ФЛНКА-дин патав
гвай мектебдиз атайла, заз ял
ядай йикьара, чпин кваллин-кьан
дердиярни туна, дидед члал чи-
рун патал чпин аяларни галаз
Москвадин ва Подмосковьедин
жуьреба-жуьре пиплерай атанвай
ватандашар акурла, зун лезги ча-

лахъ неинки зурба тарих, гьакл члехи
гележегни жедайдахъ инан-
миш хьана. Зи кьапарай, чи ватан-
дашрихъ члалаз майилвал авуни
гьевес амай кьван гагьди лезги
члал яшамиз жеда. Ам хуьн па-
тал, гьакькьатдани, гьар са лез-
гиди вичин тлем акакьдай крар
авун герек я.

Дидед члалаз кьевелай май-
илвал авуни ерияр зи ивидик
лап аял члавалай акатна. И кар-
дик Алирза Саидован руш тир зи
дидеддин лайихлу пайни ква. Чи
члехи хизанда, дидеддин алахъу-
нар себеп яз, гьар нянихъ лите-
ратурадиз майдан ачух жезвай.

Риклел аламайвал, лап гьеве-
чи члавалай за члехи бубадин ши-
рар хуралай чириз, художествен-
ный эсерар фасагьатдаказ клел-
дайбурун вири жуьрейрин конкур-
сра иштиракиз хьана. Дербентдин
педколледжда клелдай члавуз за
лезги халкьдин сивин яратмишун-
риз еке итиж авуна. Ина клелзавай
вад йисузни за лезгийрин хорда
халкьдин куьгьне манияр лугьуз
хьана. А манийрин авазар кьени
зи бейнида амазма. Хайи халкь-
дин авазрин сесерик кваз за жу-
ван кьуд веледни динжариз хьай-
иди я. Гила лагьайтла, ФЛНКА-дин
базардин йикьара кардик квай
мектебда зи ученикри лезги халкь-
дин руьгьдин гуьзелвал агакьар-
завай а манияр еке гьевесдивди
чирзава. Абуру чна тарсара ял акь-
адардай декьикьайра тамамарза-
ва. Идалайни гьейри, чна лезги
шайррин эсерар хуралай чирза-
ва, абурун мана-метлебдиз бая-
нар гузва. Хуралай чириз кланза-
вай манидин гьар са царцлин
мана-метлеб ачухариз клан хьайи
члавуз бицекрин вилер зал гьикл
алкидатла акуну кландай кьез.

▪ **Квелей ФЛНКА-дин лез-**
ги мектебда хизанда жедай
хьтин чими, кьулай гьалар ара-
дал гьиз алакьнавайди заз
хьсандиз чида. Неинки аялриз,
гьатта абурун диде-бубайризни
мектебдай хьфидай ашкь те-
жезвайдини чида заз. Абуру мек-
тебдиз и саягьда желбиз квелей
гьикл алакьзавайди я?

- Идан сир сад я: зун жуван
гьар са тарсуниз руьгьдин вири
кьуватар серф ийиз алахъзава.
Масакла хуьни мумкин туш. Ба-
зардин йикьара чун, жуван хизан-
дилай алатайла, виридалайни ба-

гьа ивир - чи улу-бубайрилай чав
агакьнавай, чна вичел дамахза-
вай дидед члал - хуьнин пак кьай-
гуйрик кваз кватл жезва эхир.

Идалайни гьейри, заз Москва
хьтин зурба шегьерда ФЛНКА-дин
вири кьулайвилер авай дарамат
чи гьар са ватандаш патал багь-
ри кваллиз элкьвена кланзава. Мад
са кардик лугьун, жуван тарса-
риз за члехи кьве аял - руш Жами-
ля ва хва Мегьамед Аминни - гьиз-
ва. Тарсар тухузвай члавуз абурун
вилера авай итижлувал, мегьри-
банвал акурла, за жува-жувавай
лап вини дережадин истемешу-
нар авун лазим тирди гьиссзава.
Чна гьар сеферда, тарсарилай
кьулухъ, аялар патал мастер-
классарни тешкилзава. Зи члехи
руш Жамиля гьилин-тулун кьва-
лахар алакьдай аял я. Вичин а
алакьунар ада амай ученикрини
еке гьевесдивди раижзава. Ада
кьуь тинидикай жуьреба-жуьре
шейэр гьазурда, гьайванрин му-
ракаб шиклар члугвада, кьуна-
ралди шейэр храда, квалле иш-
лемишдай шейэрал кьешенг не-
хишар атлуда. Адалай бакара
кьведай хейлин маса крарни
алакьзава. Яшар гьевелибуру ятла-
ни, вичихъ авай алакьунар амай
аялривни агакьарунив ам муал-
лимрин халис кваллахдив хьиз
эгечзавайди я...

▪ **Куьн гзаф аялар авай**
диде я, куьне кьевай еке исте-
мишунар ийизвайди, куь аялри
школада “вадралди” клелзавай-
ди, чирвилерин дережадал гьал-
тайла абуру москвезгийрин хи-
занрай тир хейлин аялриз чеш-
не тирдини чида заз. Члехи ше-
гьерда тарсарни гуз, кьуд аял
тербияламишиз кьез четин акь-
ваззава ни?

- Регьят я лугьузни жедач.
Амма, аквар гьаларай, дагьдин
хуьрера чими яд, яшайишдин
лап чарасуз герек кьулайвилер-
ни авачиз квал-югъ кьиле тух-
вай чи алатай несилриз мадни
четин акьвазна. Гьар са касди ви-
чин уьмуьрдин рехъ вичи хьяза-
вайди я. За хьанвай, рехъ мум-
кин я, четиндини хуьн, гьа са вах-
тунда ам мана-метлебдив ацан-
вайди, итижлуди я. Заз ихьтин
члехи хизан - са тимил кьван ин-
жиклу ийизватлани, гьар юкьуз
зун гьейранарзавай хизан - гайи
Аллагьдиз шукур хуьй. Инал зун,

рузи акьакьариз жедач лугьуз,
тимил аялар хазвай лезги ва
Кавказдин маса халкьарин бязи
хизанри тажубарзава. Акьван
фад Европадаин клалубрал элячи-
навай дидейризни бубайриз за
советрин девирдин фильмдиз -
“Садра, кьад йис арадай фейи-
ла” фильмдиз - килигун меслят
кьалурдай. Бейни кьарсатмиш-
дай, таьсирдай а фильм гзаф ая-
лар авай дидедикай я. Ана диде-
дин кьаматда аваз лап бажар-
рагьлу артистка Наталья Гунда-
рева кьугьвазва. Гьар гьилера,
кваллахдила хтайла, юргьунви-
лей кьвачи чил кьан тийизмай ча-
вуз, квалле чамарарзавай аялар
чпин кроватрал агакьарна, зун гьа
фильмдиз килиг хьийида. Хиве
кьан, гьар сеферда заз кьагьар
кьведа, вилерал накьвар акьал-
тда... Вучиз лагьайтла, зи риклел
гзаф аялар авай зи дидеди, чи
бадейри авур дидевилин кьегь-
алвал хкведа. Абуру лагьайтла,
залайни члехи хизан идара ийиз,
гзаф аялар авай дидейрал гьал-
тай вири четинвилериз игитви-
лелди таб гайиди я.

▪ **ФЛНКА-дин лезги мектеб-**
дин ученикар кьез гележегда
мадни квелди шадариз клан-
зава?

- Хейлин йисара Билбилхур-
руьн юкьван мектебда, вични жу-
ван бубадин - заз чидайбурукай
виридалайни кьели истемешунар-
дай директордин - гьилик клелай-
далай гьугьуьниз зун мектеб гьа
са чкадал акьваз хуьн лазим туш
лагьай фикрдал атана. Ам, дири
- цици аял хьиз, члехи мягькем
хуьн герек я. Гьелбетда, ФЛНКА-
дин лезги мектебдин уьмуьрдани
лишанлу крар гзаф жеда. Ик, чаз
чи тарсар аялрин зигьиндин мум-
кинвилер ачухардай ва тарихдин
вакьийрихъ галаз алакьалу
кьугьунралди, лезги классикрин
эсеррин бинедаллаз сегнедин
куьруь члукар кьалуруналди дев-
летлу ийиз кланзава. Чаз чи аял-
ри гьевечи гебейр хана, нинийриз
лезгийрин парталар цвана,
Легодин конструктордикай, Дер-
бентдин, Кьебеледин, Бардадин,
Ахцегьрин, Хучнидин кьелейрин
цлар хкжана, пластилиндикай Ши-
михуьруьн, Цахуррин, Ричларин
душмандикай виликамаз хабар
гудай минараря туькьлуьрна, кла-
расдикай гапурар ва кфилар гьа-
зурна кланзава...

Гатфар кьилий чаз аялар
тешкиллукаказ тьебиатдал тухуз,
тарсарни гьа тьебиатдин кьухах-
да аваз тешкилиз кланзава. Гатуз
Кавказдиз хьфиз кланзавай ая-
лар чаз дидед члал чирун патал
тешкилзавай лагерра кватлiday
фикир ава. ФЛНКА-диз ахьтин
лагерар Сулейман-Стальский
райондин властрихъ галаз санал
тешкилдай ниятар ава. Вири кра-
рикай инал суьгьбет ийиз жедач.
Чи планрихъ галаз мадни гегь-
еншдаказ, мукьувай таниш, жез
кланзавайбуруз чна гьар киш,
гьяд юкьуз ФЛНКА-дин кьаюм-
вилек квай, чи кьулай лезги кьва-
лиз атун теклифзава.

Вири хизанни галаз ша, ча-
вай саналди каш-мекъ ийиз же-
дайвал, сада-садав риклин чим
агакьардайвал, багьри медени-
ятдин кланвилдин ялавар туь-
хуьн тийидайвал... Тарсарилай
гьугьуьниз дидед члалан неч чи
меркездин яргьал пиплеривни
агакьардайвал... Гьар гьафтеда
Кугьне Басманная куьчеда авай
чи умуми квалле цийиз гьуьруш-
миш хуьнихъ цигелвалдайвал...

Суьгьбет кьиле тухвайди -
Мурад ШИХАЛИЕВ я.

Къилин редактордин гаф

Дуьньядин аламатар

Чи эрадал къведальди 2-3 агъзур йис вилик Египетдин фараонар (фиръаванар) кучуднавай пирамидаяр виш тонралди заланвал авай къванерикай гьикл эцигайди ятла, къени инсаниятдивай къил акъудиз хъанвач. Чи эрадила 2700 йис вилик ана фараонрин IV несилдин (династия) фараон Хеопс аз эцигай пирамидадин къакъанвилел 140,6 метр ала.

Им, гьелбетда, инсаният дуьньядин аламатрай къил акъуд тийиз ацукънава лагъай чал туш. Алимри къвалахзава, еке агалкъунарни къазанмишзава. Месела, Европадин космический агентстводи 2003-йисуз "Ареан-5" ракетада аваз ракъурай "Фила" аппарат, 6 миллиард километрдин рехъ атлана,

чел заз куь фикир желб ийиз къанзава. Ам за, гъа вичи ракъурайвал, урус члалалди къевай келиз жедайвал агъадихъ гузва:

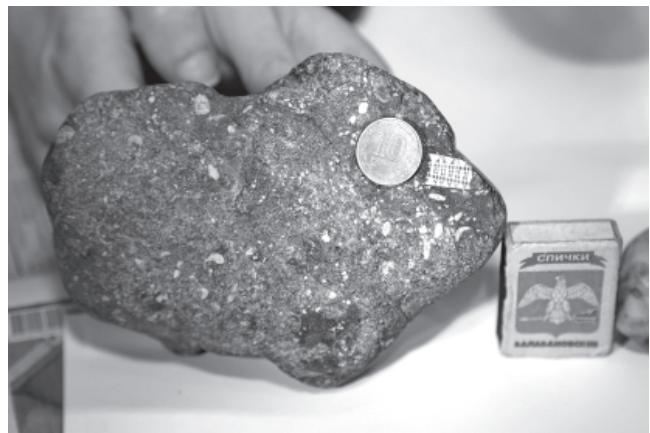
"Здравствуйте! Высылаю Вам фотографии нашего удивительного "артефакта", камня с "микрочипом", возраст которого составляет почти полмиллиарда лет, согласно акту геологической научной экспертизы, которая проводилась на кафедре геологии и минералогии Новочеркасского политеха в Ростовской области (официальный документ имеется). Камень был найден прошлым летом у нас на Северном Кавказе в Краснодарском крае жителем города Лабинска Виктором Алексеевичем Морозовым в реке Ходзь, во время рыбалки. Все исследования уже завершены и настало время для публикации. Вы не могли бы написать краткую заметку или полноценную статью в вашей газете "Лезги газет" и опубликовать ее по поводу нашей находки? Или порекомендуйте мне, где подобной рода информацию можно опубликовать".

Жагъанвай чип алай къванцин чехивал аннамишун патал ада а къванцин патав спичкайрин къвати, ракъун 10 манат эцигна, шиклар янава. Ам ахтармишзавай инсанрин шикларни ракъурнава. Заз абурукай са шумудахъ галаз куьни танишариз къанзава. И хабар заз

10 йисалай Чурьюмован - Герасименкодин тварунихъ янавай кометада ацукъна.

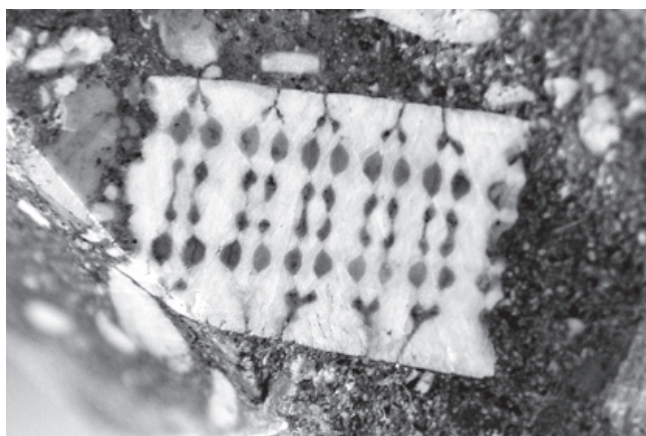
Сифтедай ам Россиядин "Протон" ракетада аваз ракъурун къетнавай. И мураддалди 2003-йисан майдиз 40 миллион евродин икърарни кутлуннай. Ада аваз ракъурнайта, "Фила" аппарат кометадив вад йисан фад агакъдай. Амма Еврокомиссиядин комиссарри и кар ийидай ихтияр ганачир. "Ракета жуванди хъун важиблу я" лагъанай абуру. Виликдай авария

виликдайни са гынай ятлани ван хъайиди тир. Амма гила Сергей Фролов аз вучиз ятлани чавай куьмек къанзава. Белки чи лезги алимрин арада идакай хабар авай ксар ава жеди? Белки абурухъ залайни артухан делилар аватла? Аватла, тлалабзава редакциядиз хабар гун.

Мягътеларзава ихътин аламатри. Бубайри лугъудайвал, дуьнья гзаф куьзууди я. Вичин яшар зур миллиард йисав агакъзавай микрочип алай къван чи гыле гъатнаватла,

хъайи гъа "Ареан-5" анжах туькълур хъувун патал абуру 80 миллион евро харжна. Ада аваз "Фила" яргъал рекъиз ракъурни авуна. Агалкъунни зурбади къазанмишна. Аннамиша садра, и къил, а къил авачир каинатдай - космосдай - Чилин, Марсдин муьваривай дуьм-дуьздаказ фена, са гъвечи нукътла - комета жагъурна, 10 йисалай адал ацукъна. Са двигатель къайдакай хкатнатлани, ам кометадин экв акъан тийизвай пата ацукъна, вични вири пуд къвачелди ваъ, къве къвачелди. Алимар гила ам экв акадай патлахъ элкълур хъийиз алахънава.

И муьвара чи редакциядив Армавирдай тир уфолог Сергей Фроловадай агакъай чар-

ида и дуьньяда илимдинни техникадин зурба агалкъунар къазанмишай девирар инлай виликни гзаф хъайидан гъакъиндай мад са сеферда шагъидвалзава. Куьне гьикл фикирзава?

Мергъяматлувилин къанунралди

Муса АГЪМЕДОВ

13-февралдиз Махачкъаладин Дуьвигъилин къвале "Къетнен теьгердин къисмет" лишандик кваз мергъяматлувилин серенжем къиле фена. Мярекат "Сад тир Россия" партияди куьмек гуналди, РДдин Халкъдин Собранидин къваллав гвай Жегъилрин парламентдини "Яшамаш хъухъ ва масабуруз уьмуьр багъиша" твар алай мергъяматлувилин фондунди тешкилнавайди тир.

Малум тирвал, гъар йисан 15-февралдиз дуьньяда онкологиядин азаррикди начагъ аялрин югъ къейдзава. "Къетнен теьгердин къисмет" мярекатда аялри члугунвай шикларин выставкани тешкилнавай ва гъвечи художникрин яратмишунар мергъяматлувилин аукциондал эцигнавай.

Ана РДдин Халкъдин Собранидин Председателдин заместителар Юрий Левицкийди, Сейфулагъ Исакова, хизандин, дидевилин ихтиярар хуьнай РДдин Къилин патай тамам ихтиярар ганвайди тир Интизар Мамутаевади, республикадин са жерге министерствойрин, ведомствойрин ва общественный тешкилатрин векилри иштиракна.

Мергъяматлувилин межлис азардин винел гъалибвал къачур аялри шириар келуналди ачухна.

Гуьгуьнлай Юрий Левицкийди ихътин мярекатри онкологиядин азаррик начагъ аялрин вилик акъвазнавай хци месэлайрал общественностдин фикир желб авунир карда важиблу роль къугъвазвайди къейдна.

- Им лап важиблу мярекат я, ада чи куьмекдихъ муьгътеж тир аялри гъил яръги ийиз тазва. Алатай йисан октябрдин вацра мергъяматлувилин концерт къиле фенай. Ана онкологиядин азарар квай аялри куьмек яз 3,5 миллион манат пул къватнай. А такъатар герек тир дарманар къачуниз, аялар медицинадин жигъетдай ахтармишунар авуниз серфзава. Алатай йисуз РДдин Къилин тапшуругъдалди 13 миллион манатдин къимет авай аппарат къачунай. Мадни башкъа, Дагъустандин минздравди ДРКБдин (Детская республиканская клиническая больница) онкогемотологиядин отделенидиз талуьк тир тадаракар чара авуна, - къейдна Левицкийди.

Юрий Левицкийдин гафарай мадни малум хъайивал, 11-февралдиз РДдин Халкъдин Собранидин Председателди республикадин министерствойринни ведомствойрин векилрихъ галаз совещание къиле тухвана. Ана Хизри Исаевича онкологиядин уьзуьррикти начагъ тир

члехи яшара авай инсанриз куьмекар гунин месэла къарагъарна.

- Алай вахтунда Кураеван тварунихъ галай ДРКБдин онкогемотологиядин отделение Кеферпатан Кавказда лап хъсанбурукай сад яз гъисабзава, амма члехи яшар хъанвайбуру патал кардик квай онкологиядин диспансерда къенин юкъуз гъална къанзавай са жерге

месэлаяр амазма. А совещанидал гъакни диспансердин къваллав мад са корпус хъаж хъувунин месэла ни къарагъарна, - раижна Ю.Левицкийди.

Онкологиядин уьзуьррикти начагъ жезвай аялрин къадар йисалай-суз артух хъуни чпик къалабулух кутазвайдакй Кураеван тварунихъ галай ДРКБдин онкогемотологиядин отделенидин заведующий Индира Юнусовади лагъана.

- Эхиримжи йисара республикада начагъ аялрин къадар лап виле акадай теьгерда артух хъанва. Алатай йисуз сифте яз начагъвал тайин хъайи аялрин къадар 113-дав агакъна. Маса регионрив гекъигаила, им лап еке сан я. Са аял сагъар хъувуниз саки 30-40 агъзур евро серф авуна клан жезва. Им, гьелбетда, тлимил пул туш. Гаф кватай чкадал, заз РДдин Къил Рамазан Абдулатиповаз, республикадин парламентдин спикер Хизри Шихсаидоваз, мергъяматлу крадал машгъл тешкилатриз, волонтерриз, жумарт ксариз начагъ аялри куьмекар гунай сагърай лугъуз къанзава, - къейдна И. Юнусовади.

Гуьгуьнлай онкологиядин уьзуьррикти начагъ аялри члугунвай шиклар мярекатдин иштиракчийри еке гъевесдивди маса къачуна. Иштиракчийри гъакни аукцион тешкилай ксариз риклин сидкъидай сагърай лагъана, аялар муькьва девирда сагълам хъхъун чпин эрзиман мурад тирди раиж авуна.

Мярекатдин эхирдай "Яшамаш хъухъ ва масабуруз уьмуьр багъиша" твар алай мергъяматлувилин фондунин руководителъ Лейла Керимовади вирибуруз сагърай лагъана ва мергъяматлувилин концертда иштиракйбурув чухсагъулдин чарар вахкана.

понедельник, 23 февраля

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 «О культуре»
07.40 «Тарарам»
08.10 Х/ф «Звезда»
09.50 Д/с «Севастопольские рассказы» Цена победы
10.50 «Интер-диалог»
11.40 «Галерея искусств»
12.20 «Здоровье нации»
12.40 «Служа Родине»
13.00 «Человек и право»
14.10 Х/ф «Солдат Иван Бровкин»
16.00 Х/ф «Иван Бровкин на Целине»
17.45 «Vivat, Academia!»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.10 «Герой нашего времени» Ахмед Магомедов
21.25 «Педагогическое сопровождение»
21.45 «Промзона»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Сильные духом»
03.55 «Герой нашего времени» Ахмед Магомедов
04.35 Х/ф «Зверобой»
ПЕРВЫЙ
6.00 Новости.
6.10 «Непутевые заметки». (12+)
6.30 Х/ф «В последнюю очередь». (12+)
8.10 Х/ф «Служили два товарища». (12+)
10.00 Новости.
10.10 Х/ф «Офицеры».
12.00 Новости.
12.20 Д/ф «Люди, сделавшие Землю круглой». (16+)
14.25 Т/с «Диверсант». (16+)
15.00 Новости.

0.10 Х/ф «В августе 44-го...» (16+).
2.25 «Главная дорога». (16+).
3.00 «Квартирный вопрос».
4.05 «Дикий мир».
4.15 Т/с «Второй убойный». (16+).
ТВЦ
6.00 Х/ф «Семь невест ефрейтора Збруева». (12+).
7.55 Х/ф «Командир счастливой «Шуки». (12+).
9.50 Х/ф «Калачи». (12+).
11.30 «События».
11.40 Д/ф «Олег Газманов. Сделан в СССР». (12+).
13.05 Х/ф «Мой капитан». (16+).
14.30 «События».
14.40 Х/ф «Мой капитан». (16+).
17.25 Х/ф «Отставник». (16+).
19.10 Х/ф «Отставник 2». (16+).
21.00 «События».
21.15 «Приют комедиантов». (12+).
23.05 Х/ф «Великолепный». (16+).
0.50 Х/ф «Седьмое небо». (12+).
4.55 Д/ф «Екатерина Фурцева. Женщина в мужской игре». (12+).
СТС
6.00 6 кадров. (16+).
6.30 М/ф «Валюант».
7.50 М/с «Барашек Шон».
8.10 М/с «Пингвиненок Порооро».
8.30 М/с «Том и Джерри».
9.00 Ералаш.
9.35 Шоу «Уральских пельменей». Музыка нас слезала. (16+).
11.05 Шоу «Уральских пельменей». Шагом фарш! (16+).
12.30 Шоу «Уральских пельменей». Год в сапогах. (16+).
14.00 Шоу «Уральских пельменей». Мужхитеры! (16+).
16.00 Ералаш. (6+).
16.30 Ералаш. (6+).
16.40 Боевик «Железный человек 2». (США) (12+).

19.00 Шоу «Уральских пельменей». Адам в хорошие руки. (16+).
21.00 Боевик «Железный человек 3». (США - Китай). (12+).
23.20 Шоу «Уральских пельменей». Музыка нас слезала. (16+).
0.50 Комедия «Соблазнитель 2». (Германия). (12+).
3.10 Животный смех.
4.00 Боевик «Трудная мишень». (США). (16+).
5.50 Музыка на СТС. (16+).
REN TV
5.00 Х/ф «Бумер». (16+).
5.40 Х/ф «Бумер 2». (16+).
7.50 Х/ф «Жмурки». (16+).
10.00 «Пириество разума». (16+).
11.00 «Тайна вредного мира». (16+).
13.00 «Всем смертям назло». (16+).
14.00 «Анатомия чудес». (16+).
16.00 «Вселенная на ладони». (16+).
17.00 «Приключения древних существ». (16+).
19.00 «Ложная история». (16+).
21.00 Концерт «Задорновости 2014». (16+).
22.50 Х/ф «Три дня в Одессе». (16+).
1.15 Т/с «Полнолуние». (16+).
ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
6.00 М/ф: «Трям, здравствуйте!», «Кот Леопольд», «Пес в сапогах», «Илья Муромец и Соловей-Разбойник», «Два богатыря», «Добрыня Никитич», «Василиса Прекрасная».
8.10 Фильм-сказка «Илья Муромец». (6+).
10.00 «Сейчас».
10.10 Т/с «СОБР». (16+).
11.10 Т/с «СОБР». (16+).
12.05 Т/с «СОБР». (16+).
13.05 Т/с «СОБР». (16+).
14.05 Т/с «СОБР». (16+).
15.05 Т/с «СОБР». (16+).
16.05 Т/с «СОБР». (16+).
17.00 Т/с «СОБР». (16+).
18.00 «Главное».
19.30 Т/с «Спецназ». (16+).
20.25 Т/с «Спецназ». (16+).
21.25 Т/с «Спецназ». (16+).
22.25 Т/с «Спецназ 2». (16+).
23.25 Т/с «Спецназ 2». (16+).
1.15 Т/с «Спецназ 2». (16+).
2.15 Рок-концерт «Чартова дюжина». (12+).
3.35 Фильм-сказка «Илья Муромец». (6+).
ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Секреты и советы. (16+).
8.00 6 кадров. (16+).
8.15 Т/с «Знахарь». (Польша). (16+).
10.50 Мелодрама «Белая ворона». (16+).

14.30 Мелодрама «Колечко с бирюзой». (Украина).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 6 кадров. (16+).
19.45 Комедия «Мужчина в моей голове». (16+).
22.00 Концерт «Big love show». (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Берегите мужчин». (12+).
2.05 Давай поговорим о сексе. (18+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
6.00 М/ф.
7.00 Х/ф «Большая перемена».
12.45 Х/ф «Человек с бульвара Капуцинов». (12+).
14.45 Х/ф «Статский советник». (12+).
19.00 Х/ф «Ночной дозор».
21.30 Х/ф «Дневной дозор».
0.15 Х/ф «Стриптиз». (США). (16+).
2.30 Х/ф «Забудшие души». (США). (16+).
4.30 Д/ф «Городские легенды. Соловецкие острова. Формула бессмертия». (12+).
5.30 М/ф.
КУЛЬТУРА
7.00 Канал «Евроныус».
10.00 Х/ф «Суворов».
11.50 Д/ф «Честь мундира».
12.30 Концерт Центрального оркестра военного округа Министерства обороны РФ в ММДМ.
13.25 Д/ф «Галапагосские острова». «Эволюция».
14.20 Хрустальный бал «Хрустальной Турандот» в честь Владимира Этуша.
15.40 Д/ф «Осовец. Крепость духа».
16.25 Спектакль «Несвятые святые».
18.00 «Сати. Нескучная классика...» с Фанни Ардан.
18.55 Х/ф «Эскадрон гусар летучих».
21.35 В гостях у Эльдара Рязанова. Творческий вечер С. Пускепалиса.
22.40 Х/ф «Простые вещи».
0.30 «Кинескоп» с П. Шелопотинником. 65 Берлинский МКФ.
1.10 Концерт Государственного камерного оркестра джазовой музыки им. О. Лундстрема под управлением Г. Гараняна.
1.40 Д/ф «Галапагосские острова». «Эволюция».
2.35 А. Хачатурян. Сюита из балета «Гаянэ». Дирижер П. Коган.

вторник, 24 февраля

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ
8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» на лезгинском языке
11.35 Местное время Вести Дагестан
14.30 Местное время Вести Дагестан
17.10 Местное время Вести Дагестан
18.20 Дорожный патруль
18.35 К 70 летию Победы. Былое и грядущее
19.35 Местное время Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.55 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Исчезновения»
09.25 «Vivat, Academia!»
10.25 Х/ф «Канатоходец»
11.40 «Герой нашего времени» Ахмед Магомедов
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.30 «Педагогическое сопровождение»
13.45 «Промзона»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Доктор Лазер» в прямом эфире
17.35 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Абу-Бакар»
18.05 Год литературы на РГВК «Дагестан» «Наедине с поэтом» Арбен Кардаш
18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 К 70-летию Победы. «Память поколений» Курамагомед Зиявудинов
22.00 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Оксиморон»
23.50 Д/ф «Операция «Антитеррор»: Молодежь против»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Т/с «Владыка морей»
02.10 К 70-летию Победы. Курамагомед Зиявудинов
02.50 Х/ф «Триумфальная арка»
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка»
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Господа-товарищи». (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Господа-товарищи». (16+).
23.35 «Вечерний Ургант».

0.10 Ночные новости.
1.25 «Структура момента».
1.25 «Наедине со всеми».
2.20 «Время покажет». (16+).
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет». (16+).
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».
РОССИЯ 1
5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Иду на таран». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Там, где ты». (12+).
16.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Весной расцветает любовь». (12+).
23.50 Д/ф «Пхеньян-Сеул. И далее...» (12+).
0.55 «Поющее оружие. Ансамбль Александрова».
1.55 Х/ф «Обратной дороги нет» (12+).
3.20 «Горячая десятка». (12+).
4.20 «Комната смеха». (12+).
НТВ
6.00 «НТВ утром».
8.10 «Дело врачей». (16+).
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт. (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 «Прокурорская проверка». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Товорим и показываем». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.45 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
22.40 «Анатомия дня».
23.30 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
0.35 Т/с «Пятницкий». (16+).

1.35 Д/с «Настоящий итальянец: Все решает Ватикан!»
2.30 «Дикий мир».
3.00 Т/с «Второй убойный».
5.00 Т/с «ППС». (16+).
ТВЦ
6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Два капитана».
10.05 Д/ф «Кирилл Лавров. Рыцарь петербургского образа». (12+).
10.55 «Доктор И». (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Снегирь». (12+).
13.40 Д/ф «Иосиф Сталин. Как стать вождем».
14.30 «События».
14.50 «Петровка, 38».
15.10 «Без обмана». (16+).
15.55 Х/ф «Пуаро Агаты Кристи». (12+).
17.30 «События».
17.50 Х/ф «Пуаро Агаты Кристи». (12+).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Счастливые билеты». (16+).
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».
22.20 «Осторожно, мошенники!» (16+).
22.55 «Удар властью. Л. Рохлин». (16+).
23.50 «События».
0.25 Д/ф «Далай-лама. Хранитель звездных тайн».
1.15 Х/ф «Синдром шахматиста». (16+).
4.45 «Тайны нашего кино».
5.15 Д/ф «Александр Абдулов. Роман с жизнью».
СТС
6.00 6 кадров. (16+).
6.30 Животный смех.
7.10 М/с.
8.00 6 кадров. (16+).
9.00 Нереальная история.
9.30 Ералаш.
10.30 Т/с «Папины дочка».
12.00 Ералаш. (6+).
13.30 Ералаш.
14.00 Т/с «Думай как женщина». (16+).
15.00 Боевик «Железный человек 3». (США - Китай)
17.20 Ералаш.
18.30 Ералаш.

19.00 Т/с «Ангелика». (16+).
20.00 Т/с «Молодежка».
21.00 Боевик «Такси 2». (Франция). (12+).
22.40 Т/с «Луна». (16+).
23.40 Ералаш.
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Кино в деталях с Ф. Бондарчуком. (16+).
1.30 6 кадров. (16+).
1.45 Боевик «Трудная мишень». (США). (16+).
3.35 Х/ф «Йоко». (Германия - Австрия - Швеция).
5.30 Животный смех.
5.50 Музыка на СТС. (16+).
REN TV
5.00 Т/с «Вовочка». (16+).
5.40 «Смотреть всем!» (16+).
6.00 «Верное средство».
7.00 «Следаки». (16+).
7.30 «Званый ужин». (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
11.00 «Документальный проект: Бессмертие против смерти». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 «Москва. День и ночь». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Т/с «Граница времени».
21.00 Т/с «Граница времени». (16+).
22.00 «Москва. День и ночь». (16+).
23.30 Х/ф «Странствующая блудница». (Германия - Австрия - Венгрия). (18+)
2.00 «Смотреть всем!» (16+).
ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30-17.30 Т/с «Спецназ»
12.00 «Сейчас».
15.30 «Сейчас».
18.30 «Сейчас».
19.00-20.00 Т/с «Детективы. Острые коготки».
20.30 Т/с «След. Просто друг». (16+).
21.15 Т/с «След. Женский день». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Детектив «Такая работа. Выкуп». (16+).
23.15 Т/с «След. Охота на волчицу». (16+).
0.00 Комедия «Баламут».
1.45 Драма «Узник замка Иф» (12+).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Петр Первый»
13.00 Д/ф «Эдгар По».
13.05 «Правила жизни».
13.35 «Эрмитаж-250».
14.05 Т/с «Петербургские тайны»
15.00 «Новости культуры».
15.10 «А. Пушкин. Евгений Онегин».
15.40 Д/ф «Искусство перевоплощения - метаморфоз»
16.35 «Сати. Нескучная классика...» с Н. Басовской и Д. Кириарской.
17.15 Д/ф «Триг - старейший город Германии»
17.30 Концерт в княжеском дворце Эстерхази.
18.15 «Кинескоп» с П. Шелопотинником. 65 Берлинский МКФ.
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Главная роль»
19.30 «Искусственный отбор»
20.10 «Правила жизни».
20.40 «Спокойной ночи, малыши!»
20.50 «Острова».
21.30 Д/ф «Триг - старейший город Германии».
21.45 Д/ф «Вселенная Вячеслава Иванова».
22.15 Д/ф «Искусство перевоплощения - метаморфоз».
23.10 «Новости культуры».
23.30 Х/ф «Титаник. Кровь и сталь»
1.10 Валерий Афанасьев. Концерт в БЗК.

Хайи чал хуьн!.. Лезги ятла...

Мерд АЛИ

Чал хуьн важиблу тир-дакай чун тимил рахазвач. И месэла гила государстводин дережадани къарагъарун, вини къилин хейлин мярекатрални гун дуьшуьшдин кар туш. Алатай йис Культуралдинди, гилевайдиди Литературадинди яз малумарунини санлай чи умуми культура, адетрин ирс хуьнин чарасузвал гисс авунихъ галаз сад хъиз, хайи чаларни лап вини дережада къаюмвиллик, къайгъударвиллик кутуна кланзавайди раижзава.

Шикл ятлайди - Г. ИСАЕВА

Чал квахъда-миллет квахъда лугъзува. Дуьньядал квахънавай ва я гъа цларцив саки агакънавай чалар гзаф хъанва. Къе чун авай гъалари хайи лезги чални яваш-яваш арадай акъатзавайдан шагъидвалзава.

И ва са жерге маса месэлаяр гваз и йикъара чи патав къакъан дагъдин Чеперин хуьрай, алимини, муаллимни ваъ, адетдин малдар, вичин саки вири уьмуьр хуьре акъуднавай зегъметчи инсан **АДИЛХАНОВ Элдер Маллаевич** атанвай.

Редакциядиз ам чи телевиденидай къалураи, "Вахтар ва инсанар" редакцияда гъана.

Гъикл хъи, анай илимрин доктор, профессор Къурбан Халикович Акимова гила къвед лагъай сеферда акъуднавай "Лезгистан" энциклопедиядин презентация (сифте танишвал) къалурна.

Атанвай мугъманди вич редакцияда лезги чалал къиле фейи тегъерди, иллаки ана иштиракай инсанрин рахунрин лезгивили ва михъивили рази авунвайди раижзавай. Месэла, профессор Гъажи Гъуьсейнович Гашаров Ахъега хана чехи хъайиди ятлани, рахунрик ахъегъ нугъатдин лишанар ерли квачир. Ахъега, лагъайтла, ахътин дережадин инсанар масакла рахада.

■ **Нугъат хуьн пис яни?** - суал гун хъана завай.

- Пис туш, гъелбетда. Зун чи идарайра, гзаф вахтара телевиденидай, собранийрал, маса мярекатрал чи руководителар, бязи маса векилар, гъатта артистарни рахазвай тегъерри рази ийизвач. Чал булах хъиз, белки, гъадалайни михъидаказ, гужлудаказ хвена кланзавай ирс я. Садрта автобусда зун ихътин са дуьшуьшдин шагъид хъана. Жегъил дидедин къужахда авай бици руша "Диде, чун шегъердив мус агакъда?" хабар къазва.

Диде "Диде ваъ, чан, мама лагъ", туьхлуьрзавай" аял. За адаз туьгъметна, бала дуьз рахаз, вуна ам члуру рекъе куьз твазва, лагъана. Им гъеле шегъердив агакъ тавунвай диде я. Бес шегъерра чи дидеярни бубаяр чпин веледриг гъикл рахазватла?..

■ **Акл ятла, эхиримжи килигай "Вахтар ва инсанар" редакцияда ваз гъакъван таъсирнава ман?..**

- Бес гъикл! Заз, белки, сифте яз, са суфрадихъ ацукъна, "Энциклопедия" хътин зурба эсердикай акл михъи, риклиз гъахъдай, бейнидихъ агакъдай лезги чалал рахазвай рухвайрин (журналистрин, шаиррин, прозаикрин, алимирин) ван хъана. За а кар тебрики ийизва.

■ **"Лезги газетда" хайи чал хуьникай, четин месэлайрикай, къушаба ва я масакла хъинрикай тимил рахазвач эхир?**

- За саки гъар са газет цларба-цлар клелзава. Иллаки художественный эсерар. Газетдин ахътин материалри-художественный эсерри чи чалан саки вири къатар ачухариз куьмек гъува. Заз чиз, и кар инлай къулухъни давамарна кланда.

■ **Бес нугъатар?**

- Нугъатарни чирун лазим тирдакай "Лезги газетда" шаир Майрудин Бабаханова са макъалада хъсандиз къенвай. Деклени, вири нугъатар авай са еке словарь (са шумуд том) акъудин! Ам Лезгистандин генани еке энциклопедия жедай.

■ **Элдер стха, вуна вун я алим, я муаллим туш лугъзува. Амма гузвай теклифар...**

- За, дугъриданни, кубъгънавайди Чеперин хуьре 7-класс я. Маса клелдай мумкинвал хъайиди туш. Са 4-5 йисуз "Дагъдизель" заводда къвалахна, анлай инихъ хуьре яшамиз жезва. Виликдай колхозчи тир, гила-пензионер.

■ **Мал-лапаг хуьзвачни?**

- Чина мал-лапаг теуьзвай хизан бажагъат ава. Колхоз ама. Къилдин ксари 1000-дав агакъна лапагар хуьзва. 100-150 къарамал гвайбурни ава. Мал-лапаг хкатайтла, кутхаз жеда. Амма чал?.. - За гъа чи "Лезги газетдай" Руслан Башаров лугъудай шаирди лак ва адыгъ чаларикай лагъанвай келимаяр клелна. Зун къарсатмиш хъана, адыгъ чал амач лагъайла. Лезги чални гъа тегъерда квахъда лагъай фикир завай къабулиз жезвач...

Мугъманди азаддиз Стал Сулейманан, Хуьруьг Тагъиран, Алирза Саидован, Жирият Тагъиранован, Лезги Арифан ва маса авторрин шириар клелунин устадвилли зун гъейранарна.

И макъала хъиниз мажбурайдини Элдар Маллаевичан гъевес, чалал ашукъвал я. Им, дугъриданни, чал хуьн патал халисан тарсни я. Вири аваз, инсанри чал техвейтла вучда?.. Ктаб-журнал, газетар квадарайтла вучда?..

Жуван чалал дамах ийин!

Къуьчхуьр ФАЗИЛ

Алай девирда дуьньядин гзаф халкъарин чалар терг хъунин часпардал ала. Малумарзавайвал, дуьньяда 6 агъзур къван чалар ава. Африкадин 80% чалариз къхинар авач. Гъар йисуз 4-5 чал терг жезвалда. Гъеле 2009-йисуз ЮНЕСКО-ди Россиядин территорияда авай 136 чал терг хъунин къурхулувилик квайди малумарна.

И сиягъдик Дагъустандин лезги чалан дестединбур тир цахур, рутул, агъул, табасаран, будух, удин, крыз ва хиналугъ чаларни ква.

Маса чаларай къевезвай, иллаки умумиди тир урус чалан гафар хайи чалан рахунрик къадарсуз кутуниди, къенин юкъуз лезги чални вичин иесийри эйбежерзава, набутарзава. Гафбуру рахадайла лезги чалар урус гафар гъикъван пара кутуртла, гъакъван "зурба" кардай къада.

Мектебда клелзавай аялрини хайи чалал са артух яб гузвач. Акъазвайвал, и кар алай аямдин дидебубайрилайни аслу жезва. "Лезги чал низ герек ава?" лугъур беабурчивилин келимаяр аялрин бейнида твазвайбур гъабур тушни бес!

Бажарагълу лезги писатель Расим Гъажиди хъеная: "Чи чал къадим чални я, варлу чални". Къадимлу тирди ада вичин са бязи эсерарни субутнава.

Лезги чалан къадимлувал профессор Яралиеван къелемдикай хкатнавай фикир желбдай, де-

виррин дегънейриз гъахънавай макъалайрини успат ийизва.

Рикъивайни, чи чал зурба, девлетлу, сергъатар авачирди я. Ша, чна жуван чалал дамах ийин, адаз вафалу жен, адаз къадирлувилелди эгечин, лезгиар!

Къуьчхуьр ФАЗИЛ

Лезги чал!

Чи дидед чал тушни мегер эбеди,
Лай-лай ягъиз чирначни чаз дидеди.

Виш йисалай гъи чал жеда

Къуреда?

Чал квахъайла гъейрияр чал

хъуьреда!

Гъажи Давудаз гайид я къуватар,
Ярагъ Мегъамеда лагъайд я аятар,

Гъасан эфендидин михъи ниятар

Лезги чала ава гъабрун къаматар.

Къуьчхуьр Саид, Эмин адал рахана,
Сулеймана съезддал чал лагъана.

Хуьруьг Тагъир рахаз хъана

датлана,

Ражидина дуьм-дуьз дибар

къатлана.

Къуллугъчияр шегъерзгъли пара я,
"Мама, гила школадиз пора я".

Икл хъайитла, бес чаз никай чара я?

Чал амачир миллет вара-зара я!

Ам чи намус, виждан, иман,

абур я,

Ширин, назик чи халкъдиз хас

сабур я!

Чирин, чирин, ягъалмиш куьн
жемир гъич!

Чал квахъай халкъ чилерилай
квахъда вич!

Лезги чалал тухун чна межлис,
мел,

Къвале рахан лезгидал ширин
мецел.

Багъри, мугъман атай члавуз
ви варцел,

Дамах ийирвал гъахътин къегъал
хъел.

Къуьчхуьр Фазил хайи чалал
даях я,

Гъар лезгидиз чал чир хуьн
вуч дамах я!

Чал течир кас яд амачир булах я,
Лезги туш ам, гъаклан

къара-къулах я!

Лезгиар

Рахун тийиз чун лезгидал,
Хъвер ийида чал виридал.
"Союз" твар жеда гъевчидал,
Бес икл жеда, я лезгиар?

Дерин тарих авай миллет,
Ша агъуз тийин чи къимет.

Чак кутазва нукъсан - сифет,
Икл дуьз къеведа, я лезгиар?

Пивной барар туш чун патал,
Мирес-варис клватI жен санал.

Мел хъайила садан къавал,
Вири клватI жен, ша, лезгиар!

"Мама, къвале аван хлеб?" -
Гуз тамир ви бубадиз себ.

"Веревкадиз" хуьлгъузман еб...
Чал амуькдан, я лезгиар?

Пешекарвиллин дережа хкажна

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ,
Къалажухрин СОШ-дин
муаллим

26-январдилай 8-февралдалди лезги хуьрерин хейлин мектебрай хайи чаланни эдебиятдин муаллимар Дагъустандин педагогвиллин кадрийрин пешекарвал хкаждай институтда курсара хъана.

Муаллимриз пешекарвал хкажунин курсариз институтдин филологиядин кафедрадин къилин муаллим, лезги чал вилик тухунин таъсибдар, лезги чаланни эдебиятдин муаллимар патал акъуднавай шумудни са ктабдик вичин пайни квай **Нагима Мегъамедовна ТАЙМУРОВАДИ** регъбервална.

Жуьреба-жуьре лекцияра иштиракунилай гъейри, муаллимриз сада-садаз чпин тежрибадикай, тарсар къиле тухузвай тегъердикай, менфят къачузвай такъатрикай ихтилатардай мумкинвал хъана.

Хуьрерай атанвай муаллимриз компьютерар, ноутбукар гваз къеведай мумкинвал хъанвачиртлани, тамамарна клани къвалахар са куьруь вахтунда бажармишиз алакъна. Къилди къачуртла, Мегъарамдхуьруьн райондин Чахчах-Къазмайрин М.Мерзаметован тварунихъ галай юкъван мектебдин муаллим Бесбажи Агъмедовади "Дагъустандин эдебиятдин эсерра дяведин тема", Мегъарамдхуьруьн райондин Цийи хуьруьн А.Исмаилован тварунихъ галай юкъван мектебдин муаллим Анфиса Гъашумовади "Седакъет Керимовадин яратмишунар чирдайла

Пешекарвал хкажиз атай муаллимрин десте

аялар ахлакъдинни эдебдин ерийрин гъавурда тун", Хив райондин Чилихърин умуми мектебдин муаллим Раида Маллаевади "Халкъдин манйира, мисалра ва мислалра дуьздал акъатнавай милли къилихъдин къетленвилер", Ахъегъ райондин Калукрин хуьруьн юкъван мектебдин муаллим Фатима Нурметовади "Лезги халкъдин мецин эсерра милли къанажагъдин лишанар", Каспийскдин 6-нумрадин юкъван мектебдин муаллим Мадина Гъажикъамбовади "Мектебда лирикадин эсерар чирунин къайдаяр", Докъузпара райондин Цийи-Къаракуьредин юкъван мектебдин муаллим Суна Эюбовади "Лезги чалан тарсара простой предложение чирунин къайдаяр", Каспийск шегъердин 8-лицейдин муаллим Насият Пировади "Лезги чаланни эдебиятдин тарсара чирвал гунин карда адетдинбур тушир къайдаяр ишлемишун", Сулейман-Стальский райондин Испикрин хуьруьн юкъван мектебдин муаллим Марсел Ризае-

ва "Лезги зарийрин эсерра дяведин тема" ва и цларарин авторди "Лезги чалан лексикадинни орфографиядин са бязи месэлаяр" темайрай проектдин къвалахар тамамарна.

Пешекарвиллин дережа хкажунин курсар гъа и проектдин къвалахар хуьналди акъалтна.

Курсара авай вахтунда чун Махачкъаладин 11-нумрадин гимназиядизни мугъман хъана. Ана лезги чаланни эдебиятдин тежрибалу муаллим Индира Амахановади 4-классда лезги чалай ачух тарс тухузвай. Чаз малум хъайивал, лезги шегъердинбур ятлани, аялриз жеги чал фасагъатдаказ чирдай гъевес авай. Идан гъакъиндай муаллимдин суалриз аялри ашкъидивди гайи жавабри шагъидвална.

Курсар акъалтлай юкъуз Р.Гъамзатован тварунихъ галай Милли ктабханада "Зи хайи чал" лишандик кваз къиле фейи мярекатни хуьрерай атанвай муаллимар патал къетлен вакъиа хъана.

ВЕТЕРАНРИН ДАФТАРРАЙ

Казим КАЗИМОВ

Багъа къамат

(Бубадикай баллада)

Мад дагълариз гуьзел гатфар
хтанва,
Хуьрер, квалер шад сесерив
ацланва.
Буба! Буба! Багъа къамат, гынва
вун?!
Чехи Гъалибвлин сувар атанва!

Вун Бакуда къван атудай фяле тир,
Дуьнья ислягъ, уьмуьр бахтлу
вяде тир.
Ватандашар ватанперес гиссерал,
Сад авунвай чи Советрин
уьлкве тир.

Наши душман чи уьлкведиз
гъахъайла,
Ислягъ Ватан дарда, клева
гъатайла.
Автоматдал эвезнай хьи клута на,
Ам уьлкведай на яргъариз
катарна.

Хуьре клани, багъри хизан амукъна,
Ам патални четин йикъар
алукъна.
На рикл алаз хвейи кияр балкланни,
Фронт патал хутахна, чал
талукъна.

Фронтдай чар:

"Зи играми хизанар!

И келимаяр за кез ламу, мекъи
окопдай душмандин гуьл-
лейрин харцин кланик кхъизва.
Женгер кызгъин я... Чун гъалиб
жеде! Мислима! (баллададин
автордин дидедин твар) Зи
къуьзуб буба ва диде, зи кьве ве-
лед (автор ва адан хайи вах Фатима)
вал, вун Аллагдадал аманат хъуй!
Яраб куьн зи вилериз акъвадатла?!

Чи къушунри азад хъийиз-
вай Украинандин пак накъварил-
лай кез чими риклин саламар
ракъурзавай аскер, куь хва Ме-
гъамедшериф.

44-й, 30-март".

Ваь! Аскер Мегъамедшерифаз хайи хизан акъмет хъанач.
Махсус делилрал асаслу яз, 1944-
йисан 14-апрелдиз Одесский обла-
стдин, Березовский райондин, Вик-
торовка хуьруьн патарив Советрин
къушунри Украина душмандикай
азад хъийизвай барабарсуз женге-
ра телеф хъайи 12 аскер, ирид те-
рефдихъ рекъер фенвай чкадал, са
касдин хсуси бахчадин жугъундив,
гегъенш фура (санал) чкадин агъа-
лийри кучуднай. 30 йис алаатайла,
(1974-йисуз) инал Чехи Гъалибви-
лин 30 йис тамам хъунин гъасрет-
дай хурув автомат къунвай аскер
постунал акъвазнавай гуьзел па-
мятник эцигнай. (О, чулава мусибат!
Къе Украинада жаллатри пак има-
ратарни чуклурзава хьи!). Стхави-
лин фура кучуднавай 12 аскердин
кларабар саламатдиз аникай хъуд-
на, лацу агъарик кутуна, памятник-
дин кьве патав стхавилин сурава

кучуд хъувуна. Памятникдал эциг-
навай мрамардин къванцел атан-
вай тварарин жергедин сифте цар-
це 29 йисан яшда аваз телеф хъайи
**ГЪАЖИБАБАЕВ (КАЗИМОВ) Ме-
гъамедшерифан** твар ава...
Цар илитна буба хайи хуьрелай,
Кватлай накъвар саламатна
клевелай.
Яргъал мензил, зун бубадин
суралла,
Къурмиш хъанва инал межлис
вижевай.

"Агъ, чун хвейи бубадин хва
вун я хьи?!
Ам жагъуриз къекъвейбур бес
чун я хьи!" -
Къужахзава зун цуьквер хъиз
аяпри, -
"Икл вун акун чаз Халикьди
гун я хьи!"

Прораб Антонан

сугъбет:

"Зи играми стха,
Ваз лугъудай са гаф ава.
Зунни хъана фронтдин ца,
Гъавилэй заз инсаф ава.

Цикъвед касдин кларабар за,
Лацу агъар галчукарна,
Эх авуна азабар за,
Памятникдик секинарна".

Буба! Буба! Ви кларабар,
За гьикл чара авурай бес!
Миллионралди квахъай тварар,
Мус, ни риклел хкурай бес?!
Пакадин югъ. Зун "Пушкинан
квалева",
Агъзур фикир къукърумариз
кылева.
Бубад хвейи зи Одесса, нур алай!
Дарбадагъиз вун вагъшийрин
гъилева...

Игит шегъер, гуьзел шегъер,
вучда бес?!
Имаратар и тегъерда пучда бес?!
Ви веледар чан аламаз ца кузва,
Къанлуйривай тежедай хъиз
гужда бес?!

Гъуьлерилай атай чка Майдандал,
Тпунутл пайиз - звал акъулдиз
виждандал.
Украина гурханадиз элкъурна,
Инсан лагъай твар тазвач хьи
инсанда.

Тавур крар алчах фасикъ
фашистри
Ийизва хьи кье чкадин нацистри.
Америка футфа гузвай наха я,
Къурмишзавай чуру крар
иблисрин.

Мад дагълариз гуьзел гатфар
хтанва,
Хуьрер, квалер шад сесерив
ацланва.
Буба! Буба! Багъа къамат,
гынва вун?!
Гъалибвлин Чехи сувар атанва...

Буба! Буба! Эгер лазим атайтла,
Душманди рак нагагъ туплув
гатайтла,
Гъутув гатаз ви невеар гъазур я,
Лугъуз жеч мад Ватан клева
гъатайтла...

1. Инал сугъбет, 1823-йисуз А.С.Пушкин кьиблепатаз сургъун авурла, Одесса шегъерда шаир яшамаш хъайи адан тварунихъ галай куьчеда авай квалерикай физва.

Виктор АЛЛАГЪКЪУЛИЕВ

* * *
Алатна фейи йисарин
Гъайифар за чулгъазвач.
Чанда амай гъаларин
Тариф ийиз рахазвач.

Жегъил йикъар, хъайи
хирер
Лепеяр хъиз алатна.
Гъуьлуьн кьере тур гелер,
Шикил чуриз, акъатна.

Агакъариз виридахъ
Гъелелиг зун алахъда.
Важарар гвай дилидахъ
Хур элкъуьриз алакьда!

* * *
Жегъил члавуз демина
Заз вун сифте акунай.
Къуьнел вегъей ви чларар
Зи гуьгуьлди чулунай.

Агъ, залумдин жегъилвал!
Эверна, - къуьл авунач...
Умуд хуьдай къезилвал
Мад вилериз акъунач...

* * *
Мярекатар пайдай юкъуз
Сад Аллагда дигана,
Кламашарни угъраш рекъер
Чал къасухдай алклана.

Зегъмет чидай гъил хайила,
Куьрай катна малдин ван.
Сиве кьежей мез гайила,
Жемир вун са аждагъан!

Къакъаж садра перемдин хел,
Утуь такваз къуразвай.
Къезил уьмуьр кхъенвай пел
Ламран хам хъиз акъазвай.

Рагъ алай югъ кимел итлиз,
Къумарин ранг гъили къаз,
Вуж акуртла лавгъа вилиз,
Сивел атай гаф рахаз.

Загъир ГЪАМИДОВ

Вахтар

Вахтар, куьн вучиз хъанватла
чуру? -
Зи чулава чларар ийизва лацу.
Къелечл жезва куьз зи
гъалалдин фу?
Къиб акатзава яйлахдик къацу.

Вахтар, куьн вучиз жезватла
гъерез? -
Пехърез кланзава картарал
хъуьрез.
Нин гъиле гъатна гъахъунин
терез?
Къад касди кватлиз, сад
жедани нез?

Вахтар, квевай гьикл
къакъатнатла тах? -
Гару тухванан кесиби
кваллин бахт?
Фу балкландалла, факъир
физва ях,
Рахазмай хъиз туш чешмедин
булах...

Вахтар, жаваб це, зиди я гъарай,
Чи сад тир Ватан гьикл авуна
пай?
Гатун циклизни акъатдани къай?
Рикле гъатзавац ийфизни
къарай...

Рамазан КАИТОВ

* * *
Эминаз лагъ, мад фурсариз,
Вичин девир хтана хьи.
"Гъарай, эллер, пис ксариз"...
Мад кесибар канава хьи.

Даплар ханвай вердиш варци
Шеври дустар кваллиз гъиз.
Чара атлуз къурай меци,
Берекатар гъилэй физ...

Руфун - вилик, цавани - гъил,
Дердер - гъамар жагъизван?
Акъван зурба баркаван кыл
Къуьнерал на гьикл хуьзва?..

* * *
Рюмка гъиле къуна шеври,
Ваз рагъметар ракъурмир.
Шириг гафар лугъуз меци,
Заз хатурар къалурмир.

Виш граммдин хъуьтуьл гафар
Зи япариз илан я.
Риклел хъиз тахъай крар,
Кеф чулгвадай заман я.

* * *
Чун сад-садал хатадай,
Гъалтна, йисар атлана,
Дегъиш хъана зи гъалар,
Муьгуьббатдив ацлана.

Жегъил мециз гъай хъел
Гапурдиз ухшар хъана.
Ваз гъа юкъуз атай хъел
Даим риклиз тлар хъана.

Физва йисар, йикъар хъиз,
Къуьзуь патахъ алгъана.
Гъайифдин гаф риклел гъиз,
Йифди-югъди датлана.

* * *
Дарман квекай, куьмек гъинай,
жагъида?
Эхиримжи ялав къазва
заландиз.
Азаб гъатна акъвазнавай
жигъирда
Къисметдин гел акунайтла
зи чандиз?

Байкъушни за, амал гъана,
ицитдай,
Эгер дуван гъадан хиве
авайтла!

Вахтар, кез хъурай Загъиран
эвер -
Алуд рекъелай инсафсуз
клевер!..

Кланда

Дуьньяда заз акур крар
Эхи ийир сагъ рикл кланда.
Къери тежез жегъил чларар,
Чебни даим яз тик кланда.

Ярар-дустар вири галаз,
Чун датлана санал кланда.
Садал садан гъуьрмет алаз,
Фу суфрадин гъалал кланда.

Нахуш тахъуй са кас квалеве,
Рекъел тахъуй адан вилер,
Бахтавар яз вири эллер,
Сазни жуван хурал кланда.

Дагъдин булах, дагъдин яйлах,
Гъар са пата-некни къаймах,
Галаз жуван вири уймах,
Загъирни куь юкъвал кланда...

Клани яр

Мукъвал-мукъвал милиз-милиз
Зун вахъ галаз рахазва, яр.
Гагъ квадариз кенеф михъиз,
Хиял къван жез, даккъазва, яр.

Види вуч пис азар хъана,
Духтурривай дарман тежер,
Жедани икл бизар хъана,
Дад авуртлан аман тежер.

* * *
Мез шириндиз рахада -
Гуя бязи ашукърин.
Лал хъана ам аквада
Уьзуькъара махлукърин.
Фитнечидин яракъ я,
Атомдилай я хъи.

Амай йисар фейибурал илитдай,
Залум къелем жуван гъиле
гъатайтла!

* * *
Дерт тушни бес къастунин
рехъ атлайтла?
Байкъушдин лув жуван
гъиле гъатайтла?
Мичли хъана гуьнеярни магълеяр,
Руьгъдин азаб, рикл агъурна,
атайтла?

Куьруь фикирар

Экьечлда рагъ чими ийиз,
Килигайла, тларда вилиз.
Жуван къвала акъур гъундуьз
Патав гъайдаз цаз жедани?

* * *
Накъ мецелай алаатай гаф
Пайдахдилай къакъан хъанва.
Пешер къурай тарцин члаф
Шисер ягъиз вилик гъанва.

* * *
Токдик ктур гъар са "уьтуь"
Доллардикай рахазва.
Залум фикир жезва дили,
Япар цава къугъазва.

* * *
Къал къачунвай сухан тлар
Эхи ийиз жеч яргалд.
Авуртлани вуч амал,
Эхир сад я - духтурд квал.

* * *
Ахъагъайла клевиз къунвай
важарар,
Гъар са ламраз вич балклан хъиз
акъазва.

Депутатар, хуредик къаз
къазаяр,
Яб къазуниз, кесиби халкъдив
рахазва.

* * *
Икьван фад цавар къуна,
Гъинай гъана булутар?
Бес вучиз гзаф хъана
Чи уьмуьрда кубутар?

Риклел хкваш чи шад рекъер,
Цифедай рагъ аквадайвал.
Алатдайвал залум мекеьер,
Мурклар ваца црадайвал.

Зав вице гъил, алудда за
Ви рекъелай дагълар залан.
Гъана, валлагъ, агудда за
Ви къуьнерив багълар жаван.

Къудар

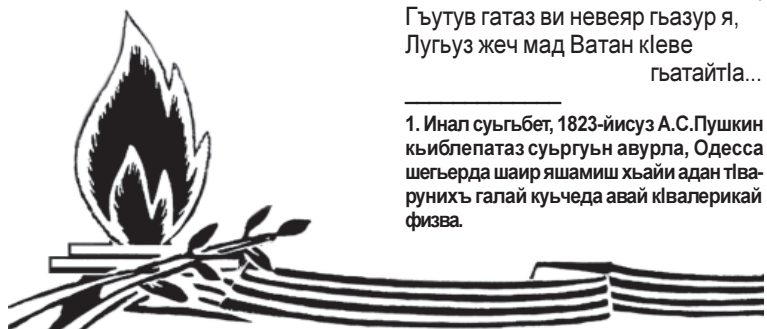
Гад алатна, къецецелла зул,
Мекъи туштлан, заз къевезва фул.
Им яшарин ятла эхир?
Хтанвацтлан гъеле нехир?..

* * *
Ухшамаш я инсан тарциз,
Къелем кланда адаз ицлиз.
Мягъкем хъурай дуьул чиле,
Цавар михъи, ачух кьилел.

* * *
Рагъ аклана, жезва мичли,
Ифин рекъиз, акур юкъуз.
Зи хур хъанва риклиз гъевечли,
Жезва рекъин эхир лугъуз.

* * *
Жегъил члавуз, къуват амаз,
Алакъ тавур клвалахар
Гила женни вилик кутаз,
Къери хъанвай булахар,

* * *
Къаргъа ала тарцин хилел,
Вичи вичив ийиз къаркъар.
Вуч гъизватла вуна кьилел?
Чулава йифер? Экуь йикъар?..

Игитвал рекьидач!

Хуьруьг Тагьиран “Гъавадин пагъливан” поэмада
Валентин Эмирован къамат

Сегьерхалум ОСМАНОВА,
Герейханован хуьруьн 1-
нумрадин юкьван школадин
муаллим

XX асирда советрин халкь-арин кьилел атай виридалайни чехи мусибат 1941-1945-йисарин Ватандин Чехи дяве хъана. А девирдин эсеррик Х.ТАГЬИРАН “Гъавадин пагъливан”, “Къуд йис”, “Алхасан махорка” поэмаяр, “Дагъдин кард”, “Геройдиз твар мубарак” ширир акактава. Советрин Союздин Игитвалин тварцлиз лайихлу хъайи ЭМИРОВ Валентинан ва АЛИЕВ Гъасретан кьегъалвилел халкьдин шаирди лап рикливай дамахзава ва абур Лезги чилин асланрив гекъиззава.

1943-йисуз Хуьруьг Тагьир, Цъадаса Гъамзатахъ, Абуталиб Гъафуровахъ, Александр Назаревичахъ галаз санал душмандикай азад авур Нальчик, Пятигорск, Георгиевск шегьерриз мугъман хъанай. Шаирдиз немсерин фашистри дагъвийриз авур цаваривай, чилеривай эхиз тежер чапхунчивилер, зидвилер вичин вилералди акунай.

Шаирдиз немсерин лагълагъчийри “чна Кавказдин халкьарик кядач” лугъудай къалп гафарин кьимет вуч ятла, мад сеферда чир хъанай. Хуьруьг Тагьиран вилик иви кIвахъзавай Нальчик, санал яна къанавдиз гадарнавай агъзурни вад виш кас къуьзуь итимрин, дигеълийрин ва гъвечи аялрин мейитар акъвазнай.

Дяведин йисара вири миллетрихъ галаз санал лезги халкьдин рухвайрини рушари игитвилдин чешнеяр къалурнай. Валентин Эмирова, Гъасрет Алиева, Араз Алиева, Эсед Салигъова, Мирза Велиева лагъайтIа, Советрин Союздин Игитвилдин баркаллу тIварар къазанмишнай. Хуьруьг Тагьира са йикъанни, са сятдинни яргъал вегъин тийиз абурукай ширирди поэмаяр теснифна. “Гъавадин пагъливан” тIвар алаз Валентин Эмироваз бахшнавай поэма иллаки таъсирлуду хъана. Къад миллион кас советрин инсанрин чанар тухвай Ватандин Чехи дяведи социализмдин кьурулушдин мягъкемвал, гъа жергедай яз чи идеологиядин, поэзиядин къудратлувал субутна.

Хуьруьг Тагьира лезги поэзияда поэмаяр жанр идеявилелди, уьмуьрдиз тайин тир делилралди кьимет гузвай образралди девлетлу авуна. Шаирди вичин яратмишунра А.Фатахованни СтIал Сулейманан тежриба санал сижифламишна, лиро-эпический поэма арадал гъана.

“Гъавадин пагъливан”. Ина шаирди сифте яз неинки вичин риклин гъиссер, хиялар, фикирар лугъузва, гъакни тайин инсандин, Советрин Союздин Игит Валентин Эмирован къисметдикай, къаматдикай, ада авур игитвикай художественный чIалан гуьзел формайралди галай галайвал суьгъбетзава. Вичин жанлувилел, акъалтIавилел гъалтайла, игитдин къамат вири терефрихъай виливай къатлуз жедай теъгер-

да гунин жигъетдай и поэма тафаватлуди, шаирдин яратмишунра кьилди са важиблу кам къачун хъанва.

Поэмадин сифте цIарара шаирди хайи халкьдин, ватандин тербия къачур Валентин Эмиров элдин руьгъдин чешне, гъвечизмаз лезги тIебиат кунвай уьтквем хва тирдакай лугъузва.

Чехи хъана пагъливан хъиз гъайбатлу,
Вични уьтквем, гзаф зирек,
Къуватлу.
Къизил цуьк хъиз, гъвечизмаз чиг алай,
Адан гзаф летчиквилел рикI алай.

Хуьруьг Тагьира къагъриман лезгидин къамат гъерекатда аваз ганва. Ам кIелдайбурун вилик чехи ва лигим жезва. Ватан хуьн патал ам гъазур хъанва, адаз са куьнихъайни кичIезмач, вучиз лагъайтIа ада вич гъар жуьреда ахтармишзава, адан гафар дамах авун туш, халкьдин рекъе чан гуни адаз гъайиф туш. Вич Ватан хуьз гъазур хъанвайди ада кардалди, белофинрихъ галаз хъайи дяведа субутарнай.

Эмирован самолетди, душмандин винел Азербайжан халкьдин эпический эсердик квай къагъриман хва Куругълиди хъиз, авуна кIевиз гъарай, душмандин винел кьурна са къати цIай.

Цава дяве физвайла, Эмирова душмандин вил ахъайиз тадачир. Вичин вири жуьредин мумкинвилер, алакьунар ишлемишиз, ада душман телефдай, вични цIун юкъвай сагъдиз, я туш хирерни хъана, аэродромдал самолетни гъаз кведай. Къве сеферда адал залан хирер хъанай.

Залан хирер алаз госпиталда авай рикI хци игитди, анжах вич жезмай къван фад фронтдиз хъфиникай, цавун бушлухрай душмандал цIай кьуруникай фикирзавай.

Сагъ хъхъана хирер адан са бубат,
Са гъал хтайвалди бедендиз къуват,
Къаткай йикъар буш фейид яз гъисабна,
Мад вич фронтдиз рахкурун тIалабна.

Къегъал летчикдин мурад кьилиз акъатнай. Ам мад самолетдин штурвалдихъ ацукьна, гъалибвиле юг мукьва ийиз алахъна.

Валентин Эмирован къамат Хуьруьг Тагьира, вичин саягъ, вири жуьредин тарифдин гафаралди ачухарзава: “хци рикI авай”, “пагъливан хъиз гъайбатлу”, “уьтквем”, “гзаф зирек”, “къуватлу”, “гзаф зурба къанажагъ, авай”, “вилер зирек, жигер сагълам, рикI хци” ва ихътин масабур. И тарифар гъакланбур туш, абуруз Валентин Эмиров гъакъикъатдани лайихлу тир.

Поэмада са шумуд чкадал Валентин Эмирован гафар гузва. Вичин рахунралди адан виликди фини, чехи хъуни, жегъилзмаз полкунин командирдин къуллугъдал къван хжаж хъуни акъалтIай тамамвал къалурзава.

Шаирди Эмирова душмандиз къазвай ягъунар, ада гъавада вич тухузвай къайдаяр гъар жуьредин такъатралди лугъузва, са шумуд чкадал дяведин ихътин шиклар гузва:

Гъатна игит къати ялавдин кьене,
Чарх гана тадиз къуллугъди элкьвена.
Чими-чимиз ада вичин гъилелди Хъияна душман вегъена чилелди...

Амма гъамиша Валентин Эмировавай сагъдиз женгинай экъечлиз жезвачир. Душманрин къуватарни тIимил тушир. Самолетди цIай кьунвайтIани, эхиримжи женгинай Эмиров сагъдиз экъечIдай, амма парашют ахъа хъанач...

Асландин рикI авай игитдин эхиримжи женг шаирди еке устадвилелди ва таъсирлудаказ къалурнава:

ЭкъечIна ам къати ялавдин юкъвай,
Парашют гъаз гадарна чилиз мукьва.
Ахъа хъанач гъич парашют, аватна...

Гъайиф юадаш! Гъайиф, гъилия акъатна!
Ватандин Чехи дяведин йисарин сифте кылера игитвилдин тIвар къачур Валентин Эмиров Ватандин азадвал, халкьдин абадвал патал телеф хъана, амма адан баркаллу ва багъа тIвар эбеди яз халкьарин рикIера амукъдайди шаирди еке гуьрметдивди кьейдзава:
Халкьди хуьда гъамиша ви тIвар кIевелай,
Вун хътин хва алуддач гъич рикIелай,...

Ватандин Чехи дяве советрин вири халкьар патал лап четин ва зурба имтигандиз элкьвена. Ахътин завалрай уьтквемвилелди экъечIай халкьарин дуствал, садвал садрани чIкин тийирди хъун лазим тир. Гъайиф, я а уьткве, я дуствал кье амач. ЯтIани чи тарих еке тербиячи ва акьулдин чешме, аникай тарс хкудун чи везифа я.
Халкьар! Сад хъухь! Ислягъвал куь пайдах хъухь!
Мягъкем яхъ куьне гъилер гъилера!
Куь уьмуьрдин - зи уьмуьрдин даях хъухь,
Садвал, Дуствал пак мурад яз рикIера!

Арбен Къардашан и гафари Хуьруьг Тагьиран сес давамарзава.

Азедин ЭСЕТОВ

Регьбердин агъмишун

Мешреблублили дуьнья хуьда...

Ф.ДОСТОЕВСКИЙ

И макъалада авай делилар за Советрин девирда гъафтеда садра акъатиз хъайи “Неделя” газетдай, центральный телевиденидин “Пусть говорят” (24.01.2013-й) ва “Умники и умницы” (2.02.2013-й.) передачаира гайи материалрай къачунвайбур я.

Ихтилат, чехи дережайрив агакъна, дуьньядиз машгъур хъайи кье касдикай физва. Сад лагъайди Иосиф Виссарионович Джугашвили (Сталин), къвед лагъайди вичин пешекарвилдин бажарагъдай Сталинан тIвар алай Премия къачур духтур-хирург, медицинадин илимрин доктор, профессор Валентин Феликсович Войно-Ясенецкий я.

Кар анал ала хъи, профессор Войно-Ясенецкийди медицинский институтда кафедрадин заведующийвилдин ва духтурвилдин везифаяр кьилиз акъудайдалай гуьгъуьниз клисадин мигърабда кешишвилдин къуллугъни ийизвай. Гаф атай чкадал лугъун: алай вахтунда ам хашпара диндин “Святой Лука” лагъай дережадиз акъуднава ва, рагъметдиз фена зур асир алатнаватIани, и пак касдин руьгъдиз ибадат ийиз, куьмек кланзавайбур са къатда адан тIварцIел кьезва.

Профессорди вич уьмуьрда киле тухвай саягъ къанажагъдинни михъвилдин, кьегъалвилдин лишан яз гъисабзавай. Къегъал итимдихъ дустарилай гзаф душманар жедай адет я.

Инани гъакI хъана. Ватандин меркездиз Сталинан тIварунихъ КГБ-дай духтурдик и дуьньядал алай къван тахсирар кутазвай, кьилинди, ада кешишвал авун къалурнавай чарар ракъуриз, регьбердивай духтур тахъай мисал ийидай ихтияр гун тIалабзавай.

Са чIимел юкъуз профессордив Сталина вичин патав атун теклифнавай хабар агакъна. Духтурдиз, вичиз вучиз эвернавайди ятIа, аян хъанвай. Къуьнерал гъетер алайбуру ам тIимил денгнавачир.

Бирдан, герек атайтIа лагъана, профессорди И.Джугашвилиди (Сталина) жегъил вахтунда духовный семинариьди кIелайдини рикIел хканвай. Ингъе ам регьбердин патав гва. Сталина, багъа мугъманар къабулдай дуьшуьшра хъиз, гилани гзаф къешенгдиз алукIнавай, мекер, спелар эвэна къайдада тунвай. Ибур ада вичин мугъмандиз гуьрметзавайвилдин лишанар тир.

Сталинан секинвал, чинин асчухвал ва ам ихтилатдив эгечIай жуьре, вич кьаршиламишай аягъ акурла профессордин рикIикай кьурхуевили гъисс хкатнавай.

Яц крчарилай къуна кланда лугъудайвал, Сталина хабар къуна:

- Гуьрметлуди, куьне гъар жуьре азаррикай къутармишун патал инсандин беденда атIун тавунвай, жуван вилералди такунвай гъвелни бажагъат ама, анра са чкада хъайитIани куьн руьгъдал расалмиш хъанани? Инсандихъ руьгъ авайдан чIалахъ гъикI жезвайди я куьн?

Войно-Ясенецкийди вичин суьгъбетчидин вилера вилер туна килигдай жуьрэт авуна, ам хияллу хъана, тади къачунач. Суалдиз кутугай жавабдихъ сиягъатна. Регьбердин суалдиз жавабни суалдин жуьреда хгана:

- Пара гуьрметлу Иосиф Виссарионович, Куьн инсандихъ намус жедайдан чIалахъ яни?

Сталинан тади авунач, вичиз адет хъанвайвал, спелдилай капаш аладарна, са арадилай секин сесиналди тесстикъзавай жуьреда, атIуз-атIуз, жаваб хгана:

- Эхъ, инсандихъ намус жедайдан чIалахъ зун я.

И гафарин ван хъайила, къалин чуру квайтIани, профессордин чинай атIугъайвилдин лишанар квахъайди адан вилерай акъвазвай. Ам калтугна-калтугна гъиле гуьурч гъатай гуьурчехъан хъиз авай.

- За операцияр ийидайла, - игътиявилелди башламишна профессорди, - гъакъикъатдани инсандин къенепатариз виринриз вил вегъена. Куьне лагъайвал, такур са пIипIни тунач. Амма, - давам хъийидалди ада мад Сталинан чиниз килигна, анай хата квай лишан такурла жавабдив эгечIна, - санайни садра хъайитIани а намус лугъудайдални гъалтнач.

Регьберди дикъетдалди вичин оппонентдихъ яб акална, къалиян сиве хтуна, кьил эляна, вичин разивал къалурна...

Иосиф Виссарионовича КГБ-диз ихътин жаваб ахгакъарнай: “Чахъ медицина ава, амма уьткведа халкьдиз иман ва инанмишвал бес жезвач. Духтурди руьгъдин игътияж рази авуниз манивал авуна виже къведач”.

Профессорди рагъметдиз фидалди вичин вири везифаяр, виликдай хъиз, тамамарнай...

Достоевскийди мешреблубливал дуьнья хуьнин такъатрикай сад я лагъанай.

За куь фикирдиз гъайи и дуьшуьшда кье суьгъбетчидини писатель гъахълу тирди мад сеферда субутна...

Дидед члалар авай гьалар веревирдна

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

18-февралдиз Махачкъалада РАН-дин ДНЦ-дин члалан, литературадин ва искусствойрин Институтда дидед члаларин международный йикъаз талукъарнавай пресс-конференция хъана. Ам и Институтдин директор, филологиядин илимрин доктор, профессор М.МЕГЪАМЕДОВА ачухна ва кыле тухвана.

Ада кьейд авурвал, Советрин властдин сифте йисара тешкилай ДНЦ-дин Институт неинки Дагъустанда, гьак Кеферпатан Кавказдани академический са институт (гьатта Советрин Союзда сад лагъайди) тир. Ам 1924-йисуз, А.А.Тахо-

Годиди кыл кутуналди, милли культурадин институт твар алаз арадал гъанай. Советрин властдин сифте йисара чи алимар Дагъустандин халкъарин члаларал кхьнар арадал гъайибурун арада хъана. 1928-йисалди республикада аджам ишлемешзавай, ахпа 10 йисан кьене газетар, журналар, ктабар латин алфавитдалди кхьиз хъана. 1938-йисалай алфавитда нубатдин дегишвилер турла, кириллицадал элячйна.

Чи алфавит тамамвилев агакънавач, дегишвилер кухтунин месэляяр пайда жезва, гьатта гзафбуру реформа тунни теклифзава. Зи фикирдалди, им гзаф таталу кам я. Алай вахтунда алфавитда гьихтин дегишвал туртлани, чун саки цуд йисарин кьулхъди элкьурда.

Хайи члалар авай гьалдиз талукъ яз М.Мегамедова лагъана хьи, Дагъустандин халкъарин члалар XX асирдин кьвед лагъай паюнилай квачъиз башламышна. Им хуьрерин гзаф агъалияр шегъерриз финихъ галаз алакьалу кар я. Ик, неинки шегъерра, гьак хуьрерани, ата-бубайринни цийи несилдин арада авай члалан "зунжур" къатл хъана. Дагъустандин халкъарин вири члаларин гьакъиндай гьа ик лугъуз жеда.

Республикадин меркез къачун. Кье адан кучейра кьекъведайла акл гьиссда хьи, на лугъуди вун Европадиз ва я Америкадиз акъатнава. Ина кьецепатан улкъвейрин гафар, тварар гзаф ишлемешзава. Члалан месэладихъ неинки лингвистикадин, гьакни политикадин рекъяйни члехи метлеб ава. "Члал нинди ятла - властни гьадан-ди я" лугъудай гафарин гьавурда авай вилики физвай улкъвейри чпин члалар вири алемдиз раиж авун патал члехи такъатар гъавайда серфзавайди туш.

Дагъустандин жегьил несилдиз (иллаки шегъеррин) чпин ата-бубайрин меденият, яшайиш, адетар, ацукьун-къарагьун хъсандиз чизвач. Милли литературадихъ, фольклордихъ, адетрихъ галаз абурун са алакьани авач. Хайи члала инсандин уьмуьрдиз хъсан патахъай гьикъван таъсир ийизватла, виридаз малум я. Члалазни, халкъдиз хьиз, кьуллугъна, ам хвена кьанда. Кье чна хайи члалар авай гьалдиз бегьем фикир гузвач. Дидед члал тецир кас гьакъикъатда вичин миллетдихъ галаз алакьайрикай магьрум жезва, ада са къадарда вич чара кас яз гьисабда.

Алимри республикадин школайра социологический ахтармишунар тухвайла малум хъана хьи, Махачкъаладин школайра кьелзавай 92 процент аялрив чпин хайи члалар чизвач. Ихтилат литературадин члаларикай физва. Абуру гьа чпин чкадин нугъатралди рахазва, амма литературадин члал чизвач. Чи республикадин 32 члалакай

14 кхьинар авайбуру, 18 кхьинар авачирбуру я. Чна и кардал дамахзава, амма хиве кьуна кьанда хьи, са бязи вахтара и карди пашманвилин не-тижайрал гьизва. Са патахъай гзаф члалар хьун хъсан я, муькуь патахъай, члалан политика гьакъикъатда кьилиз акъудайла, чаз и кардикай зиян жезва, муракаб месэладиз элкьезва.

Россиядин са миллетдин республикайра хъсан гьалар ава. Месела, Чечняда, Ингушетияда, Башкирияда, Татарстанда СМИ-рин такъатри-газетри, радиоди, иллаки телевидениди пакамалай няналди передачяяр хайи члаларал тухузва. Чи республикада авай гьалара и карийиз хьун мумкин туш - члалар 32, суткада авайди 24 сят я!.. Чавай телевиденида гьар са халкъ патал милли канал кардик кутун теклифиз жеда. Амма им гьакъикъатда кардик гьикл кутада? Им лап зурба ва четин месэла я, адас еке такъатар лазим кьезва.

М.Мегамедован гафаралди, са гьихтин ятлани себебралди тарихдин майданлай члалар квачъзава. Члал квачъунин нетижада культурадин сагъ са къатни арадай акъатзава. Им вири инсаният патал члехи бедбахтал я. Ихтин бедбахтал тарихда убыхрин кьилел атана. Абуру 19 асирда Кавказдин халкъарикай гзаф къадардинбуру яз гьисабзавайди тир.

Убыхар алай девирдин Адыгеяда яшамеш жезвай. Кавказдин дяведин нетижада и халкъдин са пай телеф хъана, амайбури Туркиядиз тухвана. 1984-йисуз ана эхиримжи убых рагметдиз фена - ик члални терг хъана. "Дуьньядин майданда терг хъайи члаларал чан хтай дуьшуршар (тек садалай гьейри) малум туш. Чувудрилай иврит квачъай 2 агъзур йисалай гьугъуниз чпин государство туьхкьуриз ва члал арадал хкиз, ам гьукуматдинди хъийиз алакьна. Чна чи хайи члалар чан алайбурун арадай кьейибурун арадиз акъат тавун патал вири кьуватар эцигна кьанда.

М.Мегамедова члалар хуьн ва вилик тухун патал Институтдин кьуллугъчийри гайи теклифарни риклел хкана. Кьилди къачуртла, - са шумуд йис идалай вилик республикадин шегъерра (мононациональный) гьар са миллетдин аялар патал кьилдин школа, аялрин бахчаяр арадал гьун теклифна.

Члалар хуьн диде-бубайрилай, иллаки дидейрилай гзаф крар аслу я. Аялдиз "къепинин" члал чирзавайди диде я эхир. Шегъерин гзаф миллетрин школайра хайи члал кьилдин предмет яз анжах чарчел ваъ, кардалди тестикъарна кьанда. Эгер классда милли члалал рахазвай са ученик аваз хъайитлани, ам патал дидед члалан тарсар тухун лазим я.

Члаларин гьакъиндай гьукуматдин дережада закон къабул тавунвайди тек са чи республика я. Ам къабуллайтлани, гьакъикъи программа авачиз, законди дуьздаказ кьвалахдач. Вучиз лагъайтла директорар шегъерин школайра хайи члалар чирунин кардив ашкь авачиз эгечзава. Тарсар расписанида эхиримжибуру яз эцигзава. Гзаф диде-бубайриз чпин аялри дидед члалар чирун хуш туш, гуя и карди аялривай маса члалар чирзавай вахт къакъудзавалда.

Хайи члалар хуьн патал, аллимдин фикирдалди, хуьрерай агъалияр патарал, шегъерриз ахмиш хьунни са къадарда хъайитлани акъвазарна кьанда. Хуьрера жегьилриз кьвалахдин, яшайишдин шартлар тешкилун, дагьлух чкайриз рекьер туькьурун, газ, яд гьун лазим я. Абуру гьатта налогрикайни азадна кьанда.

"Россиядин халкъарин члаларин Яру ктабда" Дагъустандинбурукай 18 члал гьатнава. Ингъе абуру: агьул, анди, арчи, ахвах, багвали, бежта, ботлих, гинух, годобери, гунзиб, кьайтагь, карата, кубачи, рутул, гинди, хварши, цахур, цез.

Члалар терг хьуниз рехъ гана виже кьведач. Дагъустандин вири члалар хуьн ва виликди тухун патал гьам чкайрал, гьам гьукумдини мумкин тир вири серенжемар къабулун чарасуз кар я.

Кьелдайбурун залдиз газет-журнал кхьенвач. Вучиз?

Д.ШЕРИФАЛИЕВ,
"ЛГ"-дин хусуи корр.

1928-йисалай кардик квай Ахцегь ЦРБ-дин кьелдайбурун зал неинки районда, гьак республикадани къадим ва чешнелубурукай сад я. 87 йисан кьене ада, районгьелиризни мугьманриз чирвални гьар жуьре малуматар къачудай кьуллугъар, низ чида, гьикъван авунватла. Библиотекадин зал - им ктаб, газет, журнал кьелунилай гьейри, хуьре культурадин гьар жуьре маса серенжемар (ктабрин выставкаяр, зарийрин юбилеяр, яратмишунин вечерар...) тешкилзавай кьулай чкани я. И кар аннамешуналди, шаз Ахцегь райондин регъбер Осман Абдулкеримован теклифдалди, АНО "Возрождение" фондунай 800 агъзур манат пул серфна, кьелдайбурун зал лап дуьзгьундаказ ремонт хъуьна ва РД-дин лайихлу муаллим М.А.Абдулкеримован тварунихъ галай мергьаматлувили "Просвещение" фондунай пуд компьютерни эцигна. Пара къадар сагърай!

Обществодин культурадин дережа къалурзавай кьетген лишарикай сад ктаб ва газет-журнал кьелун я. Развилелди лугьун, ина гьар юкьуз газетарни журналар тулалай авун парабуруз хъсан адет хъанва. Ах-

цегь ЦРБ-дин кьелдайбурун залдин столрал, адет яз, гьамиша хейлин газетар, журналар жедай. Библиотекадин тежрибалу кьуллугъчийри лагъайтла, яшлу ва гьуьрметлу ксариз чпин патай гьатта чайни теклифда.

Зунни ара-ара гьа залдиз физвайбурукай сад я. И мукъвара "Сельская жизнь" газетдиз килигиз феийи зун тажуб хъана амукьна. Столрал чкадин "Цийи дуьньядилани" "Лезги газетдилай" гьейри, мад са изданини алачир. "Багьишламиша, чан стха, ции чи залдиз, вучиз ятлани, гьич са газет, журнални кхьенвач. Гьа ибуруни, инсанрихъай регъуз хъана, за эцигнавай жуван кье газет я. Республикадин ва Россиядин са жерге изданий гьамиша, чаз стун хабарни авачиз, централизованный кьайдада кхьизвайди тир. Чидач гила вуч хъанватла", - тажубвална библиотекадин кьуллугъчиди.

Белки, компьютерар эцигуникиди "периодикадиз" фикир гузмачтла лагъана фикирна, лазим газет заз компьютердай жагъуриз клан хъана. Гьабурни Интернетдик кутунвач къван...

Вучиз Ахцегь райондин ЦРБ-дин кьелдайбурун зал ции газет-журнал авачиз амукьнава? Нин ягьалмишвал, гьалатл ятлани, ам вахтунда туькьур хъувун истемешзава жематди. Газет - журнал йисан гьи вахтунда хъайитлани кхьиз жезвайди я.

ФАП-ар эцигзава, амма...

ЧИ КОРР.

Сагъсуз хъайила, са шейни ахквадач вилериз. Чкайрал халкъдин сагьламвилин месэла пайгардик кутуниз Россиядин Федерациядин Президентдин майдин указра ва Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай проекта кьетген фикир ганва. Абурул асаслу яз, Ахцегь районда здравоохраненидин хилени тайни кьвалахар кыле тухузва. Кьилди къачуртла, эхиримжи йисара - Ахцегь ЦРБ-дин зурба комплекс, хуьрера типовой ФАП-ар.

Ахцегь райондин руководстводин ва РД-дин "Минсельхозстройсервис" карханадин кьилин пешекар, чи ватангьели Али Шамилован алахъунралди 2014-йисуз Къурукала ФАП кардик кутуна (пудратчи "Елена" ООО, кьимет 3 миллион манат). Гьа ихтин дарамат алай вахтунда Калукрин хуьрени куьтягъзава. Ции Цийи Усуррин ва Цийи Гьуьгъезрин хуьрерин юкьва, кье хуь-

руьн жематривайни кьулайдаказ менфят къачуз жедай ФАП эцигун фикирдиз къачунва.

- Республикадин бюджетдай пара зайифдаказ финансламиш ийизватлани, чи къаст гьилевай объект, ишлемешиз вахун я. И мурад патал пудратчи карханадин гьисабдай эцигунрин материалар къачуз, чна чи кьвалахар хуьтлуьн гьатта меки йикъарани акъвазарзавач. Ара-ара кьил члугъаз, фялеяр руьгьламишзавай ва алакьдай куькек теклифзавай райондин ва хуьруьн администрацийрин кьилеризни чухсагьул! - лугъуза Махачкъаладин ООО "Гидрострой" карханадин генеральный директор Эйнуллагь Якубова.

Эхь, ФАП-ар эцигзава, пара къадар сагърай! Иллаки важиблу ва четин месэла абуру лазим тирвал тадаркламишун я. Республикадин здравоохраненидин министерстводин вецифадик акатзавай гьа и месэладин жигьетдай, гьайиф хьи, медицинадин чи идараяр хейлин кьулухъ галама.

Ахцегь афнийрин тариф акъатнава

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Эхиримжи 2-3 йисан муддатда Дагъустанда 60 гектардин майданра теплицаяр арадал гъун фикирдиз къачуна. И карда Ахцегь районни къулухъ акъвазнавач. Республикадин руководстводин "Нетижалу агропромышленный комплекс" кар алай проектдин сергъятра аваз арадал гъанвай "Юг агро" СП-дин теплицаяр тарифуниз лайихлу я. Къейдин, теплицайрин къайдада салан майваар битмишарунин рекъай девлетлу тежриба авай ина (илимдинни тежрибадин станциядин коллективди гъамамрал гъеле 1970-йисара хъуьтлуъз афнийринни помидоррин, лимонринни къизилгуьлрин хъсан бегъерар къватлиз, Москвадин базарриз акъуднай), Ахцегь Самур вацун чапла пата, "Юг агро" СПК-да (председатель Тажидин Агмедов) са гектардин майданда эцигнавай теплицайдин чешнелу майишат машгъур хъанва. Дугъри я, СПК "Южный" твар алаз ам гъеле са шумад йис идалай вилик кардик квай. Гила лагъайта, адан къвед лагъай нефес ачух хъанва.

Хъуьтлуьн циклай садлагъана гатун юкъваз акъатай кас хъсан гъавурда гъатда, теплицадиз кам вегенмазди таза афнийрин атирдини чими, ламу гъавади инсандиз бирдан суьгъурдин багъдиз акъатай хътин таъсирзава. Цуькведа-бегъерда авай афнийрин и

къил, а къил авачир дуьз жергейри, гъакъикъатдани, инсан гъейранарзава. Гъелбетда, им садлагъана ваь, кар чидай касдин хъсан регъбервлик кваз ва пешекар коллективдин гъакъисагъ зегъметдин нетижада арадал къвезвай агалкуьнар я.

- 2014-йисан майдилай пулдинни зегъметдин еке такъатар серфна, тепличный комплекс чна цийи къилелай тамамвилелди туькьур хъувуна, - суьгъбетзава чаз теплицайдин къилин агроном Алиасхаб Ражабова.

30 йисуз Махачкъалада теплицайрин майишатра къвалахнавай тежрибалу пешекар тир адаз, чкадал гъахътин кас жагъун тавурла, паталай теклифнава. - Эхиримжи къве йисуз теплица ишлемиш тийиз, тамамвилелди гъилияй вегъена, амайди ханвай са каркас тир. Туькьур хъувуна, шуьшеяр ва лазим чкайра поли-

карбонат хтуна, цийи хъувуна. Къилинди, мазут кудай пичер тебии газдинбурали зезнава, электросистема дегишарнава (гъелбетда, игътият патал), соляркадал къвалахдай са котёл, ток галатайтла ишлемишдай къуватлу электрогенератор эцигнава, Израилдай тир алай аямдин технологийрин бинедаллаз туькьурнавай тадаракарди дуьзмишнава. Афнийрин цийи сортар (гунар, седрак, мергена, герман, маша) Голландиядин технологиядай битмишарзава. Азаррикай хуьнин карда химикатрилай тафаватлу яз, ягълу хкуднавай нек (ам чкадин фермерривай маса къачузва) ва биологический михъи препаратар ишлемишзава.

■ **Виликрай хъиз, ачух чиле-грунтда хъазвач ман?**

- Ваь, гъелбетда. Чиликай къвезвай хаталу бактерийрикай

хуьн патал кокосдин субстрат, стлал-стлал яд гудай, гъакъни цийи маса къайдаяр ишлемишзава. Эчеллар авунин, къапу ягъунин, яни гъилин зегъметни амач. Нетижада цазвай культурадин бегъерлувал артух ва суьрсетдин жуваз акъвазнавай къиметни ачух чиле цазвайдалай хейлин ужуз я. Бегъерлувиликай рахайтла, гъар са квадратдин метрдилай 15-20 килограмм, яни са сезондиз гектарда 300 тонн ерилу афнийар гъасилзава. Йиса асантдиз къве бегъер къачузва. Афнийрилай къулухъ пуд сеферда помидорар хъана, кокосдин субстрат дегишарзава. Гена хъсан я, муштерийрин патахъай дарвал авач. Шегъеррай атана, чкадал хъсан къиметрай (килограмм - 130-140 манатдай) маса къачузва. Ик, къвалахзавай 2-3 йисалай зегъметдин харжияр артухни алаз арадал хкведа.

■ **Къевай ина шумуд кас къвалахдалди таъминариз хъанва?**

- Вири 25 кас. Абурукай 9 кас тепличницаяр я, 3 кас - котельнядин операторар, сад - дигидай оператор. Гележегда зегъметдин чкаяр ина мадни артух жедайвал я, вучиз лагъайтла штилар арадал гъидай чка эцигунин къайгъуда ава, вилик гъазур суьрсет хуьдай махмус склад, суьрсетдин ери ахтармишдай лабораторияни галай цийи дарамат хкажзава, а патал хъиз балугъар къадай гегъенш вир раснава ва са шумуд гектардин емиш багъ кутунва.

Чун тебиатдин аялар я

Башир ШИХМУРАДОВ,
Теймур ГЪАБИБОВ

Гъар са инсан вичин уьмуьрда, са вучятлани себеб яз, азарлу жезва. Амма тебиатди чи, вичин аялрин, къайгъу члугналди, къевиз азарлу, хъайи вахтунда ишлемишун патал гъар са инсандин беденда резервдин такъатар тунва. Тебиат, набататар, инсан - ибур сад-садавай къакъудиз тежедай шейэр я. Гъа са вахтунда сад-садалай аслуни я. Ик тир агъзур йисар инлай виликни, къени ва инлай къулухъни гъакъи жеда.

Инсанар, набататар, тарар, гъайванар гъикъ арадиз атанатла, фикир авун герек къвезвач. Амма абур галачиз чавай яшамши тежедайди рикелай ракъурна виже жедач. Гъакъи хъайила чи сад лагъай муаллим тебиат я, чуьлперни тамар - аптека. Алимри гъисабзавайвал, халкъдин медицинадин везифа азарихъ галаз беденди члугвазвай жегина куьмек гун я. И гужлу яракъикай рикел акъалтайла, я тахъайтла азар беденда гъахъайла ваь, виликамаз менфят къачуна къанда.

Промышленностди акъудзавай дарманрилай набататрикай жудзавай дарманрихъ хъсан патахъ тафават авайди садавайни инкар ийиз жедач. Вучиз лагъайтла хъчар яргъалди, зиян авачиз ишлемишиз жеда. Медалдиз къве пад авайди хъиз, промышленностдин дарманрини са патахъай куьмек гайитла, муькуь патахъай бедендин маса органриз зиян гузва. Гъакъи хъайила, экология члур галда авайла, инсанар стрессрини нервийри къунвайла, халкъдин медицинадихъ гележег авайди инкар ийиз жедач.

Хъчарикай гъазурнавай дарманар аптекайрай ужуз гъаззава. Са чка сагъарунилай гъейри, абур беден мягъкемариз, азаррин вилик пад къазни куьмекзава. Къулай къвалахни ам я хъи, жувавай къвалин гъалара дарманар гъазуриз жезва ва абур хуьн патални са хътин шартлар герек къвезвач.

Жува-жув хуьн - им уьмуьрдин къанун я. Къанзавайди жуван руьгъ, беден мягъкемарун я. Гиппократла лагъанай: "Гужлу руьгъди зайиф хъанвай беден къутармишда". Герекзавайди жуван беден чир хуьн, адаз вахтунда куьмек авун я. Жуван сагъламвилин къайгъуда жув хъана къанда.

Са дукхурдивайни ви сагъламвилин заминвал ийиз жедач. Чи паталай зарядка масада ийидач, папрусар члугун гадардач, стрессар алудиз алахъдач. Чи сагъламвал, бахт, гележег чи гъиле ава. Тебиатдихъ галаз дуст хъана къанда. Къвале герек авачир жуьреба-жуьре затлар гадариз тебиат чиркинарна виже къведач. Жуваз набататар, тебиатдин сирер чирна къанда. Гъар са касди энгел тавуна жуван сагъламвилин къайгъу члугу. Чнани чи "Лезги газетди" къез куьмекда. Газет хъиз агак тавунвайбуруз гъар вацра хъийдай мумкинвал ганва.

Ша чун чи газетдин куьмекдалди чи къайгъуда жен, беден ва руьгъ мягъкемарин!

Доллардин \$ "гъунарар"

Гъажи КЪАЗИЕВ

Туьквендиз фена хтай папан чиниз килигиз жезвачир. Вичивчик мурмурадзавай, чинин рангни дегиш хъанвай. Сифте зак къурху акатна, ахпа адай гаф акъатна:

- Ламран рухваяр хъурай чеб, намус лугъудай затл ягъдик кумачир виждансузар. Ибурузни са гаф чир хъанва: "Дуллар, дуллар". Келледихъ галукърай чпин гъа "дулларни", гъам акъудзавай гъукуматни.

Са къани звал элекъзавачир. Эхирни, заз ам секинариз къан хъана. Ваь, вич-вич я, адан дерт мадни цийи хъхъана, авайдалайни худда гъатна:

- Регъувал кумач нахайрик. Накъ гъа пулунихъ къачур шейэрин къе гъич са пайни къачуз хъанач, къиметар садлагъана цавун аршдиз хкаж хъанва. Хабар къурлани, "дуллар багъа хъхъанва" лугъуз, чпиз къандай къиметар тайнарзава.

Дугъриданни, им гзафбуруз мусибат хъана. Идан себебни - доллардин къимет цавариз акъатун, дуьз лагъайтла "акъатун" ваь, "акъудун".

Чи гъукуматда, вучиз ятлани, маса гузвай вири шейэрин къиметар доллардилай аслу жезва. Эхь, эхь, вири шейэрин: салара цана экъечинавай чичекинни серкерин, гатуз къурурай зуарин, гъуьлерайни вацарай гъавайдаказ къуна гъизвай балугъ-

рин, чи гъукуматди акъудзавай ракъаринни пластмассрин, чинебадаказ подвалра цвазвай парталрин, виридалайни бул авай тахта - шалманрин, гъуьруьни къуьлуьн, складра шазан бегъердикай амай гречкайринни дуьгъуйрин, чпин хсуси заводра гъазурзавай эрекеринни сигаретрин, куьрелди, базаррани туьквенра чи вилериз акъазвай къван вири шейэрин. Багънани вуч жезва? Гуя нефт ужуз хъанва, гъавилияй чнани доллардин къимет хкажда. Бес, нефтладин къимет агъуз аватайла, бензиндин къиметар садлагъана цавуз вучиз акъаззава? Гъадан къиметни гъа авайдалайни ужуз хъурай ман! Чиновникриз чидайди анжах "Вперед, ни шагу назад!" лозунг я. Чун хътин юкъван къатарин халкъдиз ваь, анжах олигархризни, тарашчийриз. Абуруз вуч ава къван? Абуру вуч квадарзава, бубайрин мисалди лугъудайвал "Араба хайитла къарас жеда, яц къейитла - як".

Бес гъукумат? Министерствояр? Прокуратураяр! Халкъдин яшайиш и гъалдиз гъизвай министрризни чиновникриз мажибар гъар йисуз хкажзава. Суал арадал къвезва: вучиз, гъихътин лайихлувилерай? Эгер са министрстводилай хиве авай везифаяр къилиз акъудиз жезвачтла, анин къуллугъчийрин мажибарни тлимиларун лазим я, артухарун ваь. Эгер гуьзчивал туьхъ жезвачтла, къвалахдилай алудрай, къуй гъабурзуни чир хъурай вацра

къачузвай 8-10 агъзур манатдал къил гъикъ хуьдатла. Къуй гъабурруни, Россиядин члехи пай пенсионерри хъиз, кицлеризни кацериз гузвай тлуьнар дадмишрай, къуй гъабурруни нубатдин пенсиядал къван са пул авайдавай бурж къачурай, къуй гъабурзуни шегъерда иномаркайра аваз ваь, автобусрини маршруткайра аваз фин гъихътин "кеф" ятла акурай. Гъакъи хъайила я лугъузвайди: "тухдаз гишиндакай хабар жедач".

Вичин пул-валюта авай гъукуматда доллар вучиз авайди я? Къуй доллар маса гъукуматрихъ галаз алишверишдин алакъаяр кутлундайла ишлемишрай. Къуй зи гъукуматда зи пулуни агъавалрай. Чаз чизвайди, чна мажиб яз къачузвайди доллар туш, чаз акъазвайди чи пул я. Яхъцурни вад йис за школада къвалахиз, заз мажиб садрани "доллардал" ганач, чи гъукуматдин пулдал гана. Доллардин къимет садлагъана цавариз акъудна, халкъарин арада гъулгъула туна. Вучиз доллар хкажайвал, инсанриз гузвай мажибарни къве сеферда хкажзава? Вилериз руьхъ вегъедайвал пенсионеррин пенсийрал са агъзур манат я элягъ хъийин, я тийин.

Себбар гзаф ава, халкъдин къайгъуйра жедай иесияр - тимила. Бес базардин экономика я лагъана, балкъандин къилел алай зарпанд бушарна виже къведа ни? Ахпа а зарбда гъатай балкъан акъвазар хъувун четин жедач ни?

Дуьз я, чун вири гъавурдик ква, Россия хътин еке, девлетлу гъукумат мад авач. Вири дуьнья чал пехил тирдини чаз малум я. Гъайиф хъи, гъарда вичин везифаяр намуслудаказ къиле туьхувач. Садбуруз гъадакай хуш къвезва, "гъикъван пис хъайитла, чун патал гъакъван хъсан я" лугъудайбуру пара хъанва.

Виридан рикел алама жеде, Россияда 2008-йисуз кризис хъайи вахт. Гъа йисуз Россияда вишелей виниз цийи миллиардерар пайда хъана. Гъикъ? Вични кризис авайла? Регионриз ахъяззавай пулар бес жезвач лугъуз чиновникар саки шехъзава, ахпа чпин хсуси яшайишдикай рахайтла, къвалерал нукъверар, са шумуд кас къаравулар къазва, гъеле дуьньядал акъат тавунвай аялризни кваз еке дараматар, маса гъукуматрани къвалер-къелеяр къачузза, девлетар артухариз чалишмиш жезва.

Бес, ам вири чи-кесиб къатарин - девлет тушини тарашзавайди? Гъикъван халкъ тухардай гафарни хиве къунар лугъуз, тапан сводкаяр гуз чун секинарда? Мада заз тикрариз къанзава: гъа доллар гъикъ ва гъи йикъалай хкажнатла, гъа йикъалай бюджетдал алайбурун мажибарни гъакъван хкажрай. Ихътин крариз рехъ гузвай чиновникрин мажибар ваь. Ахпа чаз чир жеда хъи, гъакъикъатдани, халкъдихъ рикъ кузвайди.

Гъар сеферда гъукуматдин, республикадин чиновникар халкъдин вилик экъечина лугъузвай келимаяр чаз гъакъикъатдинбуру хъиз жезва, амма са тимила вахт алатайла чир жезва хъи, абур къуру гафар я.

Садни азарлу тахьурай, хьайитла, хьсан духтуррал гьалтрай!

Хирургрин тухум

Дагьви ШЕРИФ

Диде-бубайри чпин веледриз неинки эменнир, девлетар веси ийизва, дамарра са иви кьекъезвай абуру гьак садалай-масадал пешеярни агакьарзава. ИкI, сикхилдал "муаллимринди", "духтурринди", "манидарринди" тварар акьалтзава. Ахцегьай тир МУСАЕВ Суфьян сикхил духтурриндак акатзава.

Кьве духтур - кьве Суфьян

Адан буба Муса "водрайондин" счетовод, стха Низам ВОВ-дин иштиракчи, яргьал йисара Ахцегьа госбанкдин регьбер тир. Суфьян, адан хава, руш, свас, абурун веледарни хирургар хьана. Алай вахтунда пенсияда авай Суфьян духтурдин хтул, гьа сад хьтин твар алай Мусаев Суфьяна Махачкьала шегьердин кьвед лагьай нумрадин больницада хирург яз кьвалахзава. Бубайрин пеше лайхлудаказ давамарунал чьехи бубади дамахзава. "За доблестный труд", "За трудовое отличие", "За достижения в медицине" медалрин, Дагьустан Республикадин лайихлу духтурвилдин тварцин сагьиб, Дагьустандин хирургрин обществодин лайихлу член тир Суфьян Мусаевича суьгьбет пеше хьагьунилай башламишна.

- Кьвачел агьур диде рагьметдиз феиля, - рикле сефил гьиссер аваз суьгьбетзава Суфьян духтурди, - за жуван вилик духтур хьунин кьаст эцигнай. 1945-йисуз Ахцегьа сифте яз кьизилдин медалдалди школа акьалтларай зун Дагьустандин мединститутдик экечна.

тадаракарни хкана. Вири гьазурайдалай кьулухъ сифте варцара санаторийдиз чьехи инсанар кьабулна. Са тимил вахтунлай Дагьустандин вири пилерай аниз аялар гьиз башламишна. ИкI, Ахцегьа гьамамрал санаторий, гуьгьунлай анин махсус дараматарни арадал гьайи зун 1960-йисуз А.В.Вишневикийдин тварунихъ галай хирургиядин институтдин ординатурадик экечна.

Суфьян духтурди РСФСР-дин здравоохраненидин министерство-

дин кьилин хирург хьайи медицинадин илимрин доктор Н.И. Краковскийдин гьилик илимдин кьвалах хьена. Алакьунар авай жегьилди гьеле аспирантурада кьелнавачиртлани, Н.Краковскийди ам институтдиз илимдин кьуллугьчивиле кьвалахални кьабулнай ва нянихъ Москвадин гьар жуьре больницарани кьвалахиз тунай.

Ординатура куьтягна, Дагьустандиз хтай жегьил пешекар Махачкьалада Аскерханова вичин клиникада хирургиядин отделенидин заведующийвиле тайинарна.

Итижлу кар я, гина кьвалахиз, вичи-вич кьалуриз башламишайтлани, Суфьян Мусаев масанризни кьвалахрал рекье твадай. И сеферда ассистентвиле, гуьгьунлай доцентвиле Дагьмединститутдиз ракьурнай. Ахпа факультетский, госпитальный хирургиядин кафедрарин заведующий хьана. Институтда кьвалахай вири вахтунда ада Махачкьаладин кьвед лагьай больницадани кьвалахзавай.

Инал рикле са суьгьбет хкьезва. Са сеферда Дагьустандин Гьу-

тир. Адан уьмуьрдин юлдаш Саяд акушер-гинеколог, Махачкьаладин 22-нумрадин лицейда медицинадин тарсар гузвай муаллим я. Абурун веледар - Суфьян-бубадин рекьай хирург, руш Мадина ЛОР - духтур, Суфьян Мусаевичан руш Эльмира аяларни хирург, адан велед Жамиля Москвада вилерин духтур, свас Индиран Москвада невропатолог я.

Суфьян Мусаевича вичин девирда гьик са шумуд кчада кьвалахзавайтла, агьалириз куьмекзавайтла, жегьил пешекарар гьазурзавайтла, исятда Суфьян Нисрединовични гьа тегьерда алахъзава - духтурни я, муаллимни.

Гьвечи Суфьяна 2004-йисуз Дагьустандин медакадемия акьалтларна ва клиникадин хирургиядин рекьай ординатурада, гуьгьунлай Москвада Боткинани тварунихъ галай больницадин бинедал кьелунар давамарна.

Гьеле ДГМА-да кьелзавай чьавалай Суфьянани, вичин твар алай чьехи бубади хьиз, общественный кьвалахра иштиракзава. Республикада бязи азарар тимил хьун патал вичин теклифар гузва, агьалирихъ галаз кьвалах тухузва.

Духтуррин сикхилдин кьилин твар эцигнавай Суфьян жегьил пешекар ятлани, Махачкьаладин кьвед лагьай нумрадин больницада гуьрмет авай хирург, Дагьустандин травматологиядин больницдин духтур, Махачкьаладин медуцилицеда студентриз пара клани, хирургиядин тарсар гузвай муаллимни я. Вичи кьвалахзавай кьве больницадани адал эндоскопиядин алай аямдин лабораторияр ихтибарнава. Ана Суфьян Мусаева маса хирургриз лапароскопиядин кьайдада операцияр авунин сирер чирзава.

- И кар зал Москвада Боткинани больницада тежриба хкажунин, алай аямдин хирургиядин сирер чирунин курсар акьалтларайдалай кьулухъ ихтибарна, - суьгьбетзава жегьил Суфьян духтурди. - Чи республикада и кьайдада операцияр ийиз са акьван гзаф вахт туш.

Гьа иниз килигна, республикада и жуьредин саки вири операциярал Суфьянази теклифзава. И кардал сифте нубатда адан чьехи бубади дамахзава.

- Суфьяна вичин бубадин рехъ лайихлудаказ давамарзава. Пеше гужуналди кланариз жедач. Ахьтиндак хьсан пешекарни хьатдач. Зи

Кьастунал кьлеви хьайила

Наида МЕГЬАМЕДРАСУЛОВА,
Гьешегьрин хуьр, муаллим

Хьсан духтур хьун патал, гзаф чир хьун ва алакьун герек я. Духтур мергьаматлуди хьунни чарасуз я. Ингье гьа и вири кьилихар хас я Мегьарамдхуьруьн ЦРБ-дин анестезиолог-реаниматолог духтур Филядин САЛМАНОВАЗ.

Филядин хуьре, районда гуьрмет авай ветдухтур Усенан ва математикадин физикадин муаллим Махтуман хизанда хьана.

Ада вичин рикле аял чьавалай авай кьаст кьилиз акьудна - Дагьмедин-

ститутдиз гьахьна, 1993-йисуз анаг хьсан чирвилер кьачуналди акьалтларна. Вуздик экечлунни са акьван регьят акьвазнач, амма кьелунрилай вилик ам армиядизни фена, хтана. Махачкьала шегьердин 2-нумрадин больницдин анестезиологиядинни реаниматологиядин кафедрала интернатурадани хьана. Ада рикле хизвайвал, интернатурада муаллимар ва меслятчир хьайи О.Алиева, А.Акаева, И.Бадашева, З.Гапарова, М.Эмирова духтур хьун патал медицинадин сирер чир хьун тимил я, ам эдеб, ахлакь, тешиллувилдин бажарагь авай инсан хьун лазим я, лугьудай.

- А вахтунда за фикирдай, азарлу касдивай хабарар кьун, ам ахтармишун, дуьз диагноз эцигун, операция авун патал тешиллувилдин бажарагь куьз герек я кьван. Амма ахпа зун гьавурда гьатна хьи, и крар патал тешиллувилдин бажарагь герек тушиз хьайитлани, акван тийизвай, гьар йикьан везифаяр таммарун патал ам лап чарасуз тирди субут хьана: сад чьалахьарна, муькуьди мажбуьрна, гьар садахъ галаз вичин чьал жагьурна кланзава эхир.

1994-йисуз Филядин Мегьарамдхуьруьн ЦРБ-да кьвалахал акьвазна. Са тимил вахт арадай феиля, адал реанимациядин отделенидин заведующийдин везифаяр ихтибарна. Гьа и чьавуз больницадиз 72 йис хьанвай, гьалдай фенвай, кьелелай азарлу итим гьана. Кьве сятда ам операция авун патал гьазурна. А.Мисриханова ассистент З. Хановадихъ галаз азарлу операция авуна. Филядин Салмановаз абуру лагьана: "Килиг, и итим операциярдай столдал кьин тавун патал жувалай алакьдай вири крар ая. Эгер ам кьутармишайтла, гьисаба, вуна анестезиологдин экзамен вахкайди".

Филядинан гьилерал а итим рагьметдиз фенач, алава яз, операциядилай кьулухъ са цуд йисуз яшамини хьхьана.

Духтурди вич кьвалахдин гьа сифте йикьалай хьсан чирвилер авай пешекар яз кьалурна ва 2005-йисуз адал алава яз УЗИ-диагностикадин духтурвилдин везифаярни ихтибарнава. Ада М.Мисрихановаз, А.Рагьимоваз, М.Магьарамоваз, З.Хановадиз, А.Гьажиеваз вичиз тежрибадин тарсар гунай ва духтуррин хьсан коллектив кьвалтунай кьилин духтур Г.Беглероваз чухсагьул лугьузва.

Филядин Салманов кьилин категория авай духтур я. Адаз са шумуд сеферда райондин администрациядин ва ЦРБ-дин патай грамотаяр ганва, 2013-йисуз "РД-дин здравоохраненидин отличник" тварциз лайихлу хьанва. Ада гьар йисуз илимдинни тежрибадин конференцияра иштиракзава. ИкI, ада 2011-йисуз Санкт-Петербургда Жанилидзедин тварунихъ галай тади куьмекдин клиникада анестезиологиядай, 2013-йисуз Федеральный медико-биологический агенстводин пешекарвал хкаждай институтда "Акушерство ва гинекологияда УЗ-диагностика" программадай ва 2014-йисуз дипломдилай гуьгьуьниз чирвилер кьачунин рекьай Россиядин медакадемияда "Эмбрион (сифте яз кьунвай аял) ахтармишунин ультразвуковой кьайдаяр" программадай вичин чирвилер хкажна, махсус сертификатар кьачуна.

Герек хьайила, анестезиолог-реаниматолог Филядин духтуррин бригададик кваз Ахцегьиз, Усугьчайдал, Куьрагьизни физва.

Филядин Салманован уьмуьрдин юлдаш Лаура медсестра я. Абурун чьехи хва Назимакай буба хьанва. Руш Зуьгьреди юкьван школа кьизилдин медалдалди, ДГТУ-дин экономикада информациядин такьатрин факультет дерин чирвилер аваз акьалтларнава. Гьвечи хва Омар кьведай йисуз мектебдиз фида.

Гьешегьрин школадиз Салманов Филядин духтур муькьвалмуькьвал кьведа. Аялриз пеше хьагьунин рекьай ва сагьлам уьмуьр куьчуьрмишунин жигьетдай суьгьбетар ийизва, меслятар кьалурзава.

Эхирдайни заз лугьуз кланзава: садни азарлу тахьурай, хьайитла, хьсан духтуррал гьалтрай!

» Пеше гужуналди кланариз жедач. Ахьтиндак хьсан пешекарни хьатдач. Зи рехъ веледри кьунал, гьелбетда, за разивалзава хтулри-кайни чалайни машгьур духтурар хьун эрзиман мурадни я. За аннамишзавайвал, кьилиз акьатзава.

Институтда вич хьсан тешиклатчини яз кьалурай Суфьян Мусаев кьелунрилай кьулухъ здравотделдин заведующий ва хирург яз Дахадаевский райондиз рекье туна. Райздраврин кьуллугь агалайла, жегьил пешекар аяларни кардиологиядин санаторий ачухун патал Ахцегьиз ракьурна.

- Махачкьалада хирургвиле кьвалахзавай зун санатория ачухун патал жуван ватандиз ракьурнай, амма и хиле кьвалахдикай жуваз хабар туширвилдиз килигна, зун сирер чирун патал Эссентукида авай санаторийриз фена. Анай хкьедайла, Ахцегьа санаторийда хьун чарасуз тир

куматдай Рашид Аскерхановаз са чиновникди зенгна ва вичин начагь кьвачериз килигун патал кьведай вахт хабар кьазвай. Рашид Пашаевича вич пакамахъ Москвадиз физвайди ва ам доцент Суфьян Мусаева кьабулдайди лагьана. С.Мусаеван тежрибадикай хабар туширвилей вичиз доцент килигунал рази тежезвай чиновникдиз Р.Аскерханова лагьанай: "Чи республикада Мусаевалай хьсандиз сосулар гьич шайтандизни чьидач!"

Суфьян духтурдин веледрикай рахайтла, рагьметлу хва Нисредин Дагьустандин диагностикадин центрдин анестезиолог, эндоскопист

рехъ веледри кьунал, гьелбетда, за разивалзава хтулрикай чалайни машгьур духтурар хьун эрзиман мурадни я. За аннамишзавайвал, кьилиз акьатзава. За жуван веледриз гьар юкьуз лугьузва: алай аямдив куьр кьайдада ва алай девирдин тадаракралди агьалидин гьал ахтармишиз, сагьар хьийиз чира. Им техникадин девир я, эгер са зат чир тахьайтла, кьулухъ галамуькьда. Духтур твар ала лагьана ваь, а тварциз вафалу хьана, дережа мадни виниз хкажна кланда.

Жегьил Суфьян чьехи бубадин тарс-меслятихъ галаз рази я, ада датлана вичи-вичел кьвалахзава.

Мушгтерийриз эвер гузва

ПРЕСС-КУЛЛУГЪ

21-22-ФЕВРАЛДИЗ Махачкъаладин Печатдин къвалин (I Петрдин куъне, 61-къвал) вилик хуьруьн майишатдин продуктин члехи ярмарка къиле фида. Мяркят РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводи РД-дин промышленностдин, алишверишдин ва инвестициядин министрстводихъ, "Алишверишдин къвал "Дагъустан" ОАО-дихъ ва Махачкъаладин алишверишдин управленидихъ галаз санал тешкилзава.

Ярмарка къиле тухунин макъсад Махачкъаладин агъалияр тлем акакъдай къиметрай хуьруьн майишатдин продукциядалди таъминарун я.

Хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилунал машгъулбуруз ярмаркада иштиракуниз эвер гузва. И кардиз талукъ тамам деливал РД-дин хуьруьн майишатдин министрстводай агъадихъ галай нумрадиз зенг авуна чириз жеда:

телефон-факс - 51-75-20; 51-57-75.

2015-йисан бегъер патал

2015-йисан бегъер патал 82618 гектар чиле зулун магъсулар цанай. Абурукай 41205 гектарда экъечнавай къахар хъсан гъалда, 32062 гектарда разивал ийиз жедай ва 9351 гектарда цанвайбур пис гъалда ава.

2015-йисуз гатфарин магъсулар 191104 гектарда цун пландик кутунва, алай вахтунда республикадин хуьруьн майишатдин зегъметчийри гатфарин магъсулар патал 69654 гектар чиле цан цанва.

Гатфарин магъсулар кутун патал 68360 тонн тумлазим я, гъелелиг таъминвал 41052 тонндиз, яни санлай герек къадар тумунин 60 процентдиз барабар я.

2015-йисуз гъакни 1600 гектардин майданда багълар кутун планламишнава. Гатфариз 577 гектарда (абурукай 25 гектар фад бегъердал къведайбур я) ва зулуз 1023 гектарда (175 гектар - фад бегъердал къведайбур) емишрин къелемар цада.

Арендатор Агъабала

Райсудин НАБИЕВ

Республикадин Къил Рамазан Абдулатипова 2015-йис Багъманчивилин йис яз малумарун - им дагъустанвиар патал важиблу кар я. Ида баябан хъанвай чилер виликдай авай хътин емишрин багъларив ацурдай, багъманчийрин къадарни са шумуд сеферда артухардай мумкинвал гудайдал, шак алач. И кар къилиз акъудун патал чи хуьруьн мулкара арендаторар, лежберилин гъевчи ва члехи майишатар къвалахдив эгечнава.

ИкI, вилик экечнавайбурун жергеда Вини СтIалдилай тир Баламирзоев Агъабалани ава. Ам багъ-бустанда ийидай агротехникадин къвалахрин гъавурда авай, цийи багълар кутунин серенжемра иштиракдай арендатор я.

Цийини йисалай Агъабалади 2,5 гектар чил къачунва. Адан фикир ана ичин, чуьхверрин, хутарин багълар кутун я. Ихътин багъ кутун патал ада вичин юлдаш Перженхалумни галаз къвалихъ галай 1,5 га багъда винидихъ тIвар къунвай емишрин хъсан сортарин къелемар кутуна, гъазурвилер акунва. Члив гзаф чилер гвай, цийиз багълар кутаз кланзавай арендаторар СтIалдал къадалай виниз ала. Амма Агъабала абурулай вилик ква.

Четин хъанани вазни ви юлдашдиз цийи чкадал багъ кутаз?

- Четин тахъайла, регъятвилеин къадир чир жедач. Къвалах гъа иналди акъалтIнавач, амай гектардани чна зулухъай багъ кутада, - жаваб гана Агъабалади.

Гатфар мукъва жезва, фикирдик мад вуч къвалахар ква?

- Гатфари гзаф къвалахар фикирдиз гъизва. Ятар гудай хвалар туькIуьрда, чил вал-цацарикай михъда, цийи багъдиз ятар гунив эгечIда. Гъелбетда мал-къарадикайни хуьн чарасуз я, къвалахар гзаф ава, абуру агакъдайвал авуна къванда, - лугъузва арендаторди.

Агъабаладин фикирар дуьзбур я, сифтегъан чмарни хъсанбур хъанва.

40 йисалай гуьруьш

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Советрин Армиядин жергейра санал къуллугъ авур дустар 40 йис алатайдалай къуллукъ и мукъвара Ахъегъа, "Ширин булах" кафедра, гуьруьшмиш хъхъана (шикилда). Эхъ, 40 йисан девирда пара ятар авахъна фенва чи вацIарай, пара дегишвилер хъанва, гъавилияй абурун виридан адресар жагъур хъувун, хабарар агакъарун, гъелбетда, асант кар тушир. Теш-

киллувилеин и четин кардик хушуналди къил кутурбур ахъегъви Багъадин Манатилевни луткунви Велимет Асалханов я. Санал къуллугъай 99 гададикай (уьмуьр я къван, вири уьлкведиз кланвай абурукай рагъметдиз фенвайбурни, азарлуярни, чарар-телер рахкурайбурни хъана) жагъун хъувур 49-даз теклифар ракъурна, абурукай 25 кас гуьруьшдиз къватI хъана.

-1972-йисан ноябрдиз чун, 99 кас жегъил дагъустанвиар (члехи пай Къиблепатан Дагъустандин районрай тир), Махачкъаладай поезздаваз Тамбов шегъерда авай Рысскован тIварунихъ галай авиационный училищедин ва патав гвай Мичуринск шегъердин частариз тухвана. Анра аэродромар гуьнгъуна хуьзвай самолётриз къуллугъзавай. Къве йисалай,

1974-йисан ноябрь-декабрь варцара, чун вири сагъ-саламатдиз, кълеви дустар, бегъем итимар хъана къвалериз хтана.

Гъакъикъатдани, армия - им ватанпересвилеини итимвилин руьгъ кутазвай къетIен мектеб я. Армияда санал къуллугъай дустар, чаз чиз, уьмуьрлукъ я. Гъа макъамдилай инихъ чна парабуру хизанрин арада алакъаяр хуьзва, хийир-шийирдик ква, герек атайтIа, сада-садан гъил къазва. Гуьруьшдиз къватI хъхъай чи дустарикай, месела, Мацаев Бадрудин

Рутула судья, Ибрагъимов Ибрагъим Каспийскда 21-аптекадин заведующий, хуьлуьдди Керималиев Гъажихан Махачкъалада "Уйташ" аэропортунин жавабдар къуллугъчи, Самурханов Вагиф КъепIирдал асфальтдин заводда къилин инженер, Мусаев Эрзиман Къурушрин ГЭС-дин начальник, ахъегъви Мурадов Багъадин чи гъамишан тамада я.

Шиш-кабабрин столрихъ яргъалди давам хъайи ширин суьгъбетрини рикIел хкунрин арайра фадлай сад-садаз тахкунвай дустарин гуьгъуьлар Докъузпара райондин Текидилай атанвай ашукъ Тажидин Юзбеговани чкадин манидар устадри шадарзавай. КъетIен гуьруьш рикIел аламукъдай маналуди хъана. Гуьрмет артухарзавай гъар са мярекят вичелай чешне къачуниз лайихлу я.

Курхуьрел ярмарка

Райсудин НАБИЕВ

Дагъустандинни Ставропольский крайдин иштираквал аваз ярмаркаяр тешкилун эхиримжи йисара адет хъанва.

Алатай йисуз Къасумхуьрел и жуьредин ярмаркаяр къуд сеферда къиле тухванай. Гила лагъайтIа, ярмаркадин сергъятар генани гегъенш хъанва. Февралдин сифте къилера адетдин ярмарка Курхуьрелни ачухна. Иниз машина аваз продуктар, алукъдай пек-партал, къвализ-къаз герек маса шейер гъана. Хуьруьн юкъвал алай майдандал чпин ярмарка ачухна. Ам саки пуд юкъуз давам хъана. Хуьруьнбуру и кардал

разивална. Къачуна абуру чпиз вирт, чай, дуьгъуь, Къизлярдин некIедин продуктар.

Ставропольский крайдай ярмаркадиз атанвайбур гзаф рази хъана. Курхуьруьнвийри чпин рафтарвал, мугъманпересвал къалурна. Абуру и чкаяр чпиз бегеммиш хъайидини къейдна, мад иниз ва патав гвай хуьрериз хтун чпин фикирда авайди лагъана.

Инал къейдна къанда ярмарка хуьруьн администрациядин къил Радик Гъажалиеван теклифдалди тешкилнавайди тир. Хуьруьнбурузни ина сифте сефер яз къиле тухвай ярмарка бегеммиш хъана, хейлин шейер патав-къерехдиз тefена къачудай мумкинвал хъана.

Дуньядин халкъларин хуьрекар Вечрен лекъиникай салат

Герек продуктар:

- вечрен лекъ 350 гр;
- къел тIимил кваз цик кутунвай 10 афни;
- 4 газар;
- 4 къил чичек;
- 200 гр майонез;
- пуд кака.

Гъазурун:

- Чулав лекъ ругуна куьткунда.
- Афнияр куьлуьдаказ, къуд пипендиз атIуда. Газарар ругуна, еке вилер авай ракъунай яда.
- Чичек куьлуьдаказ куьткунда, яру жедалди тагъламишда.
- Какаяр ругуна, къибни лаз чара авуна, куьлуь вилер авай ракъунай яда.

Вири продуктар сад-садан винелай, майонез ягъиз, къатара эцигда:

- лекъ 1/2 пай;
- газарар;
- какадин лаз;
- амукъай лекъ, чичек, афнияр майонездик какадарна, винелай эцигда ва адан винелай какадин къиб къвах хъийида.

Кексар

Лазим продуктар:

- 125 гр дуьдгъеер;
- 125 гр шекердин песок;
- чайдин са тIуруна авай разрыхлитель;
- 125 гр гъуьр;
- къеве кака;
- хуьрек недай къеве тIуруна авай нек;
- ванилин ва ванилдин шекер.

Гъазурун:

1. Дуьдгъеер къвалин гъавада хуьтуьл жедалди тада. Хуьтуьл хъанвай дуьдгъеер шекердин песокидихъ галаз какадарда.
2. Блендердиз вегъена ана лап хуьтуьл жедалди хуькуьрда (блендердин гъерекат 1-2-дал эцигда).
3. Аниз какаяр, нек, ванилин вегъеда, блендердин гъерекат явашар тавуна.
4. ТIимил-тIимил гъуьр вегъеда ва эхиримжи сеферда вегъезвай гъуьруьк разрыхлитель кутада.
5. Тини лап цIалцIам жедалди хуькуьрда.
6. Кексар чурун патал къалубриз тини вегъена, 150 градусдин ифирнавай духовкада 15 декъикада къван чрада.

Гъазурайди - Ж.ГЪАСАНОВА.

Универсиадада кьве рекорд

Интернетдай.
Гъзурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара куытыгъ хъайи Виридуьнъядин хъуьтлуьн XXVII Универсиадада Россиядин хъянавай команда 1-чкадиз лайихлу хъана. Къвед лагъай чка - Къиблепатан Кореядин (къизилдин 16 медаль) ва 3-чкани Къазахстандин (къизилдин 11 медаль) хъянавай командайри къуна.

АЛАВА КЪЕИД: эхиримжи са йисалай артух вахтунда Россиядин хъянавай командади 2014-йисан Олимпиадада, алатай сеферда кыле феи Универсиадада ва хоккейдай дуьньядин чемпионатда гъалибвилер къазанмишна.

Россиядин хъянавай командади Универсиадада санлай къазанмишнавай вири медалрин ва кылди анжах къизилдин медалрин къадаррал гъалтайла, цийи кьве рекорд эцигна. Ик, чи уьлкведин спортсменри вири санлай 56 медаль къазанмишна, абурукай 20 медаль къизилдин бур я. Къейд авун лазим я хъи. Универсиадада санлай къазанмишнавай вири къадардал гъалтайла чи уьлкве икъван чъавалдини виридалайни вилик квай, адахъ 51 медаль (2009-йис, Харбин шегъер) къазанмишунин рекорд авай. Амма Уни-

да шегъерра лагъайтла, хоккейдай, кёрлингдай, муркдадал гуьрчегдаказ къугъунай (фигурный катание) жуьрейрай, сноуборддай ва фристайлдай, шорт-трекдай акъажунар хъана. Идалайни гъейри, дагълух чкада лыжайрин спортдин вад жуьредай (йигиндаказ виняй агъуз авахъун, супергигант, слалом-гигант, слалом ва суперкомбинация) Сьерра Невада курортдин патарив кыле феи акъажунарни акъалтлай итижлур хъана.

(FISU) президент Клод-Луи Гальена Универсиада вини дережада аваз тешкилунай, спортдин акъажунар михидаказ кыле тухунай акъажунарин иштиракчийриз чухсагъул малумарна. Мадни и мярекатдин кылин макъсад тир -FISU-дин пайдах нубатдин Универсиада жедай шегъердив вахкунин серенжемни кыле тухвана. Малум тирвал, хъуьтлуьн XXVIII Универсиада 2017-йисан 29-январдилай 8-февралдалди Къазахстандин меркезда

версиадада къазанмишнавай къизилдин медалрин къадардал гъалтайла, Россиядихъ галаз санал Китайни виридалайни вилик квай. 2009-йисуз Китайдин Харбин шегъерда кыле феи Универсиадада чи уьлкведин ва Китайдин хъянавай командайри гъар сада къизилдин 18 медаль къазанмишна.

2015-йисан хъуьтлуьн Универсиада, и къугъунар кыле тухунин тарихда сад лагъай сефер яз, кьве уьлкведа кыле фена: сад лагъай пай Словакияда, къвед лагъай пайни - Испанияда. Спортдин 12 жуьредай акъажунар студентрикай виридалайни виклегъбур тайнарна. Ик, Оргкомитетдин къарардалди, лыжайрихъ галаз алакълу жуьрейрай: биатлондай, лыжайрал алаз чукурунай, лыжайрин двоеборьедай ва лыжайрал алаз трамплиндилай къадарунай - акъажунар Словакиядин Осрбли ва Штербске Плесо шегъерра кыле фена. Испаниядин Гранада ва Сьерра Нева-

Эхиримжи юкъуз чи спортсменри хоккейдай гъам итимрин, гъамни дишегълийрин хъянавай командайри къизилдин медалар къазанмишна. Россиядин студентрин спортдин союздин (РССС) президент Олег Матыцина хъуьтлуьн нубатдин Универсиадада чи уьлкведин хъянавай командадихъ виниз тир нетижаяр хъайиди къейдна. Адан гафарай малум хъайивал, чи уьлкведин студентри-спортсменри Универсиададин къугъунрик квай спортдин вири жуьрейрай медалар къазанмишна.

* * *

2015-йисан хъуьтлуьн Универсиада агалуниз талуькъарнавай шад мярекат Гранада шегъердин Спортдин еке дворецда кыле фена. Ам башламишдай чъавуз Испаниядин гимн тамамарна, стадиондал Универсиадада иштиракзавай уьлквейрин пайдахар гъаз волонтерар экъечна. Студентрин спортдин Международной федерациядин

кыле фида. Гранададин мэр Хосе Уртадоди Алма-Атадин мэрдin заместитель Зауреш Аманжоловадив ва Къазахстандин студентрин спортдин Милли федерациядин президент Кайрат Закирьяновав Универсиададин пайдах вахкана. Акъажунар агалуниз талуькъарнавай шад мярекат Испаниядин ва Къазахстандин артистрин програмдалди акъалтарна.

РИКИЕЛ ХКИН: идалай вилик хъайи, яни хъуьтлуьн XXVI Универсиада, 2013-йисуз Италиядин Трентино вилаята кыле фенай. А чъавуз лагъайтла, Россиядин хъянавай командади вири санлай 50 медаль къазанмишна.

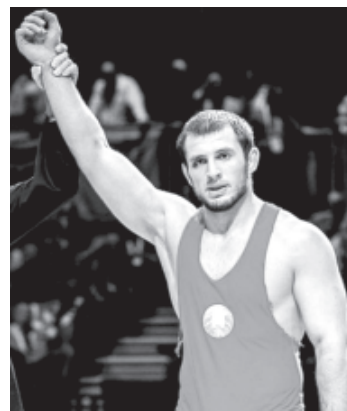
Къейд тавуна жедач, 2019-йисуз хъуьтлуьн Универсиада Красноярскда кыле фида. И шегъер лагъайтла, 2013-йисуз Бельгиядин меркез Брюсселда студентрин спортдин Международной федерацияди кыле тухвай сечкийрин нетижада тайнарна.

Белоруссиядин чемпион хъана

ГРЕКРИННИ РИМЛУЙРИН ЖУЬРЕДА КЪУРШАХАР КЪУН

Муса АГЪМЕДОВ

Мукъвара Белоруссиядин Лида шегъерда авай спортдин "Олимпия" твар алай комплексда грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай и республикадин чемпионат кыле фена. Шад жедай кар ам я хъи, 85 кг заланвилдин категориядай акъажунар ерибине Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьррай тир **Жавид ГЪАМЗАТОВАКАЙ** Белоруссиядин чемпион хъана. Мубаракрай!

Белоруссиядин чемпионвилдин твар къазанмишдалди вилик ам дуьньядин чемпионатда ва 2013-йисуз кыле феи Виридуьнъядин Универсиадада буьруьнждин медалриз лайихлу хъана.

Къурушви спортсменди и чемпионатда пуд бягъс кыле тухвана. Сад лагъай гуьруьшда Жавид инанмишвилелди Шагелди Аннаеван винел гъалиб хъана. Вични 8:0 гъисабдалди! Ярумчух финалда Жавид Гъамзатовахъ галаз гъасиррал Европадин чемпион Александр Кикинев экъечна. Амма рикле къаст авай Жавидан хура адавайни акъазиз хъанач. Нетижада 3:0 гъисабдалди и бягъсни Жавидан хийирдиз хъана. Финалдани гъа ихтин гъисабдалди Жавида вичихъ галаз бягъсиниз экъечнай Гога Гагидзе муьтлуьгъарна.

Къейд ийин хъи, февралдин вацран эхиррай Ж.Гъамзатова Белоруссиядин хъягъай командадик кваз Хорватияда международный дережада аваз кыле фидай акъажунар иштиракда. Мадни башкъа, и чемпионатдин нетижайрал асаслу яз, алай йисуз "Европадин къугъунар - 2015" лишандик кваз Азербайжанда кыле фидай акъажунар ва Лас-Вегасда (США) тешкилдай дуьньядин чемпионатда иштиракдай спортсменар хъяда. Жавид Гъамзатова и акъажунар иштиракдай путевкаяр къазанмишнавайди инанмишвилелди лугъуз жеда.

АЛАВА КЪЕИД: Жавид Къизилюртда къурушвидин хизанда дидедиз хъана. Ина 7-нумрадин юкъван школа акъалтларай жаван рикливай грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунал машгъул хъана. 3-классдилай эгечна тренер Хайбула Хайбулаеван гъилик азаддиз къуршахар къунал машгъул тир. Жавид Гъамзатова са шумуд сеферда Дагъустанда, Россияда кыле феи спортдин акъажунар кьенкьечичи чкаяр къуна. Келунрихъ галаз алакълу яз къунши республикадиз акъатай къурушвиди инани вичихъ спортдин рекъай члехи алакълу авайди раижна. Ам 2011-йисуз грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай кыле феи дуьньядин чемпионатда 3-чкадиз лайихлу хъанай. Чи мурад къурушви зирек хчихъ спортдин алемда мадни члехи агалкъунар хъун я.

Жаванрин агалкъунар

ТАЙСКИЙ БОКС

И мукъвара Избербашда тайский боксдай Дагъустандин Кубок ва кьенкьечивал къазанмишун патал турнир кыле фена. Турнирда иштиракиз республикадин жуьреба-жуьре пиперай атанвай спортсменрин арада Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьре тайский боксдай кардик квай секцияда тренер Малик Талибован гъилик вердишвилер къачузвай жаванарни авай. Шад жедай кар ам я хъи, къурушвийри спортсменрини и турнирда хъсан нетижаяр къазанмишна. Кылди къачуртла, 10-11 йисарин яшда авай

аялрин арада 30 кг заланвилдин категориядай **Темурлан ЗАЛОВА - 1 (шикилда)**, **Гъажимурад МУХТАРОВА - 2** ва **Ислам ЖАВАТОВА 3-чкаяр** къуна.

Хайи хуьруьз абур дипломарни медалар гъаз хтана. Датлана къурушви спортсменрин агалкъунар къейдзавай тайский боксдин фондунай абурув гъар садав 3 000 манат пулдин къадарда аваз премияр вахкана.

18 ва адалай виниз яшара авай жаванрин арада 60 кг заланвал авайбурун арада Казбек Алисултанов - 2 ва 67 кг заланвал авайбурун арада Нажмудин Таривердиев 3-чкайриз лайихлу хъана. Тайский боксдин фондунай К.Алисултановав 5 000 манатдин къадарда аваз пулдин премия вахкана.

Къейд ийин хъи, Казбека алай йисан мартдин вацра Россиядин Кубок тайский боксдай Калининград шегъерда кыле фидай акъажунар иштиракда. Чна къурушви жаван спортсменриз спортдин реке къазанмишнавай агалкъунар тебрикзав.

Живедин тIурфан себеб яз

16-февралдиз США-дин Атлантикадин кьерехда зурба мекъивилер галай живедин тIурфан арадал атана. Къалин жив къуниқди Вашингтонда федеральный идараяр агалнава, авиакомпанийрин 2,6 агъзур рейс акъвазарнава, хабар гузва Рейтерди.

Меторологиядин милли къуллугъдин малуматдал асаслу яз, Миссури Арканзас, Иллинойс штатдин къиблепад, Теннесси Кентукки, Индиана ва Огайо штатар живеди къунва. Кеферпатан Каролинада, Вирджи-

нияд, Миссисипида, Джорджияда, Кентуккида ва Вашингтонда къетIен гьал малумарнава. Синоптики 15 сантиметрдилай 30 сантиметрдив агакъна жив къуникай хабар ганва.

17-февралдиз США-дин меркезда федеральный вири идараяр агална, анин къуллугъчийриз са йикъан отпуск гана. Государстводин къуллугъчийрин са паюни гьакI ятIани Интернетдин куьмекдалди чпин везифаяр тамамарзава. "Тади куьмекдин" къуллугъчийрини къвалахна.

Гъвадин къулайсуз шартIарин нетижада Кеферпатан Каролинадин, Теннессидин ва Нью-Йоркдин меркездин Колумбия аэропортар агалнава ва я абуру сергъятламишнавай жуьреда къвалахзава. Арканзасдин губернаторди школаяр агалунин буйругъ ганва. США-да живедин тIурфан себеб яз, 14-февралдиз 2,1 агъзур авиарейс акъвазарна. США-дин жуьреба-жуьре паяра къалин живер къуниқди 1,2 миллиондив агакъна инсанар электроэнергия авачиз амукъна. Вирджиниядивай Мэндив агакъна 8 штатда школаяр агалнава. Гъвадин пис шартIар себеб яз 25 кас телеф хъана.

Чувудар хуьн хиве къуна

Ассоциэтед Пресс агентствода хабар гузвайвал, Франциядин премьер Мануэль Вальса гъукуматди чкадин чувудар "исламофашизмдикай" хуьн хиве къуна. "Франциядай хъфизвай чувуд - им Франциядикай хкатзавай пай я", - хиве къуна Вальса.

Франциядин президент Франсуа Олланда къейд авурвал, "чувудриз Европада ва, къилди къачуртIа, Францияда мад чка амач" лугъунихъ инсанар чIалахъ хуьниз рехъ гудач.

Гъа са вахтунда ФРГ-дин канцлер Ангела Меркела лагъана хьи, немсерин гъукуматди чувудар яшамихъ жезвай ва абуру къвалахзавай чкайра абурун чкаяр хуьн патал алакъдай вири крар ийида. "Германияда цийи къилелай чувудар яшамихъ хуьнал чун шад я ва чна и кардай абуруз чухсагъул лугъузва. Чаз чувудрихъ галаз санал гележегдани яшамихъ жез къанзава", - лагъана Меркела.

15-февралдиз Израилдин премьер-ми-

нистр Биньямин Нетаньяхуди Европадин чувудриз Израилдиз хтун меслят къалурна, гьикI лагъайтIа "Европада абуру анжах чувудар тирвилей мад ягъиз рекъизва". Гъа и юкъуз Израилдин министррин кабинетди Франциядай, Бельгиядай ва Украинадай куьч хъжезвайбуру гъевесламишун патал 46 миллиард доллар чара авун хъсан яз гьисабна.

Эхиримжи вахтара Европада чувудриз, акси дуьшуьшар гзаф жез башламишнава. 15-февралдиз 5 жегъилди Францияда авай чувудрин сурарин къилихъ галай 250 къван чиркинана.

14-февралдиз Копенгагенда са итимди гафунин азадвилдин месэлайриз талукъарна рахунар къиле физвай "Крудтенден" кафедин гуьлле гана, нетижада са кас къена, 3 полицейскийдал хирер хъана. Ахпа террористди къилин синагогада гъужумна, са кас яна къена ва къайдаяр хуьзвай органрин къве къуллугъчидал хер хъана. Йифиз полицейскийри Нерребро тIвар алай ракъун рекъин станциядал гъужумай кас яна къена.

9-январдиз террорист Амеди Кулибалиди Парижда авай супермаркетда 20 касдилай гзаф инсанар залуквиле къуна ва абурукай 4 кас яна къена. Нетижада супермаркетдал гъужумай вахтунда полицейскийри Кулибали яна къена.

Вичин хизан

гуьллеламишна

Америкадин Мэриленд штатда сада-сада гуьлле гунин нетижада полицейскийри 16 йис хъанвай жегъил яна къена. Идалай вилик и жегъилди вичин диде-буба ва гъвечли вах яна къенвай. Идан гъакъиндай Нью-Йорк

Пост газетди хъизва. Кэйвин ва Сара Хендриксин, гъакIни абурун 12 йис хъанвай руш Грейсан мейитар полицейскийриз Кентукки штатдин Корбин шегъерда авай чпин хуси къвалай жагъана. Чир хъайивал, вичин хизан яна къейидалай гуьгъуьниз Джейсон Хендрик диде-бубадин машинда аваз чуьнуьх хъана. Адав женгинин суьрсет авай рюкзак ва 4 тфенг гвай.

Мусибатдал эхир Балтиморда эцигна. Жегъилди гъалзавай машин маса автомобилда акъуна, идалай гуьгъуьниз Хендрикса полицейскийриз гуьлле гуз башламишна ва къайдаяр хуьзвайбурукай садал хер авуна. Жаваб яз гуьлле гайила, жегъил кас яна къена. Жегъил вучиз Балтимордиз физвайтIа, полицейскийриз малум туш - ана адан мукъва-къили авачир.

Кэвин ва Сара Хендриксар чIижерхъанар тир ва абуру базарда чпин вирт маса гузвай, идалайни гъейри, диде чкадин школада муаллим тир. Телефон хъайи хизан чизвай вири и карди къарсатмишна. ГьикI лагъайтIа вичин хивез къан къачур жегъил масадбурухъ галаз гуьрметдивди рафтарвалдай кас яз чизвайди тир.

Фикирзавайвал, мусибат арадал къведальди са шумуд йикъан вилик, Джейсоназ диде-бубади компьютердал къугъвадай ихтияр гузвачир. Сара Хендриксан амадаги лугъузвайвал, ада къвалахал, компьютер себеб яз, вичин хва саки кимиди хъанва лугъуз суьгъбетнай.

Гъелелиг секинзава

Донецк шегъердин администрацияди "секинвилдин къайда" хуьзвайдан гъакъиндай хабар гузва. Официальный малуматда лугъузвайвал, гуьлле гун акъвазнава. 17-фев-

ралдиз коммунальный карханайрин аварийный бригадайри шегъерда зиянар хъанвай чкаяр туьхIуьр хъувунин къвалахар тамамарна.

Администрациядин делилралди, трансформатордин 123 подстанцияда ток авач, 41 котелниди къвалахзавач, 6529 абонент газдикай магърум яз ама. Шегъердин уьмуьр таъминардай къурулушри адетдин къайдада къвалахзава.

"Секинвилдин режим" хуьнин гъакъиндай малумат 17-февралдиз Украинадин махсус серенжемдин пресс-центрадин векил Руслан Ткачукани тестикулярна, хабар гузва "Цийивилер" РИА-ди. Адан гафаралди, ислен юкъуз гьич са сефердани гуьлле ганач. Ада къейдна хьи, "яракъар яргъаз акъудун патал мумкинвилер ава, гьикI лагъайтIа, йифиз са сефердани гуьлле гун тавун гуьзлемиш тавунвай кар я".

2014-йисан апрелдиз Украинадин властари Донбассда февралдиз хъайи государстводин къурулуш дегишарунал рази тушир региондин агъалийриз акси яз къуватдин серенжем башламишна.

12-февралдиз къуд уьлкведин векилрин гуьруьшдал Франциядин президент Франсуа Олланда, ФРГ-дин канцлер Ангела Меркела, Россиядин Президент Владимир Путин, Украинадин президент Петр Порошенкоди Минскдин икърарар тамамарунай са жерге серенжемрин гъакъиндай документ къабулнай. И документдал асаслу яз, 15-февралдилай Донбассда гуьлле гун акъвазарун, залан яракъар яргъаз акъудун ва хатасузвиллин зона тешкилун къалурнавай.

Вахтуналди ислегъвал хуьн 15-февралдин йифен къулариз малумарна. Санлай къачурла, и кардал амал ийизва, Дебальцевода авай гъалар квачиз.

Сергъят алудун теклифна

Россиядин Президентдин куьмекчи Владислав Суркова Россиядинни Абхазиядин арада авай сергъят алудун теклифна. Адан гафаралди, и кар къве терефдин цийи договорда къалурнава. Идан гъакъиндай ада Абхазиядин регъбер Рауль Хаджимбадихъ галаз гуьруьшмиш хъайидалай гуьгъуьниз

Рекъемар

- Алатай йисуз Дагъустанда боевикрин жебеханайрай **468** автомат, пулемет, гранатомет, тапанчи, винтовка, карабин ва маса яракъар, **50 агъзурдалай** гзаф патрумар, **403** гранат, боевикри чпи гъазурнавай **64** хъиткъиндай шей вахчуна.

- Гъа и йисуз республикадин къайдаяр хуьдай ведомствойрин **22** векил телеф хъана, абурукай **18** къенепатан органрин къуллугъчияр, къве касни гражданвилдин кеспийрал машгъулбуру тир, полициядин **61** къуллугъчидал, маса къурулушрин **7** векилдал, гражданвилдин кеспийрал машгъул тир **7** касдал хирер хъана.

- Уьлкведин тамарин майишат финансламишун патал алай йисуз федеральный бюджетдай **22,3 миллиард манат** чара авунва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 62,40 манат,
1 евро - 71,32 манат,

къизил (1 гр) - 2468,18 манат,
гимииш (1 гр) - 34,89 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гъазурайди - Шагъисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

малумарна, хабар гузва "Рахазва Москва" радиостанциядин сайтди.

"Чи арада сергъят хуьн лазим туш", - къейдна Суркова.

Идалайни гъейри, ада суьгъбетна хьи, Владимир Путина Абхазиядиз финансрин рекъай гузвай куьмек тIимилар тавун къетIна. "Алай вахтунда Россияда гъалар са акъван къулайбуру туш, чаз и къвалах виридаз чизва, бюджетдин харжияр тIимиларзава. Амма Президентди Абхазиядин тереф хуьнихъ галаз алакълу тир харжийрин къадар тIимилар тавунин къарар къабулна", - къейдна Суркова.

Стратегиядин рекъай амадагвилдин гъакъиндай Россиядинни Абхазиядин арада догъвордал 2014-йисан 20-ноябрдиз Путинани Хаджимбади къулар чIугунай. Документда къилди къачуртIа, сада-садаз къецепатай чапхунчивал арадал атай дуьшуьшда куьмек гун мажбури тирди къалурнава. Идалайни гъейри, договор къуватда гъатай йикъалай са йисан геж тушиз къушунрин саналди тир десте арадал гъунни къалурнава.

Икърарда гъакIни Абхазияда яшайишдин стандартар жакъунихъ элкьурнавай месэляри къалурнава. Путина къейд авурвал, республикадин инвестиционный проекттар патал гъар йисуз 4 миллиард манатдилай гзаф чара авун планламишнава.

Россиядин МИД-ди

меслят къалурзава

Россиядин къецепатан крарин министрдин заместитель Михаил Богданова "Ис-

ламдин Государстводин" террористрихъ галаз нетижалудаказ женг чIугун патал къушаба стандартрикай къил къакъудун чарасуз тирди малумарна. Египетдин агъалияр яна къинихъ галаз алакълу тир дуьшуьшдиз ада гъа икI баянар гана, хабар гузва ТАСС-ди.

Адан гафаралди, исятда авай гъалдиз хъсан къимет гун лазим я, гьикI лагъайтIа, гележегда ихътин къвалахар тахун патал, вири сад хъана ва нетижалудаказ къвалахна къанда.

"Чун Египетдин дустарихъ галаз сад я, чна абуруз башсагълугъвал гузва. Лугъуз тежедай хътин тахсиркарвал авунва. Чна и вагъшивал пислемеишзава", - къейдна министрдин заместителди.

16-февралдиз Египетдин гъвадин женгинин къушунри Ливияда авай Исламдин Государстводин боевикрин сенгерриз цавай ягъунар къуна, нетижада 40-далай 50-дав агакъна боевикар телеф хъана. Ливияда чуьнуьхай Египетдин 21 балугъчи боевикри жазаламишайди чир хъайидалай гуьгъуьниз Египет ихътин кам къачуниз мажбуру хъана. Телефон хъайибуру хашпараяр тир.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкъдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Факс. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 18.00
Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада
гъазурна.
Газет "Лотос" ООО-дин типографияда
чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин куьче, 6.

Тираж 8232

Максалаар редакцияди туйклуб хийизва.
Максалаариз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахкузвач. Редакциядинни максалаарин
авторрин фикрар сад тахун мумкин я.

Газет массовый коммуникациярин хиле зако-
нодательстводал амал авунал гузчивал аву-
нин ва культурадин ирс хуьнин рекъяй РФ-
дин Федеральний куьллубдин Кыблепатан
федеральный округда авай Управлениди ре-
гистрация хувунва.
ПН № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар
гъакьидихъ чапзавайбуур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Литературадин йис А.П. Чехован яратмишунрикай

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Дербент райондин Белиждин гимназияда Литературадин йисан сергыятра аваз урусрин члехи писатель Антон Павлович Чехов дидедиз хъйидилай инихъ 155 йис тамам хъуниз талукъарнавай яратмишунрин мярекат къиле тухвана.

Ана поселокдин школайрин директорри, шаир Гьулангерек Ибрагъимовади, машгьур художник Мелик Агъабалаева, муаллимри ва члехи классра клелзавай аялри иштиракна.

Литературадин йис гимназияда М. Агъабалаева "Шурван плинйрин багъ" твар алаз, А.П.Чехован рассказрин бинедаллаз члугунвай, живописдинни графикадин шикилрин члехи выставкадилай башламыш хъана. Килигзавайбуруз ада члугунвай "Алим къуншидиз чар", "Справка", "Шурван плинйрин багъ", "Репетитор" ва хейлин маса шикилар пара бегенмиш хъана.

Мярекатдал рахай гимназиядин директордин заместитель Якъуб Гуьлалиева А.Чехован яратмишунрикай суьгьбетна, гъикайяриз талукъ яз члугунвай

шикилри аялар Антон Чехован яратмишунар клелиз клан хъунал желб авунвайди, и карди Литературадин йисаз талукъ яз тухузвай мярекат генани хъсандиз гъазуриз куьмекайди лагъана.

Гила сегъне аялрин ихтиярда туна.

П. Чайковскийдин классикадин музыкадин ванцелди 11"б" классдин ученица Имара Гъажкеримовади шикилар экрандизпердедиз акъуддай алатдин куьмекдалди члехи писателдин уьмуьрдикай ва яратмишунрикай суьгьбетна, хизандихъ, дуьстирихъ галаз янавай шикилар ва адаз эцигнавай памятникар къалурна.

Ахпа 6"а", 9"а" ва 9"б" классрин аялри А.Чехован гъикайярайни пьесадай театрдин къайдада гъазурнавай члукъар къалурна.

Мярекатдин эхирдай гимназиядин директор Нариман Шихмегъамедова художник М. Агъабалаеваз, аялрихъ галаз сегънеяр гъазурай урус члаланни литературадин муаллимар тир Сувар Умаровадиз, Саижат Гъабиевадиз, Зарема Мегъамедовадиз ва сегънейра иштираккай аялри сагърай лагъана, грамотаяр гана.

Малумат

Гъилевай йисан 7-мартдиз, нъян сятдин 6-даз, "Къуруш" твар алай шадвилерин залда (Махачкъала, О. Кошевоаян тварунихъ галай куьче, 43-нумрадин квалер) 8-Мартдин сувариз талукъарнавай члехи концерт жеда.

Ана иштиракзавай артистар: Ирада Асварова, Алина, Мегъамед Аликберов, Залина Шамова, Ашукъ Алихан, Дилъра Надырова, Рауф Бабаев, Малик Сагидов ва масабур.

Концертдин билетдин къимет 600 манат я. Иник столрал эцигзавай хъвадай ятарин ва емишрин къиметни ква.

Вири месэлайрай квевай агъадихъ галай телефондай чириз жеда: 8-928-585-76-11

Писдиз ва зайифдиз ван къевезвайбурун фикирдиз!

"Михьи сес" твар алай цийи центрада чи уьлкведа ва гъакли кьецепатар уьлквейра акъуднавай ван атун патал ишлемишзавай аппаратар ава. Къиметарни тлем акъудайбуур я.

Ина квевай кьадай ван квевай аппарат хъяда ва адан сес квевай кландайвал туйклубурда.

Ван квевай аппарат къачудалди сифте куьне куь духтурдивай квевай ам ишлемишунин чарасузвал авани, авачни чирайтла хъсан я.

Адрес: Махачкъала, Шихсаидован куьче, 38. "Арника" поликлиника.

"Михьи сес" ("Чистый звук") центр. Тел. 8-988-444-77-22

Утерянный аттестат об общем основном образовании за № 00518000247152, выданный в 2014 г. Новопоселковой СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **РАМАЗАНОВОЙ Эльнары Султановны**, считать недействительным.

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании за № 955730, выданный в 1983 году Архитской СОШ Хивского района на имя **РУСТАМХАНОВОЙ Нарият Идрисовны**, считать недействительным.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?
Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гъяддиз, ислендиз, саласадиз, арбедиз? -

Шегьер, район, хуьр къалурна -
Жуван твар, фамилияни -
Тлалабава атлана редакциядиз рахкурун.

Продается частный дом с участком (1,5 соток) в районе ул. Агасиева, полный пакет документов. Тел. 8-928-577-82-86, 8-928-530-92-49.

Нариман КЪАРИБОВ

* * *
*"Bu tivar malum tuш,
Bu ugitval rekьidaч".*
Тварар малум туширбуур,
гел галачиз квахъайбуур,
Дяведин цаяра уьтквемдиз
гъахъайбуур,
Гъикъван ава кучудна
чуьллерани тамара,
Пак тир руьгъери лув гуз
ирид цаварал.
Гъикъван кана куьн чан аламаз
пичера.
Гъикъван кутуна куьн танкарин
"квачерик" -
Гъализ винелай иви квай
чархар,
Шумудан гил-квач авуна
куквар.
Амма, магълуб тежез, гзафбуур
къахрагъна,
Галтад жезвай гил туна
къуршагъда,
Мад фена виликди, гранатар
къулак кваз,
Ватан риклеваз, душмандиз
ягъун къаз...
Лагъана чаз: "Хъсан жеда
гележег,

Гатфар квева, эхир жеда
живедин"
Зи имияр - Велибеги Мусабег,
Меки хъуьтлуьз фенай кведни
дяведиз.
"Алчак душман чна тергда,
къирмишда,
Клурукна лап Гитлеран гъа
магъара.
Хтана мад цийи уьмуьр
къурмишда,
Шад межлисар хъжеда чи
дагълара..."
Дугьриданни, црана бул живерни,
Чилин винел шумуд гатфар
атана.
Шумуд сефер экъечина мад
цуькверни,
Зи имияр. Абур къени хтанач.
Чанар гана хайи хуьр, квал,
чил патал,
Гъатта чара уьлквейарни азадна.
Женг члугуна къураматни
гъуьл патал,
Акур патал вири дуьнья абад яз.
Зи имияр. Абур къени хтанач.
Яраб гина сур хъанатла
чили члур?..
Белки, абур женгинама датлана,
Гъилераваз Ватан хуьдай
къалхан, тур.

Нумрадиз хабар

Азарлуйрин къадар артух жезва

Чна гъеле хабар гайивал, Дербент шегьерда ва районда чиркин ятар себеб яз эпидемиологиядин дуьшуьшар арадал атанва. Гъа ик, хъвадай цихъ галаз алакълу яз вишелей виниз аялрик саралух (желтуха) акатна. 50-далай виниз аялар Дербентдин центральный больницадин инфекционный отделенида къаткурна. Азарлу аялрин къадар къвердавай артух жезва. Ик, Дербент, Дагъустандин Огни шегьерра, Геджухда вирусный гепатит А (саралух) акатнавай 73 дуьшуьш регистрация авунва. Азарлу хъайибур вири больницада къаткурнава. Дагъустандин Роспотребнадзордин пресс-куьллубгъди хабар гузвайвал, михъвилерал амал авунин законодательстводал бинеламиш хъана, 21 протокол хъенва, 80 агъзурдав агакъна жермеяр авунва. Эпидемиядиз акси серенжемар давам жезва.

Михьи тавур верчер чразва

И мукъвара Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидиз са агъалидилай арза атанвай. Чарче кхъенва: "Махачкъалада "Россия" кинотеатрдин къаншарда авай "Куры гриль, хот-доги, пирожики" павильон ахтармишун тлалабава. Ана михъвилерин, санитариядин къайдайрал амал ийизвач. Михьи тавур верчер какатайвал чразва. Ана гъакл продукт чухъудай ядни жезвач..."

рехнава. Махачкъала шегьердин администрациядивни ихътин дуьшуьш арадал атунай къил акъудун патал чар агакъарнава. Гъакли ахтармишунрин материалар къайдаяр хуьдай къурулушризни рекъе тунва.

Гъурметлу дагъустанвяяр! Михъвиллиз талукъ яз къайдай члурай, куьн шагьидар хъайи дуьшуьшрикай хабар це. Алверзавай ва недай-хъвадай шейэр маса гузвай чкайра сифте нубатда михъвиллиз, санитариядин гьалдиз, къуллугъчийрин махсус парталриз, агъалийри ана ишлемишзавай затларин михъвиллиз, яд хъуниз-тахъуниз фикир це. Гъар жуьре шейэр къилди-къилди эцигун, зирзибилар гадардай махсус чкаяр хъун чарасуз я.

Муьштерийрин пиле анин дуьз твар, алай чка, къвалахзавай сятер, ОГРН, ИНН, маса гузвай затларин сиягъ, шикаятринни теклифрин ктаб хъун герек я. Къайдасузвилер акуртла, квевай Роспотребнадзордин РД-да авай управленидин "горячий линиядин" нумрадиз (69-03-05) зенгна, къурулушдин махсус сайтдиз гъахъна, хабар гуз жеда. Къурулушдихъ соцсетра вичин хусуи чинарни ава. Арзаяр анриз акъуддалди, къвалахдикай къе-

И чарчин бинедаллаз управленидин пешекарри ахтармишунар тухвана. Малум хъайивал, недай-хъвадай затлар гъазурна, маса гун патал анин иесидихъ гъич са жуьрединни шагъадатна-маяр, алава яз медицинадин книжка, вичин сагъламвал ахтармишнавай, продуктрин ери къалурзавай документар, будкада михъивал авуниз герек тир махсус затлар авач.

- Павильон эцигна, ана недай-хъвадай затлар гъазурна, маса гудай гъич са жуьрединни документар иесидихъ авач. Анжах Хасавюрт районда карчи яз налоговый къурулушдин учётда акъвазнава. Чахутка ва ахътин маса азарар а касдик квачтани чизвач, - лугъузва ана ахтармишунар тухвай пешекар **Батыр ЛАТИПОВА**.